

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru: 7506R029

Název bakalářské práce:

VÝZNAM PARTY PRO VZNIK DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ

Autor:

Podpis autora : _____

Jarmila Řeháková

Kyjická 4634

43004 Chomutov

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek

Počet:

Stran	Obrázků	Tabulek	Grafů	Zdrojů	Příloh
92	0	18	36	13	2+1CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Chomutově dne: 30.3.2006

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Jarmila Řeháková
Adresa: Kyjická 4634, 430 04 Chomutov

Bakalářský studijní program: Speciální pedagogika.
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele.

Název bakalářské práce: Význam party pro vznik drogových závislostí.
Název BP v angličtině: Signification of a Clique in Creation of Drug dependencies.

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek

Termín odevzdání: 30.4.2006

V Liberci dne 11.3.2005

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí KSS

Převzal (student): Jarmila Řeháková

Datum: **Podpis studenta:**

Charakteristika práce: Bakalářská práce se zabývá teoreticky i prakticky partou jako zdrojem sociálních problémů a příčinami vzniku drogových závislostí. Práce je empirická, má srovnávací charakter.

Cíl práce: Teoretická část mapuje vznik a funkce party a shrnuje druhy závislostí. Cílem praktické části je význam party pro vznik drogových závislostí zejména v adolescenci.

Předpoklad práce: Předpokladem je teoretická i praktická znalost chování party, význam norem a ztotožnění s partou zejména u adolescentů. Je důležitá též znalost projevů chování dospívajících pod vlivem drog.

Hlavní použité metody: Analýza spisové dokumentace
Nestandardizovaný dotazník

Základní literatura: VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3

GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. 1.vyd. Praha: Euromedia Group, 2001. 144 s. ISBN 80-7202-950-9

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 2. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2

VONDRKA, J. *Smrt jménem závislost*. 1.vyd. Praha : Portál, 2004. 187 s. ISBN 80-7178-884-8

SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha: Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Datum: 10.3.2006

Podpis:

Poděkování.

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu práce, který se na mé práci podílel svou trpělivostí, cennými radami a konstruktivními připomínkami.

Poděkování patří také kolegům v zařízení, kde pracuji za umožnění realizace mé praktické části bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a manželovi za jejich emoční podporu a velikou pomoc po celou dobu studia.

Název BP : Význam party pro vznik drogových závislostí.

Název BP : Signification of a Clique in Creation of Drug dependencies.

Jméno a příjmení autora: Jarmila Řeháková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2005/2006

Vedoucí BP : PhDr. Jan Sochůrek

Resumé: Bakalářská práce se zabývala problematikou party jako zdroje sociálních problémů a příčinami vzniku drogových závislostí a vycházela ze současné situace u studentů odborného učiliště. Jejím cílem bylo upozornit na rizikové faktory při vzniku závislostí. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování literárních pramenů popisovala vznik a funkce party a shrnutí druhů závislostí. Praktické část zjišťovala pomocí dotazníku význam party pro vznik drogových závislostí zejména v adolescenci.

Výsledky ukazovaly, jak respondenti tráví volný čas a vyústěly v konkrétní navrhaná opatření v oblasti volného času, rodiny, experimentování návykových látek a prevence závislostí. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zjištění rizikových faktorů vzniku možných závislostí a na základě dosažených poznatků zlepšení preventivní činnosti v experimentaci s návykovými látkami.

Klíčová slova: Drogy, návykové látky, rizikové chování, problémová mládež, experimentace, socializace, adolescence, parta, návyk, závislost, psychóza, prevence, represe.

Summary: The thesis dealt with the phenomenon of the gang as a source of social problems and causes of drug addictions and it drew upon the current situation of students in a vocational secondary school. Its aim was to draw attention to risk factors influencing the emergence of addiction. The thesis was made up of two major areas. The theoretical part described the emergence and functions of a gang using various literatures and a summary of types of addictions. The practical part analysed, using a questionnaire, the meaning of a gang for the emergence of drug addictions, in particular in adolescence. The results showed how the respondents spend their free time and it resulted in specific suggestions in the area of leisure time, family, experimenting with addictive substances and the prevention to addictions. The greatest benefit of the thesis, considering the issues in question, can be seen in finding the risk factors of the emergence of possible addictions and based on the findings improving the prevention to experimenting with addictive substances.

Key words: Drugs, addictive substances, risky behaviour, problem youths, experimenting, socialisation, adolescence, gang, addiction, psychotic, prevention, repression.

Osnova.

1 Úvod.	9
2 Teoretické zpracování problému.	10
2.1 Drogy	10
2.1.1 Aktivní drogy	11
2.1.1.1 Konopné drogy	11
2.1.1.2 Amfetaminy a jejich deriváty	12
2.1.1.3 Halucinogeny	12
2.1.1.4 Kokain	13
2.1.2 Uklidňující drogy	14
2.1.2.1 Heroin a další opiáty	14
2.1.2.2 Barbituráty a alkohol	15
2.1.2.3 Nikotin a kofein	16
2.2 Mládež a socializace	17
2.2.1 Některé projevy rizikového a problémového chování	19
2.2.2 Mládež na křižovatce	20
2.2.3 Mládež a nikotin	21
2.2.4 Mládež a alkohol	21
2.2.5 Mládež a drogy	23
2.2.6 Vymezení pojmu parta	24
2.2.7 Parta jako zdroj sociálních problémů	25
2.3 Návyk a závislost	26
2.3.1 Lékařská definice závislosti	28
2.3.2 Syndrom závislosti	29
2.3.3 Ohrožená skupina	30
2.3.4 Drogy a psychóza	32
2.3.5 Stádia závislosti	33
2.3.6 Vnější znaky závislosti	34

2.4	Prevence	35
2.4.1	Represe	36
2.4.2	Jak předcházet závislosti	37
2.4.3	Možnosti prevence	38
2.4.4	Cesty ze závislosti	39
2.	Praktické zpracování problému	41
3.1.1	Cíl praktické části	42
3.1.2	Popis a charakteristika výběrového vzorku	43
3.1.3	Použité metody	45
3.1.4	Stanovení předpokladů	46
3.1.5	Získaná data a jejich interpretace	48
3.1.6	Shrnutí výsledků praktické části	80
3.2	Závěr	83
3.3	Navrhovaná doporučení	87
3.4	Seznam použitých odborných zdrojů	91
3.5	Seznam příloh	92

1 ÚVOD

„Kdybychom chtěli zjistit, kdy vůbec člověk začal užívat drogy, museli bychom jít hodně daleko do minulosti a není vůbec jisté, jestli bychom počátek vůbec našli. Historie užívání drog je zřejmě stará jako lidstvo samo.“

„Všeobecně je za drogu považována látka, která v menší či větší míře ovlivňuje vnímání a chování člověka. Mnoha lidem se u slova droga vybaví látky jako heroin, kokain, LSD, marihuana, ale drog ve společnosti je ohromná spousta, patří sem také kofein v šálku čaje či kávy, alkohol, tabák, léky a další látky, které se ve společnosti běžně užívají, ovlivňují chování člověka, ale jejich používání není vůbec pokládáno za špatné a většinou je člověk ani nepovažuje za drogy.“

„Téměř každá droga, která se užívá přiměřeně, slouží jako lék, ale na druhou stranu jakákoliv droga užívaná příliš často, nebo ve velkém množství, může mít škodlivé účinky na toho, kdo ji užívá. Většina drog poškozuje mozek, ovlivňuje myšlení, soustředění, postřeh, fyzické pocity, emoce, vědomí. Také v lékařství je jen málo léků, které nemají vedlejší účinky. Jaký je tedy hlavní důvod, proč člověk začne brát drogu si nastíníme v příštích kapitolách.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.22)

Začlenění do skupiny je jednou ze základních lidských potřeb. Člen skupiny získává pocit užitečnosti a důležitosti, uvědomuje si vlastní identitu a hodnotu. Skupina je prostorem k realizaci, ale i k získávání nových zkušeností, člověk se těší z pocitu síly celku, ale vzniká mu i zodpovědnost za chování v rámci komunity. Dění ve skupině pomáhá k budování osobnosti, třibení názorů, tvorbě ideálů a standardů chování a morálních hodnot.

Podíl jednotlivých vlivů na osobnost je samozřejmě odlišný podle typu skupiny a míry a úrovně zapojení jedince do jejího fungování, které je odlišeno nejen postavením v rámci skupiny, ale i osobním zaujetím pro ni. Významnější interakce vznikají mezi členy malých skupin, tedy takových společenstev v nichž se lidé navzájem znají, komunikují spolu a spojuje je nějaký cíl, za nímž směřují v rámci sdílených norem, s vědomím vzájemné příslušnosti.

Bakalářská práce se zabývá teoreticky i prakticky partou jako zdrojem sociálních problémů a příčinami vzniku drogových závislostí. Práce je empirická, má srovnávací charakter. Teoretická část mapuje vznik a funkce party a shrnuje druhy závislostí. Cílem praktické části je význam party pro vznik drogových závislostí zejména v adolescenci.

Předpokladem je teoretická i praktická znalost chování party, význam norem a ztotožnění s partou zejména u adolescentů. Je důležitá též znalost projevů chování dospívajících pod vlivem drog.

Shrnutím teoretické části je uvedení do problematiky mládeže a experimentace s návykovými látkami s naznačením současné situace v České republice a názory odborníků v této oblasti. Teoretická část také obsahuje základní nastínění druhů návykových látek a závislostí.

Cílů mé bakalářské práce chceme dosáhnout pomocí vyhodnocení výsledků nestandardizovaného dotazníku, který jsme vytvořili. Předpokladem průzkumné části je zmapování chování a vztahů v partě, význam norem a ztotožnění jedince s partou. Vyhodnocena je parta, jako zdroj mnoha sociálních problémů, včetně vzniku možných závislostí. Dále jsme se zaměřili na hledání a popis těch faktorů a charakteristik, které mohou hrát roli v raných obdobích experimentování s návykovými látkami.

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

2.1 Drogy

Každý člověk chce mít život co nejjednodušší, bez bolesti, utrpení a problémů, proto lidé vždycky hledali látky, které by jim život ulehčily. Na konci 19. století, kdy byly farmakologie a psychiatrie uznány za specializace moderní vědy, přenesla se tato zkoumání pouze na lékaře, psychiatry, chemiky, farmakology atd. Ti teď hledají látky, které by tišily bolesti, pomáhaly usnout, stimulovaly ve slabosti a zároveň byly nenávykové. Jejich hledání je však marné, protože jestliže nějaká látka má tyto vlastnosti, dokáže tišit bolest, pomáhá usnout nebo stimuluje ve slabosti, budou chtít lidé, kteří tyto problémy mají, tyto látky užívat. Jejich návykovost potom nespočívá v droze samé, ale návykovou se ta droga stane proto, že ji lidé rádi užívají.

„Důvody, proč lidé (hlavně mladí lidé) chtějí zkusit nějakou, třeba i „tvrdou“ drogu jsou obecně dva. Nejčastěji mladý člověk experimentuje, chce zažít dobrodružství, chce zkusit něco módního. Takoví experimentátoři, pokud mají dobré domácí zázemí a jsou zdraví, ve velké většině se závislými nestanou. Mnohem hůř je na tom druhá skupina těch, kteří se k drogám uchýlí, aby zahnali deprese. Jsou to hlavně děti ze špatně komponovaných rodin, kde chybí pohoda, mladí lidé s psychickými problémy nebo nadprůměrně citliví lidé trpící depresemi. Dalším běžným důvodem je tlak společnosti, skupiny nebo nějaké party, ve které se člověk pohybuje, a kde se užívání drog bere jako normální jev.“

„Všeobecně řečeno, každý člověk má nějaké problémy, kterých by se rád zbavil. Lidé utíkají od celé řady problémů: od stresu, finančních starostí, obav, příliš velkého pracovního zatížení, nedostatku práce, rozpadlých rodin či přátelství atd. Každý hledá většinou tu

nejjednodušší cestu, která mu vyhovuje, která je pro něho přijatelná. Ale jsou lidé, kteří se snaží jít ještě dál a utéct úplně z reálného světa. Nejsou schopni běžný svět zvládnout, a tak užívají drogy, jejichž pomocí si chtějí vytvořit svět jiný, svět představ a iluzí.“ (Sak, 2000, s.73)

2.1.1 Aktivní drogy

„Společné všem aktivním drogám je, že působí na rozdíl od sedativních drog spíše povzbudivě – odtud jejich obecný název stimulancia. Tak stupňují např. amfetaminy výkonnost a sebevědomí, hašiš zintenzivňuje momentální stav pocitů uživatele.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.51)

2.1.1.1 Konopné drogy

Marihuana a hašiš

Jednou z nejstarších známých drog jsou produkty indického konopí, které je známé víc než pět tisíciletí. Účinnou látkou v konopí je THC (tetrahydrokannabinol). Marihuana je směs ke kouření získaná z odřezaných vršků rostlin, tyto části rostliny se usuší a potom se kouří. Rostlina se však může přidávat i do nápojů, cukrovinek a pečiva.

Hašiš je čistá neředěná pryskyřice z vrcholků nejjemnějších samičích rostlin a obsah účinných látek v hašiši může být až desetinásobný ve srovnání s marihuanou.

„Marihuana a hašiš se řadí mezi látky ovlivňující kvalitu psychické činnosti. Po marihuaně se člověk cítí uvolněný, klidný, je mnohem vnímavější k okolí, citlivěji vnímá hudbu, zvýrazňují se barvy i chutě. V porovnání s narkotiky oficiálně považovanými za přijatelnější (tabák, alkohol, léky) je marihuana efektivnější, mnohem levnější a relativně bezpečná látka. Předávkování je nemožné - člověk by musel zkonzumovat sedm set kilogramů během patnácti minut, aby ho to usmrtilo. A ročně umírají statisíce lidí v důsledku kouření tabáku, pití alkoholu, předávkování legálními léky a ilegálními drogami. Jakékoli poškození mozku nebo paměti je dnes už vědecky vyvráceno. Cannabinoidy dokonce umožňují používat část mozku, která obvykle používána není.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 52)

„Při dlouhodobém a intenzivním kouření marihuany je narušena obranyschopnost organismu, dále se jedná o choroby stejné jako při kouření cigaret – nemoci dýchacího traktu. Nesporný negativní účinek má marihuana na kvalitu spánku. Stejně jako po alkoholu vyžaduje organismus i po marihuaně delší spánek, aby jeho aktivita nebyla na několik hodin utlumená.“

„Neprávem se o konopí mezi mladými lidmi stále ještě soudí, že je to neškodná droga. Záleží to mimo jiné na tom, že následky užívání konopí dosud nejsou dostatečně prozkoumány. Je však pravděpodobné, že konopí působí závislost a při trvalém užívání vede k tělesnému poškození.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 53)

2.1.1.2 Amfetaminy a jejich deriváty

„Do této skupiny patří hlavně kokain, pervitin a extáze. Amfetaminy konzumuje dnes mnoho lidí, kteří jsou vystaveni velkému pracovnímu zatížení, např. manažeři, politici, sportovci dosahující vysokých výkonů a umělci. Droga je levná, dá se užívat nenápadně a stupňuje se společensky pozitivně hodnocené vlastnosti tj. výkonnost a sebevědomí.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 55)

Uplatňují se v medicíně v mezních situacích (např. proti tzv. spavé nemoci, na hubnutí, na místní znecitlivění atd.). Obecně platí, že jsou to povzbuzující látky, které urychlují v těle probíhající chemické reakce, uvolňují zábrany, stoupá při nich aktivita, myšlení se zrychluje, člověk má pocit větší psychické i fyzické výkonnosti.

Avšak pocit, že jste „nahoře“ je brzy vystřídán pocitem smutku, depresí a únavou. Problém je v tom, že člověk, který si to zkusil, bude chtít vzít další dávku, aby se znovu nabil energií. Po určité době se mohou objevit příznaky duševního poškození – halucinace, strach, paranoia.

„Ecstasy patří k amfetaminům. U ecstasy jde také o vlastní druh látek, totiž cyklicky substituované amfetaminy. Speed se užívá s cílem potlačit spánek a protančit celou noc. Zvyšuje také pocit sebehodnocení, zvyšuje nutkání mluvit, spontánnost. Speed však také zvyšuje připravenost riskovat a snižuje kritičnost. Stoupá pravděpodobnost nehod. Konzumenti amfetaminů působí často domýšlivě a troufale.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 56)

2.1.1.3 Halucinogeny

LSD

Používaly se od pradávna při náboženských rituálech a v našem století při výzkumech v psychiatrii. Do halucinogenů zařazujeme různé skupiny drog. Některé jsou přírodního původu, například tzv. kouzelná houba (psilocybin) nebo meskalin, jiné se vyrábějí laboratorně jako třeba LSD.

„Tyto drogy působí silně na vědomí a na smysly a na způsob, jakým uživatel vnímá svět. Člověk, který je bere, může mít halucinace, které mohou být někdy dost děsivé. Účinek těchto drog je nevyzpytatelný. Tělesnými znaky jsou poruchy rovnováhy a chůze, nucení na

zvracení, závratě, pocity horka a chladu. Teplota stoupá, srdce tlučte rychleji a krevní tlak se zvyšuje.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.62)

U většiny halucinogenů není velké nebezpečí fyzické závislosti a z dlouhodobého pohledu se zdá, že nezpůsobují ani vážnou psychickou závislost. Ale vytvářejí problém tolerance a mnoho lidí umírá právě pod vlivem halucinogenů. Snadno totiž dojde k tomu, že pod vlivem drog nabude člověk dojmu, že umí létat a vyskočí třeba z okna.

Extrémní úzkost, panické reakce a akutní zmatenost ukazují i zde na možný horor trip, který se může vyskytovat u vysokých dávek nebo v cizím prostředí.

Fencyklidin

Volně podle Göhlerta a Kühna (2001, s. 63) vede ke stavu omámenosti s pocitem všemohoucnosti, halucinacím a ztrátě reality. Při vyšších dávkách dochází k silné zmatenosti a vzrušení s agresivním, nevypočitatelným, často velice bizarním chováním, někdy k násilným činům.

Omámení s PCP trvá mezi 45 minutami až dvěma hodinami. Po chronickém užívání PCP to však trvá až rok po vysazení substance, než přejdou poslední účinky drogy. V tukové tkáni se vytváří zásoba. Ta může být reaktivována cílenými prostředky.

Lysohlávka a další houby

Vzrůstá také skupina konzumentů tzv. „čarodějných hub“. Účinnou látkou v asi 80 ze 6000 známých druhů hub je psilocybin, také halucinogenní droga. Asi 30 minut po požití se dosáhne v mozku největší koncentrace. Účinek na psychiku by mohl spočívat na skutečnosti, že psilocybin se v základní stavbě podobá neurotransmiteru serotoninu.

2.1.1.4 Kokain

Kokain je obsažen v listech jihoamerické rostliny *Erythroxylon coca*. Všimli si jí Španělé, když dobývali říši Inků. Inkové totiž dobře snášeli velké tělesné vypětí a hladovění. Indiáni sami považovali tuto rostlinu za dar boží, za božskou rostlinu, která navrácí sílu a zaháněla hlad. Dříve mohla být používána pouze při náboženských obřadech.

Kokain byl tehdy prvním lokálním anestetikem, které bylo v lékařství použito k umrtvení při operacích – tato možnost znamenala tenkrát revoluci v lékařství. Z této základní struktury se vyvinula další lokální anestetika, které se užívají ještě dnes (prokain).

Od devadesátých let se přibývající měrou konzumuje v celé populaci. Kokain se stále zlevňuje a je tak přístupný skoro každému. Nejnovější rčení v partách je: „Co slíbí ecstasy, kokain dodrží.“

„Nálada je extrémně kolísavá. Postižený je neustále v pohybu a mění se nápadně často známosti. Dochází k rychlému a zásadnímu omezení všech aktivit v rodině. Rodiče postižených mladistvých se často vyjadřují že během několika týdnů je jejich dítě k nepoznání.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 68)

2.1.2 Uklidňující drogy

„Mezi uklidňující drogy, které mají na uživatele utišující účinek (sedativa), se počítají tak různé substance, jako je okamžitě návykový heroin a lidová droga alkohol, který vede k závislosti spíše plíživě. Patří sem i barbituráty, které najdeme jako prášky na spaní či uklidňující prostředky v lékárníčkách mnoha domácností.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 69)

2.1.2.1 Heroin a další opiáty

Heroin

Heroin je polosyntetický opiát, který se vyrábí z morfinu. Morfin je účinnou látkou opia. Opojení heroinem je podle výpovědi všech závislých to nejkrásnější, co si jen můžeš na tomto světě představit. Z tohoto důvodu neumějí lidé s touto substancí zacházet ani v počátcích a jedou v tom už při prvním nebo druhém pokusu. Je to jediná droga s tímto rychlým fatálním účinkem, protože se pocit opojení nedá řídit. (Göhlert, Kühn, 2001, s. 71)

Opium

Opium se získává z nezralých makovic máku setého. Mák setý pochází z oblasti Malé Asie a je znám asi čtyři tisíciletí. Opium se rozšířilo hlavně do oblastí dálného východu, Indie a Číny. Opium obsahuje řadu alkaloidů. První, který se podařilo izolovat na počátku 19. století, byl morfin. Morfium se používalo jako významný lék pro odstranění nesnesitelných bolestí. Když se později zjistilo, že morfium je nebezpečné pro své návykové vlastnosti, začala se hledat podobná látka, která by měla přibližně stejné účinky. Tak byl koncem 19. století objeven heroin a byl zaveden do praxe. Zanedlouho byla však i u něho prokázána vysoká návykovost.

„Opiáty mají v podstatě zklidňující účinky – uvolňují, navozují stav nezúčastněného prožívání okamžiku, ztratí se naléhavost problémů běžného života. Tyto látky jsou mimořádně silné a nebezpečné a kromě potřeby zvyšování dávek se u nich vyvíjí i těžká závislost. Odvykání se často provádí pod lékařským dohledem a jeho příznaky jsou hodně nepříjemné, včetně zimnice, křečí, zvracení, pocení a nezvladatelného třesu.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 73)

Benzodiazepiny

„U benzodiazepinů jde o celou skupinu látek. Substance uvolňují úzkost a mají uklidňující účinek. Nepodléhají zákonu o návykových prostředcích. Tuto skupinu léků stále ještě nejčastěji předepisují rodinní lékaři. Hlavním účinkem je zbavení úzkosti. Úzkost zmizí rychle. K tomu se ještě dostaví pocit uvolnění. Člověka už nic nevyvede z klidu, stres ve škole či práci a ostatní nepříjemné problémy vidí známými růžovými brýlemi. Ve vyšších dávkách pak dochází k uklidňujícímu tedy uspávacímu účinku.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.75)

Rajský plyn

„Vlastní pole užití rajského plynu je v lékařství, při výrobě potravin a při autotuningu. Zmírňuje bolest, ale sotva umrtvuje. Je to nedráždivý, nasládlý, bezbarvý plyn. Má účinek od jedné do čtyř minut. Tři až pět minut po ukončení inhalace je převážná část rajského plynu vydychána. Velkým nebezpečím této formy užívání je obtížné dávkování. Od počátku provázely zneužívání smrtelné případy.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.76)

2.1.2.2 Barbituráty a alkohol

Barbituráty

„Nakonec je třeba se zabývat barbiturátovým a alkoholovým typem. Užívání prostředků na spaní, tedy uklidňujících prostředků podobných barbiturátům, je, pokud jde o psychodynamiku a typizaci závislostí možno srovnávat s alkoholovým typem. Alkohol působí na náš mozek stejně jako prostředek na spaní.

Barbituráty nehrají na drogové scéně téměř žádnou roli, daleko větší význam má droga alkohol, jak ve formě takzvaného vedlejšího konzumu, tak ve smyslu dočasné náhražky.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.79)

Alkohol

„Alkohol je snad nejrozšířenější společenská droga a pije se téměř všude na světě. Je znám lidstvu zřejmě od počátku dějin a ve starých bájích a pověstech se označuje za dar bohů. Prakticky všechny národy světa znají dnes nějaký druh nápoje, který obsahuje etylalkohol.“

Alkohol patří mezi legální drogy a mnoho lidí si ani neuvědomuje, že se také jedná o drogu, a to o drogu, kterou někteří odborníci považují za nebezpečnější než je třeba marihuana. Většina lidí dokáže svoji spotřebu alkoholu kontrolovat, jsou to tzv. příležitostní konzumenti, jenže v mnoha zemích je stále vážnějším problémem nadměrná spotřeba alkoholu, která bývá často spojena s nehodovostí na silnicích, vraždami, sebevraždami, násilím a sexuálními delikty.

„Alkohol ovlivňuje mozek dvěma způsoby. Je to anestetikum, které otupí smyslové vnímání a citění. Zároveň zpomaluje akce a reakce. Po alkoholu se člověk může cítit šťastnější, chytřejší a jistější. Nicméně je to stejná situace jako u všech ostatních drog – tento pocit má pouze ten, kdo je pod vlivem alkoholu. Všichni ostatní vidí, že opak je pravda. Dlouhodobým požíváním alkoholu si člověk ničí zdraví a může u něho dojít k poškození mozku a jater, žaludku či zažívacího systému, ale i k mnoha dalším problémům.

„Sílu návykovosti na alkohol můžeme vidět na závislém člověku, který se rozhodne s pitím skončit. Takový člověk zřejmě bude trpět abstinenčními příznaky, mezi které patří pocení, třesavka, nevolnost a halucinace.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.81)

2.1.2.3 Nikotin a kofein

Nikotin

„Nikotin v tabáku je další hojně rozšířenou společenskou drogou. Tabák byl pro Evropany objeven až v roce 1492. Je svým původem rostlinou amerického kontinentu, kde kouření jeho listů bylo známo zřejmě celá tisíciletí. Indiáni tabák nejen kouřili, ale i žvýkali, šňupali a používali v kombinaci s jinými látkami.“

O jeho rozšíření v Evropě se zasloužil Jean Nicot. Jeho jméno dodnes nese alkaloid obsažený v tabáku a objevený v roce 1828. Postupně se pěstování tabáku rozšířilo do všech částí světa a stalo se oblíbenou činností i módní záležitostí. Nikotin sám o sobě může mít povzbuzující účinky, člověk se po něm cítí mnohem bdělejší a aktivnější.

„Kouření cigaret bývá častou příčinou různých typů rakoviny (rakoviny plic, hrtanu aj.), ale taky srdečních onemocnění, nemocí cév, dýchacího systému. Tyto nemoci jsou většinou způsobeny látkami obsaženými v tabákovém kouři – dehet, kysličník uhelnatý, formaldehyd, dokonce i arsenik nebo kyanid.“ (Nešpor, 1996, s.16)

Kofein

„Byl objeven v roce 1882 a je přítomen v mnoha rostlinách, které se odedávna používaly k přípravě povzbuzujících nápojů. Vyskytuje se v semenech kávovníku (asi 1 %) a v listech čajovníku (asi 3 % kofeinu). Káva pochází ze zemí někdejší Arábie, kde se pije od nepaměti. Odtud se rozšířila do celého světa, hlavně pak do Jižní Ameriky. Největším producentem kávy na světě je Brazílie. Nápoj připravovaný z kávy je vedle čaje nejznámějším a nejoblíbenějším nápojem nejen pro svou chuť, ale především pro svůj povzbuzující účinek.“

Čajovník pochází z oblasti jihovýchodní Asie, odkud se jeho pěstování rozšířilo do přilehlých oblastí. Pro některé země je čaj národním nápojem a pije se několikrát denně (Čína, Japonsko, Anglie, Polsko).

„Při rozumné konzumaci kávy a čaje je denní dávka kofeinu přiměřeně malá. Ale po velkém množství se mohou objevit vážné zdravotní problémy jako neklidný spánek a poruchy zažívání.“ (Nešpor, 1996,s.18)

2.2 *Mládež a socializace*

Mládež

„Mládež je velká sociální skupina lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti. Do této skupiny bývají zařazováni jedinci ve věku od ukončení základní školní docházky do věku ukončení sociální zralosti, převzetí všech rolí dospělých a získání plnohodnotného občanského statutu. Obvykle je za horní hranici považován věk 26-30let. Význam této skupiny obyvatelstva je málokdy docenován, přestože je mládež subjektem téměř všech reprodukčních procesů.“ (Sak, 2000, s.13)

Prostřednictvím mládeže dochází k vývoji hodnotového systému společnosti, protože interiorizace hodnotového systému společnosti se neděje mechanickým kopírováním. Mládež je v tomto procesu aktivním subjektem a přebírá jednotlivé hodnoty diferencovaně a tak zpětně modifikuje hodnotový systém společnosti.

Velký vídeňský psycholog Sigmund Freud pojímal socializaci jako konfrontaci dítěte se společností. Freud se primárně zaměřil na osobnost: na individuální charakteristiky vzorců chování a myšlení. Věřil, že mnohé v lidském chování pochází z nevědomých motivů – z impulsů, žádostí a pocitů, jež si zdaleka neuvědomujeme. Zastával rovněž přesvědčení, že dětské zkušenosti vytěsňené do nevědomí výrazně ovlivňují utváření osobnosti. (Kořa, 2004, s.22)

Američtí sociologové Cooley a Mead chápali socializaci spíše jako spolupráci mezi dítětem a společností. Erik H. Erikson vyložil socializaci jako sled etap, z nichž každá má své typické problémy, které je třeba v průběhu vývoje od dětství až po stáří zvládnout. Dle Eriksona ve fázi „identity versus zmatku“ probíhá v údobí adolescence, přibližně od dvanácti do osmnácti let. Je to období dramatických fyzických a emocionálních změn. Vyznačuje jej individuální zápas o nalezení vlastního místa ve velké společnosti a formování identity Self. V předchozích fázích bylo dítě závislé na názorech a hodnocení jiných osob. V pubertě mládež projevuje tendenci k sebepoznání a je nucena se vyrovnat se svou nehotovou a proměnlivou podobou. Srovnává se s druhými a hledá svou vlastní identitu často i prostřednictvím tzv. skupinové identity. Od vrstevníků očekává podporu sebedůvěry, ochranu

před pocity nejistoty v období, kdy má značné labilní a zranitelnou sebeúctu. (Kořa, 2004, s.26)

„Ve vrstevnických vztazích se rychle mění a střídají pozice soupeře a spoluhráče, opozičníka a soupeřníka. Dospívající se cítí dobře, když mají pocit, že jsou vrstevníky viděni, slyšeni a oceňováni. Posiluje to jejich vlastní pozici a pocity významnosti. Vědomě či nevědomě sdílejí stejnou zkušenost, stejnou životní pozici, stejné problémy, nejistoty a nejasnosti.“ (Macek 1999, s. 71)

Socializace

„Činitelé socializace tvoří jednotlivci, skupiny nebo organizace, které ovlivňují chování jedince a utváření smyslu pro to, co považuje za bytostně vlastní – smysl pro Self. Tito činitelé mají vliv na to, jak se člověk vyvíjí prostřednictvím odměn a trestů a při osvojování sociálních vzorců a rolí, které mohou zcela jednoduše sloužit i jako modely lidského jednání.“ (Kořa, 2004, s.26)

„Rodina je primárním činitelem socializace v raném dětství a od té doby má trvalý a významný vliv na vývoj a na sebepojetí jedince. Když dítě roste, vyřazuje či potlačuje obsahy, které tvořily zkušenost s rodiči, s paní k dětem či vrstevníky, a je ovlivňováno vzory, s nimiž se setkává v televizních programech a v knihách. Počet a důležitost sociálních vztahů mimo rodinu prudce vzrůstá v průběhu pozdního dětství a adolescence. Výraz „zrcadlové já“ v sobě zahrnuje celý rejstřík významných druhých – lidí, kteří hodnotí individuum jako hodné úcty.“

„Dalšího významného činitele socializace označuje termín „referenční skupina“, který je výrazem pro skupinu či sociální vrstvu, užívanou jedinci jako průvodce vývojem vlastních hodnot, postojů, chování a sebeobrazu. Referenční skupiny mají jak normativní, tak srovnávací funkci. Jedinci pojmají tyto vybrané skupiny jako orientující a řídicí, když jsou nejistí v tom, co si mají myslet nebo dělat. Pak lze hovořit o normativní funkci, protože vzory přejímané z referenční skupiny udávají hodnoty a normy, které člověk respektuje ve svém myšlení a jednání, či se jim podřizuje.“ (Kořa, 2004, s. 36)

Referenční skupiny zahrnují nejen členské skupiny (k nimž jedinec právě patří), ale také skupiny, k nimž by chtěl či nechtěl patřit. Pozitivní referenční skupiny jsou ty, jejichž členem by se v budoucnosti rád stal. Negativní referenční skupiny jsou ty, které jedinec odmítá a nechce se k nim v budoucnosti připojit.

„Velmi mocnými činiteli socializace jsou rodina, skupina vrstevníků a masově sdělovací prostředky.“ (Kořa, 2004, s. 37)

„Děti se spolu vzájemně domlouvají a spřádají přátelské vztahy a intriky s jinými dětmi. Vrstevnické vztahy jsou rovnocenné. Nejsou ovládány rozdíly ve statutu či závislosti.

A dítě neočekává poslušnost jiných sobě rovných, tj. takovou, jakou vyžadují dospělí. Nepotřebuje jiné děti tak silně jako své rodiče. S vrstevníky může mladý jedinec testovat hranice pravidel a oboustranné sociální důsledky zaujetí hračkou druhého nebo odhalovat následky výroků, které před druhými pronáší.“ (Kořa, 2004, s.44)

„Důležitost vrstevníků jako činitelů socializace vzrůstá v adolescenci, protože to, co bylo z části „hráno“ v šesti nebo sedmi letech, se stává „vážným“ v patnácti či šestnácti letech. To, co si učitelé a rodiče myslí, má často pouze poloviční důležitost vzhledem k tomu, co si myslí přátelé – vrstevníci. Obliba na střední škole či společenská úspěšnost v tanečních se stává hmatatelným potvrzením sebehodnocení. Mnohé závisí na tom, jakou referenční skupinu si adolescent zvolí. Někteří se chtějí identifikovat s vynikajícími studenty, někteří chtějí být chápány, jako umělci nebo atleti ; další vzhlíží k filmovým idolům; jiní se stávají závislí na delikventech (narkomanech, sprejerech apod.). Způsob, jak adolescent hodnotí sám sebe závisí výrazně na tom, zda je akceptován specifickou skupinou, nikoliv školou jako širším společenským celkem.“ (Kořa, 2004, s.44)

Vrstevnický vztah podle Seltzera, jak ji uvádí Macek (1999, s.71) je unikátní a svým způsobem těžko zastupitelný typ vztahu. Umožňuje vzájemné poskytování názorů, pocitů a vzorců chování „zkoušení“ bez větších závazků. Vrstevníci plní funkci komunikační a interakční platformy, kde může dospívající testovat sám sebe. Adolescentní vrstevníci rádi napodobují a jsou rádi napodobováni. Nabízejí se volně jako modely, které reprezentují nejružnější varianty chování – atraktivním počínaje a opovrženímhodným konče. Jsou nastaveni na novou zkušenost a tráví mnoho hodin diskusemi či planými řečmi o tom, jaké to bylo a jaké to mohlo či mělo být.

„Ačkoliv jsou mladí lidé v adolescenci značně orientováni na vrstevníky, neznamená to, že jsou vždy zcela odcizeni rodině. Je jisté, že řada dospívajících se hádá s rodiči o oblečení, o čistotu, drobné práce v domácnosti. Ale většina adolescentů má citové pouto a respekt ke své rodině, doufá, že jsou na ně rodiče alespoň v skrytu pyšní, a vědí, že rodiče jim mnohé obětují.“ (Kořa, 2004, s.45)

2.2.1 Některé projevy rizikového a problémového chování

„Mládež je výrazným subjektem i negativních procesů a jevů. Současná společenská deviace má svůj základ také ve skupině mládeže. Narůstá kriminalita mládeže a snižuje se věk páčání trestných činů i jejich brutalita. Páchání trestných činů ve věku nad hranicí sociálního věku mládeže je často již recidivou. Mezi 14-15 rokem si mladá generace osvojuje konzumaci

alkoholu, nikotinu a drog přičemž stále větší část mladé populace se stává konzumenty alkoholu, nikotinu a drog ještě před 14. rokem.“(Sak, 2000, s. 14)

„V posledních letech narůstá podíl nezaměstnaných mladých lidí. Z vyspělých zemí s dlouholetou zkušeností s nezaměstnaností je známo, že obětí nezaměstnanosti je v první řadě mládež. S nárůstem nezaměstnanosti je spojen růst jak extrémních negativních jevů, jako jsou drogy, alkoholismus, gamblérství, kriminalita, tak i neosvojení či ztráta sociálních dovedností, deprese a pocity společenské vykořeněnosti.“

„Mládež a děti se dostávají do kontaktu s negativními vlivy, které ohrožují jejich mravní a sociální vývoj ve věku, kdy ještě nejsou sociálně zralí a nejsou proto sociálně kompetentní k obraně před těmito vlivy. Společnost nejen že doposud mladou generaci nechránila, ale sama se podílela na vytváření negativních vlivů působících na děti a mládež.“ (Sak, 2000, s.14)

„Volný čas má ve vztahu k jedinci především funkci relaxační, rekreační a rozvojovou. Tím se však funkce rozvojových aktivit nevyčerpávají. Mládež stále častěji sleduje televizi a poslouchá hudbu z elektronických médií, CD a videokazet. Výrazně také u mládeže stouplo vybavení k jejich poslechu. Stereověž a postupně CD přehrávač se staly standardním vybavením již nejmladší věkové skupiny mládeže.“

„K nejvýraznějšímu nárůstu došlo u aktivity nazvané „povídání si s přáteli a známými“ a také u „návštěv restaurací, kaváren, vináren“. Mládež tráví více svého času v hospodách, přestože zde platí stejný argument jako u sportu a kultury – nárůst cen. Pokud je motivace a mladý člověk volí, jak utratit své peníze, často si zvolí trávit svůj volný čas v restauraci.“(Sak, 2000, s. 143)

2.2.2 Mládež na křižovatce

„Česká společnost je tradičně společností s velkou spotřebou alkoholu, rozšířeným nikotinismem a v posledních deseti letech se prostřednictvím především mladé generace stává i zemí rozšířené nealkoholové toxikomanie. Konzumace drog je jedním z fenoménů, který odlišuje současnou mládež od předchozích generací. Společnost a stát se musí s tímto problémem zabývat. Fenomén drog přímo či svými důsledky odčerpává finanční prostředky, pracovní kapacitu a ničí životy tisíců mladých lidí.“ (Sak, Saková 2004, s.80)

„Rodina je prostředím, jež reprezentuje sociální normy, které mladý člověk často přijme a napodobí, mnohdy nevědomky. Téměř šedesát procent (59 %) oslovených respondentů má v rodině pravidelného kuřáka, 31 % procent pravidelného pijáka alkoholu. Každý šestý mladý člověk uvádí, že někdo z jeho rodiny již experimentoval s nelegálními

drogami, každý desátý chlapec či dívka navíc tuto možnost připouští, má takové podezření. Mladí lidé sami v postojových otázkách reflektují, že k drogám je často přivádí tlak party, vrstevníků, z druhé strany vzato - skupinový konformismus.“ (Sak, Saková 2004, s.80)

V České republice je běžnou společenskou drogou alkohol. Z toho vyplývá, že hlavní problém naší společnosti, pokud jde o toxikomanii, leží trochu jinde, než se domníváme. Ještě k zajímavějším výsledkům dojdeme, když se budeme ptát, jak je běžný občan drogovou problematikou reálně ohrožen.

Závislost na tvrdých drogách vede ke společenskému propadu nejen podle běžných společenských měřítek, ale také např. podle měřítek delikventních skupin. V tomto případě se mluví o drogové subkultuře. Prostředky na zaplacení drogy si závislý opatřují žebráním, krádežemi, prostitucí a dealerstvím, jak uvádí Macek (1999, s.175) podle podkladů Matouška a Kroftové.

„Drogová závislost je pro uživatele i společnost potenciálně nebezpečnější v tom, že dlouho probíhá skrytě a navíc finanční náročnost drogové toxikomanie časem stoupá – narkoman potřebuje více dávek dražší drogy. U alkoholových toxikomanií naopak finanční náročnost klesá. Nebezpečí spočívá také v tom, že drogové delikty jsou mnohem více záležitostí mladých lidí.“ (Macek, 1999, s. 175)

2.2.3 Mládež a nikotin

„Účinky tabáku se neprojevují tak rychle a dramaticky. Vzhledem k rozšíření kouření jsou však pro společnost ohromné. Podle zahraničních pramenů je kolem 30% případů rakovin na světě způsobeno kouřením tabáku. Na následky kouření v České republice umírá podle britských odhadů denně 63 lidí (srdeční, plicní, i jiné nemoci), je to více než po alkoholu a mnohem více než po jiných drogách.“ (Nešpor a kol., 1996, s. 16)

„Ve školní populaci je kouření ve srovnání s alkoholem ještě výrazněji hromadným jevem. Cigareta si prosazuje postavení symbolu mužnosti a dospělosti. V každém postupném ročníku základní školy každoročně přibývají mezi žáky další pravidelní či nepravidelní kuřáci. Kuřáctví je také spojeno s prospěchem a čím horší prospěch, tím více a častěji jsou kouřeny cigarety.“(Heller, 1996, s. 52)

„Tabákový kouř obsahuje řádově tisíce chemických látek. Z nich je 60 – 100 rakovinotvorných. Návyková látka je v tabáku jediná – nikotin. Spotřeba tabáku ve vyspělých zemích klesá, v rozvojových stoupá. Dá se to vysvětlit i tak, že vyspělé země své obyvatelstvo před tabákem do jisté míry chrání (např.zdravotní výchova, cenovou regulací, a dalšími

omezeními. Na druhé straně nebrání vývozu tabákových výrobků do zemí, které to nedělají.“ (Nešpor a kol., 1996, s.17)

2.2.4 Mládež a alkohol

„Alkohol je jednoduchá chemická látka, která snadno proniká k různým orgánům včetně mozku. Alkohol je pro děti a mladé lidi mnohem nebezpečnější než pro dospělé. Játra nejsou schopna v mladším věku odbourávat alkohol v takové míře jako později navíc děti a dospívající mívají menší tělesnou hmotnost. Již velmi malé množství alkoholu může vyvolat u dětí nebezpečné otravy.“ (Nešpor, 1996, s.17)

„Do věku pěti let je tedy jakákoliv intoxikace alkoholem pro dítě velkou a často i životu nebezpečnou situací. Tento fakt má význam z hlediska závažnosti jednak u novorozenců a pak u dětí, u kterých je intoxikace nehodou. Jsou ženy, které pijí alkohol i v těhotenství a porodí dítě trvale poškozené – s příznaky fetálního alkoholového syndromu. Lze říci, že těchto žen není bezvýznamné množství.“

„Dalším faktorem, který je ve hře, je prvek sociálních vlivů. Je nutné si uvědomit, že naše společenské cítění je proalkoholní. Jako příklad může sloužit zabudování konzumace alkoholu do většiny rituálů, odmítání konzumace vzbuzuje pozornost a reakce. Ve spojení s potřebou realizace psychické struktury „nezralé dospělosti“ především v období puberty, a s drogou, dokáže mladiství již prosazovat své záměry „dospělou silou“. V tuto dobu klade život velmi rozmanité a všetečné otázky, na které mladý člověk obtížně hledá odpovědi v oblasti psychické i společenské a alkohol zde subjektivně velmi pomáhá a řeší. Tato zkušenost se opět zapisuje jako platný fenomén a celý život platí, že alkohol má pozitivní účinek, který je možné využít.“ (Heller, 1996, s. 46)

Alkohol jako tradiční droga v našich krajích má své stabilní příznivce, ale také své následky. Jestliže je u nealkoholových drog významná parta vrstevníků a způsob života od běžného průměru, pak u alkoholu je významným prvkem životní styl rodiny a popřípadě způsob konzumu alkoholu u rodičů.

„Nepříznivý vliv na děti v případě závislosti na alkoholu u jejich rodičů či vychovatelů lze předpokládat. Nevhodné utváření základních sociálních vztahů v rodině se závislostí, nedostatečné vytváření základní potřeby životní jistoty, nedostatek vhodných identifikačních vzorů a posunutý model rodinného soužití jsou poruchy způsobené konzumem alkoholu a vedou k vážným důsledkům ve vývoji osobnosti dítěte. Velmi pronikavě klesá procento dětí „bez zkušenosti“ s alkoholem v každé vyšší třídě na základní škole. Nárůst zkušených je velmi strmý.“ (Heller, 1996, s.49)

Často se ovlivňování mládeže svaluje na party a společenské faktory, které vedou ke konzumaci alkoholu. Opakovaně se však zjišťuje, že rodiče mají velmi benevolentní postoj k pití alkoholu u svých dětí. Nesprávné názory na škodlivost pití dětí má více než 70% rodičů. (Heller, 1996,s,.51)

„V souhrnu je možno říci, že lidé nepovažují škodlivost alkoholu za bezprostřední nebezpečí, hranice 18let pro konzumaci alkoholických nápojů neformální hranicí a děti před 18.rokem získávají zkušenosti s alkoholickými nápoji v naprosté většině, velká část dětí poznává i účinky alkoholové špičky. Rodiče často považují trochu alkoholu za neškodné, děti nejčastěji získávají alkoholický nápoj doma a z rukou rodičů také dostávají alkohol jako lék. Abstinentský životní styl se dětem a mládeži nejeví jako imponující.“(Heller, 1996,s,.51)

2.2.5 Mládež a drogy

„Drogy se stávají průsečíkem řady společenských problémů a především života mladé generace. V současnosti se nacházíme na křižovatce, z níž vede cesta ke kriminalitě, jejíž příčinou jsou drogy. Jedná se o trestnou činnost spojenou s výrobou, šířením a distribucí drog, ale především o trestnou činnost samotných narkomanů, kteří často potřebují ne denní dávku i několikatisícové finanční částky. Drogy jsou problémem biologické reprodukce. Již dnes se rodí děti s abstinentským syndromem. Narkomanská generace rodičů rodí generaci dětí nižší biologické kvality, zatížené vinou svých rodičů.“ (Sak, 2000, s. 225)

Další dopady mají ekonomický charakter. Zdravotní důsledky se promítají do finančních nároků na zdravotnictví. Populace ohrožené alkoholem a drogami obtížněji získává a uplatňuje kompetence na trhu práce.

„Snižuje se bezpečnost společnosti. Jedinci závislí na drogách postupně přecházejí na kriminální obstarávání drog či peněz na drogy. Drogově závislí jedinci či jedinci pod silným vlivem alkoholu ztrácejí sebekontrolu a jsou schopni páchat činy, jichž by se za normálního stavu nedopouštěli.“(Sak,Saková 2004, s.87)

I odhady podílu užívání více rizikových drog jsou poměrně velké. Více než každý pátý mladý chlapec či dívka má v okruhu svých přátel uživatele LSD, téměř každý pátý se přátelsky stýká s uživateli přírodních halucinogenů či extáze.

Podle projekční otázky, která se orientuje na odhad užívání v sociálním okruhu dotázaného, a tak lépe ošetřuje anonymitu respondenta, se zdá, že i nelegální drogy jsou již v subkultuře mládeže sociální normou. Zkusit legální i nelegální drogu je prostě „normální“, nezkusit ji je nenormální.

Opomineme-li legální drogy, je iniciační drogou číslo jedna již tradičně konopí, hlavně marihuana, se kterou začíná více než čtyři pětiny těch, kteří již s nelegální drogou měli co do činění. Ostatními substancemi začínají mladí jen ojediněle: prášky bez či s alkoholem a těkavými látkami zahájila svoji „drogovou kariéru“ asi desetina mladých dívek a chlapců, kteří již drogu užili. Závažným zjištěním je však skutečnost, že byly podle našich zjištění jako první droga užity i vysoce rizikové drogy, jako je pervitin, extáze, halucinogeny, ale i heroin či neznámé substance. Navíc nejsou ojedinělé případy, kdy byla užita droga, aniž uživatel věděl, co vlastně užil.

2.2.6 Vymezení pojmu parta

„Potřeba vzájemnosti a společenství je velice důležitá. Člověk potřebuje být součástí nějaké skupiny a dávat najevo svou náležitost ke skupině. V minulosti to byly hlavně náboženské rituály a ceremonie, při nichž se lidé scházeli a tím, že dělali stejné úkony, říkali stejné věci, dávali najevo svou příslušnost ke skupině a byly vyjádřením jistých hodnot.“

„Status formální skupiny může být časem, okolnostmi a událostmi pozměněn na neformální, případně se vykrytalizuje neformální “podmnožina” lidí s vyšší mírou souznění. Jiné představy o třídění do formálních a neformálních skupin rozlišují podle toho jestli tyto subjekty vznikají uměle nebo přirozeně, spontánně.“ (Kot’a, 2004, s.51)

Normy malé skupiny převyšují společenská ustanovení. Jednou ze základních norem malé skupiny je solidarita, mušketýrské “jeden za všechny, všichni za jednoho”. Podmínkou členství je konformita, tedy souhlas s normami skupiny, která roste s pocitem náležitosti k celku.

„Konformismus bývá interpretován jako poslušnost, zdvořilost a disciplína. Napomáhá skupině udržet celistvost v ideách a činech. V některých případech ovšem skupina toleruje i nekonformní jedince, v závislosti na jeho pozici a významu pro skupinu. Ve společnosti jsou vlastnosti spojené s konformismem částečně chápány jako záporné jevy. Tento prvek sebou totiž nese závislost, nedůvěřivost k neobvyklému a pasivitě. Poddání se určitým pravidlům vede k zpohodlnění a osoby výrazně konformní patří k méně inteligentním.

Konformismus jedince v případě odlišného názoru podporuje opačné chování zbytku skupiny nebo snaha uniknout trestu. Větší sklony ke konformismu projevují skupiny specialistů, velmi podobných nebo pro jedince velmi významných lidí. Na druhé straně, extrémní opak ke konformismu, deviace, patří k společensky neoblíbeným projevům.“ (Sak, 2000, www.insoma.cz)

2.2.7 Parta jako zdroj sociálních problémů

„Dospělý nemůže dítěti nahradit vrstevníka, nikdy mu nemůže být rovnocenným partnerem, se kterým by se dítě mohlo poměřovat, se kterým by mohlo růst. Aby se dítě naučilo přizpůsobovat a prosazovat, potřebuje mnoho kamarádů, mladších i starších. Mělo by mít možnost užít si role vedoucího, ale také zažít roli toho, kdo se veze a naučit se snášet, že je třeba nejslabší ve skupině. Učí se vcítovat a přebírat zodpovědnost za přátelství. Učí se rozvíjet sociální vůli, toleranci, získává samostatnost ve vztahu. Přátelství je cesta odpoutávání se od rodičů, pokud od nich ovšem dostalo, co potřebovalo a i nadále mu budou oporou a bezpečným zázemím. Tento proces začíná někdy kolem čtyř let.“ (Sak, 2000, www.insoma.cz)

„V době dospívání hrají vrstevníci mimořádně důležitou úlohu v životě jedince. Společně totiž prožívají náročné období vrůstání do dospělosti. Rodiče přestávají hrát svou dominantní úlohu. Začnou být svými dětmi prozkoumávání, a nejen oni, ale i jejich názory, představy a hodnotový systém. Obdobně jsou na tom učitelé a další dospělí. Je to nutná fáze přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Než se toto začne dít, měly by být děti svými nejbližšími, ale i učiteli informovány a připraveny na to, jaká úskalí s sebou dospívání přináší. Považuji to za důležitou drogovou prevenci. Nestane-li se tak, pak jsou dospívající zaskočení např. změnami nálad, pocity méněcennosti, vlastní nedostatečnosti, beznadějí... To všechno si mohou začít kompenzovat právě zrovna snadno dostupnou drogou.“

„Tlak skupiny je v tomto období obrovský. Je v něm i kus tyranie. Každý dospívající proto ví, že před zesměšňováním se uchrání jedinečně tak, že se bude držet převažujícího názoru. Mladý člověk, který nestojí na pevných základech po léta v něm budovaného vědomí vlastní hodnoty a o tomto tlaku není autoritou předem informován, se neodvážá riskovat a vzepřít se vůli většiny ani v té nejnepatrnější maličkosti. O drogách ani nemluvě.“

„Dospívání je období zmatků, kde nic nelze považovat za absolutní a jisté. O to tíživější a nesnesitelnější je, když mladí poznají, že i svět dospělých se potácí v nejistotách, v hodnotách, které záhy ztrácejí svou platnost. Droga dává na čas úlevu.

Je to období utváření vlastní identity. Dítě, jemuž rodiče a učitelé vštíplí smysluplné vědomí sebe sama, naučili ho poznávat své silné i slabé stránky, umí své neúspěchy kompenzovat, ví, kam jde a zhruba jak se tam dostane, nemá potřebu svou identitu hledat v jakékoli partě, která se objeví a tento pocit identity nabízí.,, (Kořa, 2004, s. 56)

Největší nebezpečí představují drogy samozřejmě pro děti, o tom nikdo nepochybuje. Dítě, které zkusí drogu, se stává rychleji závislé, snadněji se mu situace vymyká z rukou a taky hůře se závislosti zbavuje. Ale i tady není hlavní problém v droze samotné, ale v dítěti, či

spíše v jeho výchově. Je všeobecně známo, že v rodině získává člověk ty nejdůležitější předpoklady, ty nejzákladnější pohledy na svět, podle života v rodině si člověk utváří svůj žebříček hodnot. Je zajímavé, že tohoto aspektu si všímá zatím tak málo lidí.

Nemáme na mysli soustavné příkazy rodičů – to musíš a to nesmíš, vždyť zakázané ovoce nejvíce chutná. Myslíme si, že mezi dítětem a rodiči by měl být upřímný vztah, který by se zakládal hlavně na vzájemné důvěře. Myslíme si, že by rodiče měli umět dítěti vysvětlit problematiku drog, jaké drogy existují, jaké jsou jejich účinky apod. Ale tady už hraje roli ochota rodičů dozvědět se o tom co nejvíce a hlavně najít si dostatek času pro popovídání si s dítětem. Dítě by se mělo o drogách dozvědět dříve, než se s nimi dostane do kontaktu. Rodiče by měli dítě naučit, co je to odříkání a sebekontrola, že nemůže mít to, co právě chce. Mladý člověk, který bude mít tyto vlastnosti a dobré rodinné zázemí, bude mít taky obrovskou výhodu v životě.

„Proces odloučení od rodiny získává uznáním a potvrzením skupiny vrstevníků zcela zvláštní význam. Bezpečí a oceňování v rodině není v této fázi již žádnou náhradou. Nebezpečí nastává, když se postižený setká s jinými mladistvými, kteří ještě posilují jeho postoje protestu a vyřazenosti či jeho pasivní ideologii marnosti. To dodává postiženému pocit, že někam patří, že je přijímán, jak to jinak nikde nemůže prožít.“ (Göhlert, Kühn 2001, s.42)

Podle Saka (2000, www.insoma.cz) je logické, že první drogu nacházejí mladí lidé nejčastěji v prostředí vrstevníků, z nichž mnozí, jak respondenti sami uvádějí, často drogy užívají, i když většinou experimentálně či svátečně. Největší procento všech dotázaných - 53% - uvedlo, že drogu nikdy od nikoho nedostali. Necelá polovina dotázaných - 47 % - již drogu od někoho dostala či jinak získala. Necelá polovina těch, kteří se již ke své první droze dostali, uvádějí, že ji dostali od svých přátel či kamarádů, tedy zhruba každý pátý ze všech dotázaných i těch, co neuvedli užití drogy. Zhruba každý třetí uživatel, tedy asi každý šestý ze všech dotázaných (tedy i abstinentů) uvedl, že se droga brala v partě.

2.3 Návyk a závislost

„Závislost na užívání psychoaktivní látky je multifaktoriálně podmíněnou poruchou, na jejím vzniku se mohou podílet somatické a psychické vlastnosti jedince i vlivy vnějšího prostředí, především sociálního. Jejich interakce určuje pravděpodobnost experimentace i míru rizika vzniku závislosti.“ (Vágnerová, 2004, s. 550)

Volně podle Göhlerta a Kühna (2001, s.10) odsuzujeme-li toxikomany, odsuzujeme v podstatě sami sebe. Jsme přesvědčeni, že k našemu životu by nemělo patřit nic negativního: bolest, nespavost, strach, trápení, nevypočitatelné a neočekávané události považujeme za zbytečné okliky, které musíme a můžeme organizací odstranit.

Na to jsou dnes prostředky, každé trápení má svou pilulku. Přizpůsobení je na recept. Pravidelné konzumování kávy, čaje, tabáku, alkoholu patří k našemu všednímu dni. Víme, co nás povzbudí a co zmírňuje napětí. Příslušným pravidlům o správném užívání se naučíme už v dětském věku.

Myslíme si, že všechna údolí, všechny hlubiny našeho života mohou být vyrovnány, abychom mohli užívat všech vrcholů, všech výšin bez námahy a neomezeně. Avšak k životu snad patří i úzkost, stres, bolest, ale i sny a přání, nesplnitelné ideály a frustrace. Jenom tím, že udržíme sny i na druhé straně našich mezí a napětí mezi nimi a námi akceptujeme a využíváme, jsme schopni rozšířit naši skutečnost jejich směrem.

Ti z nás, kteří jsou eventuálně ohrožení závislostí, s tímto nepočítají. Jsou nerozumnější, tvrdší, čestnější a hrdější než zbytek masy. Sny dětství a mládí, nedospělosti pokračují.

Otázku, co je vlastně návyk, můžeme dosud jen stěží zodpovědět. I definice WHO, Světové zdravotnické organizace, příliš nepomáhají. Bernhard von Treeck, vedoucí jedné velké léčebné kliniky, říká, že návyk začíná tam, kde jsme se vzdali původních životních perspektiv a kde droga nabývá na významu a nekontrolovatelným způsobem zaujímá prostor v pozitivních člověka a utváření jeho dne. (Göhlert, Kühn 2001, s.11)

Společným znakem každého návyku je při tom mechanismus odměňování sama sebe. Toxikomani používají drogy, aby manipulovaly své pocitové stavy. V podstatě jde o to, potlačovat nepříjemné nebo vyvolávat příjemné pocity.

„Mladiství jsou zvlášť ohrožení, neboť jsou pod enormním tlakem, že se musí bavit. Drogy odstraňují obavy a zlobu. Mají schopnost dodávat sebevědomí či novým způsobem rozšiřovat svět. Toxikoman jde kratší cestou. Opatří si pozitivní zážitky chemickým ovlivněním svého mozku, aniž by za to musel něco udělat. Krátkodobě se tato cesta vyplatí. Nejprve dochází k pozitivnímu účinku drogy. Všechno se zdá snazší, přátelštější, milejší, spokojenější a vnímavější. Samozřejmě mají drogy nejprve pozitivní účinek, proč bychom je jinak brali? Avšak čím více místa zabere droga v životě člověka, tím větší je nebezpečí, že člověk zaostane ve vývoji.“ (Göhlert, Kühn 2001, s.12)

„K tomu přistupuje, že člověk má přirozenou potřebu opojení. Úsilí být ve stavu, ve kterém může najít formy zážitků, které mu v denní realitě zůstávají uzavřeny. Existuje

přirozeně lidská potřeba překračovat hranice, vyhledávat cesty do neznámých končin, prozkoumávat nové věci, tedy uniknout obvyklému. Míníme tím touhu po extázi, potom být mimo sebe sama, přání překročit vlastní omezení.“

„Návyk je z tohoto pohledu tedy jednou z mnoha možností různých variant lidského chování v konkrétních situacích. Návyk se rozhodně neprojevuje pouze v užívání omamných prostředků, nýbrž také prací, hrou či sexualitou a dalšími činnostmi. Přitom se mohou tyto vzory chování mezi sebou měnit.“ (Göhlert, Kühn 2001, s.13)

Každý závislý člověk, který kontinuálně užívá drogy, začal s alkoholem, marihuanou, ecstasy, nebo nikotinem. Kdo užívá ecstasy, marihuanu nebo alkohol ukazuje alespoň určitou připravenost manipulovat pocitové stavy pomocí narkotik. Počítá při tom s rizikem možných zdravotních poškození a akceptuje je na pozadí toho, že se může lépe cítit, lépe se bavit a snáze odstranit nepříjemné pocity.

„Návyk jako lékařský problém ve smyslu klinické psychiatrie je závislost onemocněním, které vyžaduje léčení.. Návyk je definován jako tendence k určité činnosti vytvořená učením, zkušeností a opakováním. Při tom se dospělo k poznatku, že návyk je primárně psychický děj - i když s možnými sekundárními tělesnými a sociálními následky - mnohem starší než lékařská věda.

U návyku na léky, drogy a alkoholu přistupují k psychickým a sociálním faktorům ještě biologicko- organické faktory škodlivých účinků drog na organismus a nervový systém.“ (Göhlert, Kühn 2001, s. 14)

2.3.1 Lékařská definice závislosti

Je to stav, při kterém absence látky nebo jiného podnětu vyvolává v organismu fyzické nebo duševní obtíže. Vzniká po opakovaném nebo chronickém užívání látky, ale i při určité činnosti, která přináší nadměrné uspokojení. Návyk na léky, drogy nebo alkohol je podle definice WHO, stav periodické nebo chronické intoxikace (otravy) psychotropními substancemi (návykovými látkami), jenž je vyvoláván opakovaným užíváním přirozené nebo syntetické drogy a je škodlivý pro jednotlivce a společnost. Podle ICD 10 (mezinárodní klasifikace chorob) se pokládá za závislost, když byla během posledního roku splněna tato kritéria:

- Silné přání používat psychotropní substance
- Snížená schopnost kontroly pokud jde o začátek, ukončení a množství používané substance
- Užívání substance ke zmírnění abstinenčních syndromů

- Rozvoj tolerance
- Omezený úsudek o chování při zacházení se substancí
- Pokračující zanedbávání ostatních dříve výše hodnocených zájmů
- Pokračující užívání substance přes dokázané škodlivé psychické, tělesné či

sociální následky

Přitom se může závislost vztahovat na jednu substanci, na skupinu či široké spektrum uvnitř skupiny látek.

Závislost vede k narušení osobnosti, ke snížení výkonnosti a často i inteligence. Pokud dojde v důsledku chronického nebo akutního působení psychotropní substance k poškození centrálního nervového systému, a tak ke změně osobnosti, je třeba otravy drogami jako choroby zasahující mozek řadit v systému klinické psychiatrie k psychózám se somatickými příčinami. (Göhlert, Kühn 2001, s.20)

2.3.2 Syndrom závislosti

Psychická závislost

„Existuje nepotlačitelná touha užívat psychotropní substanci pro její povzbuzující, euforizující, stimulující nebo také tlumivý a halucinogenní účinek. Touha získat drogu všemi prostředky a konzumovat ji, je tak silná, že konzument má sotva šanci jí odolat. Proto se také páchají kriminální činy pro získání peněz. Psychická závislost vzniká určitým druhem „návykové paměti“, která se vícenásobným použitím vytváří v mozku a funguje právě tak, jako kdybychom se učili nazpaměť básničku.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s.21)

Přání zažívat znovu a znovu opojení svádí k častějšímu užívání a nakonec vede k psychické závislosti. Při tom si může být toxikoman zcela vědom, že svým chováním hazarduje se životem, zdravím, či alespoň svým sociálním postavením. Tlak k pravidelnému požívání se označuje také jako psychická žádostivost. (Göhlert, Kühn 2001, s.22)

Tělesná závislost

„Při absolutní nebo i relativní abstinenci, tedy když úplně chybí substance nebo se redukuje dávka, dochází k mučivým abstinenčním jevům. Základem je skutečnost, že se biochemické hospodářství konzumenta nastaví na substanci a po určité době může fungovat jen s drogou. Postavená „dálnice“ potřebuje nyní substanci, protože se v mozku na ni vše nastavilo. Projevuje se tzv. fenomén tolerance. Chybí-li substance, zhroutlí se biochemické hospodářství, dochází k abstinenčním příznakům. V rámci zvyšování tolerance si musí

toxikoman dodávat stále více substance, aby dosáhl stejného účinku. Zvyšování snášenlivosti je přitěžujícím faktorem závislosti.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 23)

„Tělesnou závislost lze za pomoci přiměřené lékařské péče překonat v poměrně krátké době, zatímco psychická závislost v pojetí klinické psychiatrie přetrvává po celý život. To tedy znamená, že člověk, u něhož se už vyvinulo závislostní onemocnění, se ho nezbaví po celý život. Člověk však rozhodně nemusí hned rezignovat, neboť terapií může své naučené zkušenosti změnit a žít tak „čistý“. Takový člověk má pak zase všechny cesty do života otevřené.“ (Göhlert, Kühn, 2001, s. 24)

2.3.3 Ohrožená skupina

Volně podle Saka (2000, www.insoma.cz) při zkoumání rizikových faktorů se dnes mluví o třífaktorové struktuře podmínek. Třífaktorové proto, že drogu, jedince a sociální prostředí musíme vidět jako jednotu. Konfrontace s užíváním drog v okruhu známých je dalším rizikovým faktorem. K tomu patří i právě aktuální vzorek konzumu v příslušné skupině, do které se mladý člověk dostane. Vliv party podporující návyk právě tak jako nekritický postoj rodičů k alkoholu udělá své. Doma se z konzumu zřídka dělá problém a skupina si tento úkol na sebe jistě nevezme. Trestný čin mladistvého či konzumování drogy není výrazem náhody a z hlediska času není pouze důsledkem jeho aktuální situace. Tyto aktivity jsou projevem a důsledkem jeho sociálního zrání, které probíhá od dětství a vlivu jeho sociálního pole.

Cílem rozsáhle koncipovaného sociologického výzkumu "Diagnóza, prognóza a možnost resocializace skupin ohrožených sociálně negativním vývojem, se zvláštním zřetelem na mládež" bylo mimo jiné zkoumat průběh normálního a deviantního sociálního zrání. K rekonstrukci vývoje sociálního zrání, ať již normálního či deviantního, bylo třeba získat více časových bodů z života jedince, indikujících sociální zrání. Ve výzkumu byly využity dva pevné body, 14 let respondenta a okamžik výzkumu, a řada flexibilních bodů, což byl věk, v němž došlo u respondenta ke konkrétní životní události.

Výzkum překvapivě ukázal, že deviantní soubory se více odlišují mezi sebou než ve vztahu k normální populaci. Budoucí narkomané jsou před setkáním s drogou více kulturně orientováni než normální dětská populace, odlišují se hodnotovou orientací, způsobem trávení volného času i dalšími charakteristikami. Zhruba do 12 let lze budoucího průměrného narkomana charakterizovat spíše jako hodné až vzorné dítě, u něhož negativní projevy jednání jsou méně časté než u dětí, kteří později drogovou kariéru nezahájí. Kolem dvanácti let v jeho vývoji dochází k negativnímu obratu.

Nejvýznačnější socializační instituce jsou tradičně rodina a škola, k nimž se v poslední době přidala televize. Pro vývoj dítěte má také význam způsob trávení volného času, který může být velmi rozdílný, od zábavy v závadové partě až po nejnáročnější aktivity v některém zařízení pro volný čas dětí a mládeže.

Mezi rodiči nacházíme ze socioprofesionálního hlediska dvě rizikové skupiny. Podnikatelé veškerý čas, myšlenky a energii věnují podnikání a na děti a na jejich výchovu nemají čas. Náhradou zahrnují děti penězi a luxusním zbožím. Rodina podnikatele je pro děti druhým nejrizikovějším typem rodiny, hned za nezaměstnanými. Druhá riziková skupina rodičů je naopak zahlcena existenčními a finančními starostmi, které se vyhrocují do starostí o zaměstnání. (Sak, 2000, www.insoma.cz)

Vzdělání rodičů budoucího narkomana není podprůměrné, naopak spíše je poněkud vyšší. Mezi budoucími narkomany více rodičů je nezaměstnaných anebo podnikatelů. Kapesné ve 14 letech je u narkomanů vyšší než u dětí, které se narkomany nestanou. Budoucí narkomané mají vyšší kapesné než budoucí delikventi, pouze budoucí prostitutky mají kapesné ještě vyšší. Rodina budoucího narkomana se však odlišuje trestáním dítěte. Budoucí narkoman je více a častěji fyzicky trestán než normální dětská populace. (Nešpor, 2004, s.98)

Specifika obou rodičů budoucího narkomana je v nižší frekvenci aktivních sportovních aktivit, kontaktu s přírodou, chalupaření, hraní si s dítětem. Překvapivé jsou vyšší frekvence domácích prací otce a nižší matky a vyšší frekvence náročných kulturních aktivit otce. Přesto, že se matka věnuje dítěti málo, je budoucí narkoman na ní citově fixován, jak v dětství, tak v současnosti.

V rodině budoucího narkomana se rýsují dva vážné problémy, krize autority a citová frustrace. Z toho vyplývá doporučení pro rodiče, kteří se obávají, že se jejich dítě stane narkomanem, vytvořte ve své rodině pozitivní citovou atmosféru, žijte spolu a ne vedle sebe, věnujte čas a pozornost svému dítěti. (Sak, 2000, www.insoma.cz)

Zjednodušeně řečeno dítě dostává kopii pro své vlastní budoucí manželství. Jakoby se vzájemná manželská harmonie a shoda nebo naopak neupřímnost, hádky, cizoložství a rozvody dědily z generace na generaci. Rovněž děti vychovávané s láskou a s ne-láskou předávají lásku a ne-lásku z jedné generace na druhou. Bohužel to platí také o drogách (včetně alkoholu). Dítě z rodiny, kde je jeden nebo oba rodiče závislí na drogách (včetně alkoholu) platí, že jejich děti budou v dospívání a dospělosti ohroženi drogou několikanásobně víc než děti z rodin, kde se tento problém nevyskytuje. (Nešpor, 2004, s.129)

Až doposud jsme uváděli řadu rizikových situací, které mohou vést až k drogové závislosti a pokusili se nastínit, jak by bylo možné jim předcházet. Do obdobných rizikových

situaci se však dostává řada lidí (často navzdory solidní prevenci). A někdo do drog spadne a někdo ne, někdo jen okusí a nic mu neříkají, někdo se dostane do závislosti, ale k jeho úspěšnému léčení stačí kratší doba, ale jsou i tací, kteří navzdory dlouhodobému léčení znovu a znovu recidivují anebo i tací, kteří se prostě léčit nechtějí. Kromě rizikových situací zvnějšku je tu jedinec, který je nějak zpracovává zvnitřku.

„Stejná vnější rizika působí na různé jedince různě. Pro lepší představu si lze vypomoci příkladem. Je řada různě stavěných domů, na které působí obdobné povětrnostní vlivy. Chátrají všechny, ale každý jinak, jeden rychleji, druhý je dlouho téměř nedotčen. A pak jsou tu ještě majitelé. Jedni se o dům starají a okamžitě opravují kdejakou trhlínu či všelijak vylepšují a zpevňují, takže i původně ne moc solidní dům je v pořádku. A druhí se naopak o dům nestarají vůbec, nechávají ho svému osudu, ba ho dokonce sem tam někde poničí. S člověkem je to obdobné, jen mnohem složitější a méně průhledné. Každý z nás snáší jinak nepřízeň osudu, má jinou frustrační toleranci, jiný repertoár forem obrany proti úzkosti.“ (Nešpor, 2004, s.142)

„Neexistuje struktura osobnosti, která by byla stoprocentní ochranou před vznikem drogové závislosti nebo naopak její jedinou příčinou. Ti méně odolní mají osobnost strukturovanou tak, že inklinují k experimentům s drogami a posléze vzniku závislosti. Jsou to osoby s rysy nezdrženlivosti, nestálosti, nevyváženosti a sociální nepřizpůsobivosti. Sem se řadí také lidé se slabší nervovou soustavou, s drobnými prenatálními nebo porodními poškozeními, což se může projevat zvýšenou citlivostí i na zátěže běžného života, snadnou zranitelností nebo poruchou pozornosti, zvýšeným neklidem, dráždivostí, impulzivností, soběstředností. Dále pak sem patří i jedinci uzavření, těžko navazující kontakt s okolím nebo naopak ti, kteří potřebují být středem pozornosti a zájmu.“ (Nešpor, 2004, s.144)

2.3.4 Drogy a psychóza

„Psychóza je onemocnění, které mění vnímání okolního světa, a tím provokuje u postiženého způsoby chování jež se opět projevují jako nenormální. Změnou biochemie v mozku nemůže postižený člověk své okolí podle našeho chápání zobrazovat reálně. To může vést k tomu, že postižený člověk přikládá všedním událostem zcela zvláštní, pouze osobně zabarvený význam, který je částečně spojen s úzkostným očekáváním. Že toto změněné vnímání okolí vede k problematickému chování, se rozumí samo sebou.“

„Pět varovných znaků, které mohou svědčit o psychóze

- Nesouvislé, zmatené, rozhárané myšlení; silné potíže soustředění
- Pevné přesvědčení o skutečnostech, pro které neexistují racionální důkazy

- Vidění, slyšení, citění a chutnání věcí, které neexistují
- Pocit postiženého, že se nachází ve zcela cizím světě
- Bizarní a nepřirozené tělesné pohyby a postoje

Dále se mohou u psychóz vyskytovat takzvané poruchy výrazu. To jsou změny v tělesných pohybech, které se mohou stát nepřirozené a částečně bizarní.“ (Göhlert, Kühn 2001, s.35)

2.3.5 Stadia závislosti

Podle Göhlerta a Kühna (2001, s.42) pro takzvané ilegální drogy můžeme vymezit čtyři různá stadia závislosti, přičemž u alkoholu existují paralely k těmto znakům.

Fáze vývoje návyku

Euforické počáteční stadium

- Lehký přístup k droze
- Zbavení úzkosti, uvolnění, omámení
- Vzdávající pocit sebehodnocení
- Zvýšené sebevědomí

Kritické stadium navykání

- Zmírnění účinku se stupňováním dávek drogy
- Konflikty v zaměstnání a ve škole
- Zúžení zájmů
- Finanční problémy
- Poruchy sebehodnocení

Stadium návyku , respektive závislosti

- Ztráta kontroly nad drogou a dávkou
- Pokles pracovní schopnosti ve škole a v povolání
- Kriminalita a vyřazení ze společnosti
- Změna osobnosti a abstinenční příznaky
- Tělesná poškození

Chronické stadium rozkladu

- Úbytek snášenlivosti drogy
- Neschopnost finančně se zaopatřit
- Zchudnutí
- Bezdomovectví

- Opuštěnost, zanedbanost
- Těžká tělesná onemocnění
- Duševní rozklad

2.3.6 Vnější znaky závislosti

Existuje řada nespecifických znaků, které poukazují na to, že člověk užívá drogy. Tyto znaky se mohou, ale nemusí projevovat. Kromě toho se vyskytují i u jiných poruch. Naopak je však najdeme u každého konzumu drog téměř vždycky.

Všeobecné symptomy u toxikomanů :

- Změna okruhu přátel, sociální ústup
- Úloha strukturovaných aktivit ve volném čase
- Změněný denní rytmus (v noci aktivní, ve dne unavený)
- Zvýšená potřeba peněz bez viditelných nákupů
- Změněný výkon ve škole, přitom dotyčný dává vinu druhým
- Častá onemocnění
- Nezdravý, bledý vzhled
- Silné zanedbávání vnějšího zjevu
- Změna osoby a kolísání nálad
- V rozhovoru nesoustředěnost, neschopnost pozorně naslouchat

Kritická doba počátku konzumování drog je většinou mezi 12 a 14 lety, někdy i dříve. Od prvního konzumu až k úplnému obrazu závislosti uplyne většinou několik let. Návyk se vytváří postupně v několika stádiích. Krize je mohou urychlit. Řada rizikových faktorů ukazuje jasnou souvislost s počátkem drogové závislosti.

„Často mají mladiství obavu, že je nikdo nebude brát vážně a akceptovat, spojenou se silnou nejistotou a snadnou urážlivostí. Potřebují uznání a potvrzení svých kvalit. Jestliže se jim toho nedostane, dostaví se mučivý, bolestný pocit selhání. Nejsou si sami sebou jisti. Už nejmenší kritická poznámka může vyvolat silné pochybnosti o sobě a zranit trvale labilní pocit sebehodnocení. Takové poznámky nejsou brány jako kritika chování, nýbrž jako ohrožení celé osoby a vyvolávají silné pradávnné úzkosti a strach, že budou opuštěni, sami, nemilovaní, bezmocní a bez pomoci.“ (Göhlert, Kühn 2001, s.41)

2.4 *Prevence*

Slovo prevence obecně znamená předcházení nebo zabránění něčemu, překažení něčeho či předem ochránění proti něčemu. Drogovou prevencí tedy předcházíme vzniku tohoto problému ve společnosti jako celku a u jednotlivců, kteří ji vytvářejí. Společnost i jedinec jako takový mají přirozenou tendenci chránit se před něčím, co je nějak poškozuje, ohrožuje nebo ničí. Ale co to vlastně je? Masové zneužívání drog v 2. polovině 20. století je pouze jedním z mnoha negativních projevů (promiskuita, kriminalita, korupce...) krize současného světa, kterou těžko můžeme pokládat za náhodnou.

„Ptáme-li se po příčině, rozhodně nečekejme jednoduchou odpověď. Ta totiž není, zrovna tak jako neexistuje jednoduchý recept na stoprocentně účinnou drogovou prevenci. Uvědomme si, jak složitou bytostí je člověk a jak složité je jeho soužití s ostatními lidmi. Život jedince i celé společnosti se řídí určitými zákonitostmi, které mají vymezenou oblast působnosti, různě se podmiňují, prolínají, mají svou hierarchii. Nejsou tedy samoučelné, jsou důležité pro zachování samotné existence. Narušení jedné zpravidla vyvolá řetězovou reakci různých dalších poruch. Ve společnosti je to obdobné jako v lidském těle. Špatná funkce jednoho orgánu ovlivní funkci jiného (jiných) a člověk onemocní. A čím více a důležitějších orgánů je narušeno, tím větší komplikace nastávají.“ (Jedlička a kol., 2004, s.212)

„Když už se droga objeví, aby ji nikdo nekupoval, aby ji nikdo nechtěl ani zadarmo. Je nutné zamezit poptávce po droze. V tomto smyslu se působí ponejvíce na lidi (většinou děti školou povinné), kteří drogu dosud neokusili. Je to takzvaná primární prevence. Mnozí ale už samozřejmě drogu okusili. Ti by měli by co nejrychleji přestat a najít si něco lepšího. Tady jde o problém jak přestat a co lepšího si najít. Je to druhá fáze prevence, které říkáme sekundární. Je to fáze, ve které by člověk ještě mohl přestat, kdyby chtěl. Ale třeba někteří z nich sami neví, proč by měli chtít přestat a o nějaké rady nestojí. Berou drogy dál a postupně se propadnou do třetí fáze, kdy ztratili (nebo málem ztratili) kvůli drogám v životě už mnoho věcí. Někdy už i vlastní domov, obživu, kontakty s rodiči, bývalými kamarády, kus zdraví. Některé věci (např. vzdělání) mohou být ztraceny už nenahraditelně. Takový člověk by třeba už teď i chtěl přestat (už ví proč), ale nemůže.“ (Jedlička a kol., 2004, s.214)

„Zde se snažíme pomoci, aby našel sílu zbavit se závislosti, postavit se zase na vlastní nohy, najít si práci (začít platit dluhy a daně), získat znovu zdravotní a sociální pojištění, najít cestu zpátky k rodině, známým, nebo prostě k někomu. Zkrátka, vrátit se do života. Aby mohl napravit, co se dá. Ne jen u sebe, ale i u druhých lidí, kterým ublížil. Tomu se říká terciální prevence. Prevence znamená předcházení. V první fázi se snažíme předcházet kontaktu

s drogou. Ve druhé fázi se snažíme předcházet závislosti a propadu do třetí fáze. A v té třetí se snažíme předcházet nejhoršímu. Aby klient nezůstal úplně sám, aby kvůli drogám nekradl a neubližoval, aby sám na ně nezemřel. Chtěl bych přispět několika úvahami k prevenci. Proto jsem se rozhodl, že napíšu jakési dopisy, adresované různým stranám drogové scény. Nejde o slavnostní otevřené dopisy, ale spíše adresovaná zamyšlení. Psát takto skrze knížku, to ušetří člověku spoustu času a poštovného. A když si tyto vzkazy přečtou i ti, jimž nejsou právě určeny, vůbec to nevadí.“ (Jedlička a kol., 2004, s.219)

„Prevenci nemohou dělat pouze odborníci v dané oblasti. Když zodpovědnost za výchovu spočívá v první řadě na rodičích, druhým základním pilířem by měla být škola. Pedagogové by měli v rámci svých předmětů zprostředkovávat žákům postupně v průběhu školní docházky poznatky o drogách. Ve speciálních hodinách by dále měli pracovat s dětmi tak, aby byl naplňován cíl prevence: snížení poptávky po drogách.“ (Nováková, 1993, s.15)

2.4.1 Represe

Boj proti zneužívání drog má dvě základní podoby – represí a prevenci. Represí nazýváme snahu zabránit droze, aby se vůbec objevila na trhu. Tím se zabývá ponejvíce policie a následně justice. Pátrají po drogových poličkách a laboratořích, hlídají hraniční přechody, bary a ulice, a případné výrobce a prodejce drog stíhají a trestají. Zde se nebojuje ani tak proti hlouposti, jako spíše proti vypočítavosti. Někdy hloupé vypočítavosti, ale většinou prohnané a mazané.

„Je velmi důležité mít dobrý drogový zákon, určitá míra represe je nutná, koordinovat protidrogové aktivity je záslužné, bez ekonomického zázemí a finanční podpory je těžko se obejít, ale má to i svá omezení. Podcenění drog vede při nárůstu problémů s toxikomany ke stále většímu omezování svobod jiných. To dává prostor hlasům volajícím po zákonných ustanoveních s přísnějším dohledem nad tímto jevem. Pocit ohrožení roste a policie dostává stále větší kompetence ke své činnosti až do stupně, kdy její výkonná moc vyvolává svou kontrolou až obtěžováním jedinců jasnou nevoli občanů. Jestliže stát nedokáže tuto rovnováhu dostatečně udržovat, spěje společnost nezadržitelně opět k místu, odkud jsme v bludném kruhu vyšli - k uvolnění postoje k drogám. Boj proti kriminalizaci toxikomanů a poukazováním na neefektivnost tzv. války proti drogám jsou faktory, které připravují opět liberální postoj. Jakoby samozřejmě se při tom vnucuje společnosti uznání bezmocnosti vůči šíření drog a není náhodou, že takové atmosféře se daří právě ve společnostech, kde dochází ke zhroucení dosud platných morálních struktur.“ (Vondrka, 2004, s.180)

„Mladí vcelku zasvěceně odhadují rizika, která hrozí injekčním uživatelům drog sdílejícím stříkačku a jehlu s dalšími uživateli rizikových drog. Nebezpečí závislosti je tu spojeno s dalšími zdravotními riziky, to je vcelku známé. Preventivní informace se zřejmě k cílové skupině mládeže dostaly. Nejčastějším rizikem, které mladí vidí, je riziko přenosu HIV, hepatitidy a jiných infekcí.“ (Sak, 2000, www.insoma.cz)

Vývoj mládeže v oblasti konzumace alkoholu, užívání drog a kouření je za posledních deset let velmi nepříznivý a má celou řadu negativních důsledků. Jedná se o zdravotní stav populace a dopad na demografický vývoj a na kvalitu nově narozené populace, protože nelze vyloučit vliv drog, alkoholu a nikotinu na genetický potenciál české společnosti.

Drogová prevence (vlastně prevence negativních společenských jevů vůbec) spočívá z tohoto úhlu pohledu v znovuoobjevení a přijetí oněch absolutních hranic a zákonitostí, kde je člověk absolutně svobodný, protože absolutně bezpečný. (Sak, 2000, www.insoma.cz)

2.4.2 Jak předcházet závislosti

„Jestliže můžeme duševní zdraví popsat jako schopnost reagovat na krizi tohoto světa smysluplně a konstruktivně, pak není duševně nemocný právě tohoto schopen. Závislý lidé přemáhají úzkost hrozící v okamžiku selhání útekem k droze. Následkem je psychická a eventuálně tělesná závislost. Kdo chce předcházet drogové závislosti svého dítěte nebo kdo by chtěl pomoci toxikomanovi, aby se osvobodil od své závislosti, může začínat u těchto duševních příčin toxikomanie.“ (Göhlert, Kühn, 2001,s.94)

„Možná, že to ostatní v čem žijeme, co nás obklopuje se zdá ve srovnání s významem rodiny, školy a vrstevníků pro drogovou prevenci nevýznamné. Ale nenechme se mýlit. Celospolečenský úpadek kultury jako následek pohrdání absolutními normami a celoplošně zprostředkovávaný masmédií námi prorůstá jako houba, vědomě i nevědomě si ji přinášíme do rodin, škol, zaměstnání, všude. Prohlédnout a postavit se proti není rozhodně jednoduchá záležitost a vyžaduje určitou aktivní formu oběti (od malých odpírání si - např. místo super akčního filmu vytáhnu kamaráda, rodinu na výlet, zahrát si tenis... až po veřejný protest - např. vzájemná domluva a odeslání petice proti zrušení dětského hřiště u domu, kde bydlíme, pornografie v novinových stáncích...). Postoje vkládané do člověka od dětství jakoby mimochodem, o to však nebezpečněji, mnohými televizními pořady se v praxi nutně musí někde projevit. U každého sice trochu jinak v závislosti na řadě jiných faktorů, ale celkově v nárůstu asociálních jevů včetně masového šíření drog. Už samotný fakt nadměrné pasivní konzumace nic dobrého nepřináší.“ (Vondrka, 2004, s.175)

Z obsahu nepočítaného množství filmů bych se chtěla dotknout otázky lehkovážného přístupu k hodnotě lidského života vůbec. Vraždy, násilí, všelijaké formy destrukce jsou běžné pro mnoho hrdinů. Nepřístupují pak konzumenti k reálnému životu stejně lehkovážně? Nepřístupují tak i k drogám? Uvědomují si pak v dostatečné míře, že hraná bolest je jiná než ta, kterou může prožívat jejich bližní, jaký je rozdíl mezi smrtí na obrazovce a smrtí kamaráda dejme tomu na příměsí v droze? Přemíra smrtí viděných na obrazovce jakoby zlehčovala otázku smrti vůbec. A nejen jí. Jak mezi záplavou obdobných otupujících pořadů působí byť seriózně zpracovaný (bohužel i to je mnohdy iluze) pořad mající na mysli přímou drogovou prevenci? Není pak braný obdobně odtazitě od reálu a obdobně na lehkou váhu?

I některé známé, veřejně činné osobnosti mohou bezděky dělat dobrou nespecifickou drogovou prevenci (anebo naopak) tím, co říkají, co dělají, jak jednají, o co jim jde, jaký hodnotový systém hlásají a jak jej obhajují... A mohla bych pokračovat dál, poukazovat na situace, které každý zná z každodenní praxe, ale prakticky by to byla jen jiná varianta toho, co už bylo jednou řečeno. (Nešpor, 1996, s.45)

„Stát hraje v drogové prevenci svou nezastupitelnou úlohu (orientuje se spíše na snižování nabídky drog na ilegálním trhu , kdežto ostatním aktivitám jde hlavně o snižování poptávky po drogách). Hodnoty, které připisujeme lidskému životu, se každodenně přenáší na naše děti. V různé intenzitě všemi a vším, kdo vstupují do jeho sféry sociálního působení. Jaký chaos a následná úzkost je vypůsobena v jedinci, jsou-li tyto hodnoty odlišné natolik, že si i protiřečí. Prevence bude účinnější tehdy, jestliže se znovu sjednotíme na dodržování alespoň základních etických norem (daných a staletími prověřených) a budeme je důsledně vpravovat do co nejširšího spektra společenského působení včetně osobního života na jedné straně a korekce "uměleckého" projevu hlášeného v duchu falešného pojetí svobody a demokracie, která dovoluje všechno, na straně druhé. Ruku v ruce s pevnými hodnotami se ozdraví i vztahy. I ty musíme chtít budovat a vědět jaké přinášejí jistotu a bezpečí, naplnění a radost a proč a jaké zmatek , agresí, nejistotu, sklíčenost a úzkost. Ty dobré pak nebudeme muset hledat v náhražkách jakými jsou např. drogy.“ (Jedlička, 2004, s.320)

2.4.3 Možnosti prevence

„Primární, první, prvotní, přední nebo i základní, pracující tam, kde se problém dosud neobjevil a kde se dělá vše pro to, aby vůbec nevznikl. Soustřeďuje se tedy na tzv. zdravou populaci.

Proč lidé berou drogy, kde se stala chyba, jaké hranice by tu měly být a nejsou či jaké tu naopak jsou a neměly by tu být? Na každého jedince během jeho života působí řada faktorů, které se vzájemně ovlivňují a každý z nich (většinou ale seskupení několika z nich) se za určitých okolností může stát rizikovým a klíčovým pro vznik drogového problému. Prevence tu spočívá především v jejich odhalování, minimalizování počtu, popř. oslabování účinku.

Čím širší záběr bude drogová prevence mít (přímá, ale zejména ta nepřímá), tím větší je naděje, že se sníží počet rizikových faktorů nebo se alespoň oslabí natolik, že nevýústí v riziko drogové závislosti ani u těch nejvíce rizikových jedinců.

Při působení na mladistvé delikventy je nutné věnovat pozornost zejména jejich snahám odmítat odpovědnost za své chování a tendencím porušovat práva ostatních. V tomto kontextu nelze opomíjet, že oni sami nemají zpravidla zájem měnit své postoje a chování. Pomoc přijímají tehdy, když je k tomu někdo donutí nebo když jim to přináší výhody.

1. vyvolat v nich silný emocionální zážitek, který je motivuje k navázání kontaktu a ke komunikaci,
2. přesvědčit je, že jejich chování je sebedestruktivní, neboť jim přináší jen samé problémy,
3. stanovit pevná, jasná a spravedlivá pravidla, která jsou vymáhána, prosazována a respektována,
4. posilovat jejich schopnost hodnotit budoucí následky svých současných činů,
5. uplatňovat kontrolu nad působením a užíváním odměn a trestů,
6. jednat s těmito lidmi vstřícně a na úrovni kvalitního mezilidského vztahu,
7. umět včas odhalit manipulativní pokusy těchto jedinců, dát jim reálně možnou odpovědnost a vyjádřit očekávání, že se budou řídit pravidly, která s ní souvisejí.
8. uplatňovat důslednou kontrolu chování těchto osob,
9. zvládat techniky konfrontace s cílem udržovat zájem mladistvých delikventů o kontakt a komunikaci, mít pod kontrolou jejich impulzivitu a agresivitu a ovlivňovat jejich postoje intencí vytváření prosociálně orientovaných životních perspektiv.“ (Jedlička, 2004, s.340)

2.4.4 Cesty ze závislosti

„Kromě zmíněných biologických potřeb mají být náležitě a v pravý čas uspokojovány i základní životně důležité potřeby psychické:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů

Zjednodušeně řečeno: člověk by se neměl nudit, ale také by neměl být přetěžován. Mnoho mladých lidí sáhlo a sahá po droze prostě proto, že neměli a nemají lepší zábavu. Ale také nejsou neznámé případy lidí, kteří si chtěli nebo chtějí pomocí drogy ještě víc zvýšit svou výkonnost. Zkrátka dostat co nejvíc už z tak dost přetíženého organismu. Prevence zde spočívá v dovednosti naučit umění dobře si zorganizovat čas, vyvážit práci a odpočinek, nabídnout dostatek přiměřených a vhodných možností vyžití se ve volném čase.

2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech,

tj. podněty, které vnímáme našimi smyslovými orgány potřebujeme zpracovávat podle určitých klíčů. Jde vlastně o proces učení.

3. Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů

Tyto vztahy se navazují v nejranějším dětství ve většině případů k rodičům anebo jiným stálým náhradním vychovatelům. Bez nich člověk nemůže získat pocit životní jistoty a celkový vývoj osobnosti je narušen.

4. Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. Neuspokojení této a předchozí potřeby jsou velmi rizikovými faktory pro vznik drogové (a nejen té) závislosti.

5. Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy

Není-li tato potřeba uspokojena, potácí se člověk mezi nadějí a beznadějí, mezi životním rozletem a zoufalstvím. Žijeme časem a v čase. Od přítomnosti na obě strany. Minulost tvoří naše vzpomínky, vzpomínky těch, kteří s námi sdíleli svůj životní čas, věci, které nás provázely... Budoucnost, to jsou naše přání, plány, sny... Obojí je velmi důležité a jen specificky lidské.

Někteří narkomani jsou zvláštní tím, že svou minulost popírají a o budoucnost se nestarají. Chtějí žít tady a teď a také tak žijí. Pak se mi vnucují otázky typu: Jaké jsou jejich vzpomínky? Vzpomínal s nimi někdo na to hezké, co prožili? Sdílel s nimi někdo jejich sny a přání do budoucnosti? Dobrou prevenci provádíme, když vzpomínáme (čím vzdáleněji do rodové historie, tím lépe) a mluvíme o budoucnosti se svými nejbližšími, s těmi, kdož jsou nám svěření, koho alespoň trochu známe.

6. Životní potřeby člověka jsou uspokojovány během celého jeho života. V jednotlivých obdobích jsou však vnímány různě a v různé intenzitě. Totéž platí i o různých oblastech, kde má jedinec možnost své potřeby naplnit. Otázky však zní do jaké míry se to daří nebo nedaří a proč a kdy už lze o nenaplněné potřebě mluvit jako o rizikovém faktoru pro vznik nějakého problému a zda totéž zatížení snášejí různí jedinci různě atp. Dá se tomu všemu nějak předcházet?“ (Jedlička, 2004, s.348)

3 PRAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

Předpokladem průzkumné části bakalářské práce je zmapování chování a vztahů v partě, význam norem a ztotožnění jedince s partou. Party jako zdroje mnoha sociálních problémů, včetně vzniku možných závislostí. Dále jsme se zaměřili na hledání a popis těch faktorů a charakteristik, které mohou hrát roli v raných obdobích experimentování.

Základním třídícím znakem jsme stanovili první položku dotazníku rozdělující respondenty podle pohlaví. Podle odpovědí jsme rozdělili respondenty na dvě skupiny a vyhodnotili a porovnávali tyto skupiny.

Plné znění dotazníku v příloze č. 1.

Příloha č. 1: Dotazník na téma: význam party pro vznik drogových závislostí.

1. okruh volného času – členství v partě, náplň volného času, zájmové preference. V teoretické části bakalářské práce této problematice odpovídají kapitoly: vymezení pojmu parta; parta jako zdroj sociálních problémů; ohrožená skupina.

2. okruh rodiny - vnímání atmosféry v rodině, rodičovská kontrola a hodnotové preference. V teoretické části bakalářské práce této problematice odpovídají kapitoly mládež a socializace; některé projevy rizikového a problémového chování; mládež na křižovatce.

3. okruh experimentování - experimentování s alkoholem, cigaretami, drogami a hazardní hrou. V teoretické části bakalářské práce této problematice odpovídají kapitoly mládež a nikotin; mládež a alkohol; mládež a drogy; stadia závislostí a vnější znaky závislostí.

4. okruh – okolí respondenta, sebepojetí a vazby k vrstevníkům. V teoretické části bakalářské práce této problematice odpovídají kapitoly lékařská definice závislostí; syndrom závislostí; ohrožená skupina; mládež na křižovatce.

5. okruh prevence - prevence závislostí. V teoretické části bakalářské práce této problematice odpovídají kapitoly prevence; jak předcházet závislosti; možnosti prevence a cesty ze závislostí.

3.1.1 Cíl praktické části

Okruh volného času.

Cílem bylo poskytnout hlubší pohled do celkové problematiky a zjistit, které vybrané znaky, resp. položky dotazníku, mají souvislost s užíváním drog a zda je zde možná souvislost s vlivem party.

Okruh rodiny.

Šetření rodičovské kontroly, vnímání atmosféry doma a zájem rodičů o volný čas svých dětí a vztah působení rodiny k riziku vzniku závislostí.

Okruh experimentování a užívání návykových látek.

Záměrem je srovnání skupin žáků s osobní zkušeností s drogou v závislosti na členství v partě a těch, kteří tuto zkušenost nemají, a pokus vytipovat faktory, které mohou s užíváním návykových látek souviset.

Okruh okolí respondenta.

Cílem je vliv party přátel a jejich rizikové chování na riziko vzniku závislostí u respondenta. Úkolem je zmapování konkrétní situace v odborném učilišti v oblasti experimentace s návykovými látkami, pokus o zachycení trendu v této oblasti.

Záměrem je průzkum sebepojetí respondentů a jejich vazby k vrstevníkům. Působení okolí na chování respondenta.

Okruh prevence.

Cílem je na základě získaných výsledků návrh konkrétních opatření ke zkvalitnění preventivní práce na školách a dalších školských zařízeních. Konkrétní zpětná vazba pro protidrogové koordinátory ve školství o výsledcích průzkumného šetření situace na jejich kmenové škole.

Je nutné přihlédnout k tomu, že nelze výsledky zkoumaného vzorku generalizovat na celý základní soubor dospívajících na Odborných učilištích.

3.1.2 Popis a charakteristika výběrového vzorku

Průzkumné šetření pomocí nestandardizovaného dotazníku proběhlo na Odborném učilišti s internátem v Ústeckém kraji, Chomutovském okrese. Výběrový vzorek ze základního souboru je vzorek náhodný, reprezentativní. Šetření se zúčastnilo 120 respondentů z šesti tříd. Jednalo se o rovnoměrné rozložení prvních, druhých a třetích ročníků. Dívěk bylo 60, chlapců bylo také 60 v zastoupení po dvaceti respondentech z každého ročníku. Jednalo se o věkovou skupinu 16-19let.

Studiem spisové dokumentace jsme zjistili, že věkový průměr dívek byl 17,2 let a věkový průměr chlapců byl 17,6 let. Věkový průměr respondentů byl 17,4let. Ze spisové dokumentace také víme, že v době zadávání dotazníku nežili se svou rodinou 2 studentky a 4 studenti. S těmito respondenty jsme se domluvili, že u otázek, které se týkají okruhu rodiny, odpoví podle situace jaká v rodině byla, když tam byli.

Pro zjištění údajů jsme sestrojili nestandardizovaný dotazník, který obsahuje 16 uzavřených položek. Ve většině otázek žáci vybírali z jedné nebo více nabídnutých alternativ, u některých i četnost výskytu.

Dotazník byl zaměřen na následující oblasti: experimentování s návykovými látkami (jaké látky a jak často), faktory související s rodinou (atmosféra v rodině, rodičovská kontrola), trávení volného času, zájmové a hodnotové preference, vztahy k vrstevníkům, prevence.

Dotazníky byly zadávány osobně. Při administraci nebyl přítomen jiný učitel, ani nikdo jiný, koho žáci znají. K dotazníku přistupovali zodpovědně a s velkou ochotou. Případné otázky byly řešeny s každým žákem samostatně. Otázek nebylo příliš, šlo jen o doplňující odpovědi. Dívky měly 2 otázky a chlapci 3 upřesňující otázky. Dotazník byl konstruován tak, aby k jeho vyplnění postačila jedna vyučovací hodina.

Po předchozím projednání s ředitelem školy a třídními učitelkami byl dotazník zadán v termínu od 1.9.2005 do 31.9.2005 v odborném učilišti. Vzhledem k nutnosti externího zpracování dat bylo možno celý průzkum ukončit a zpracovat do konce roku 2005.

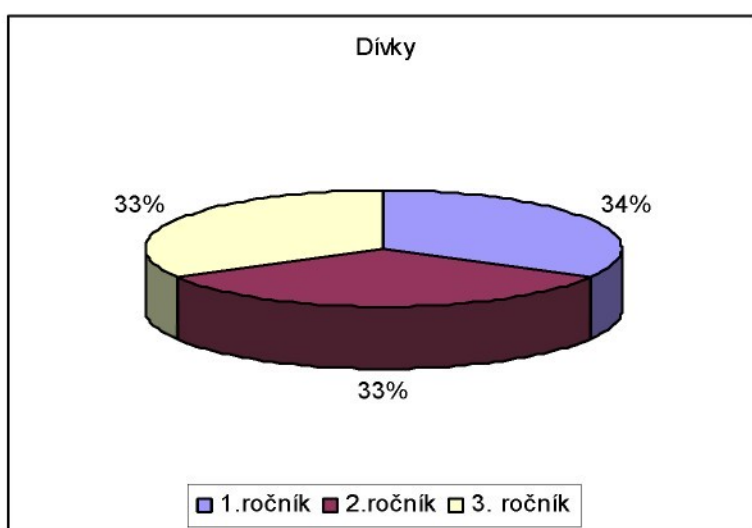
Jsi?

- Dívka
- Chlapec

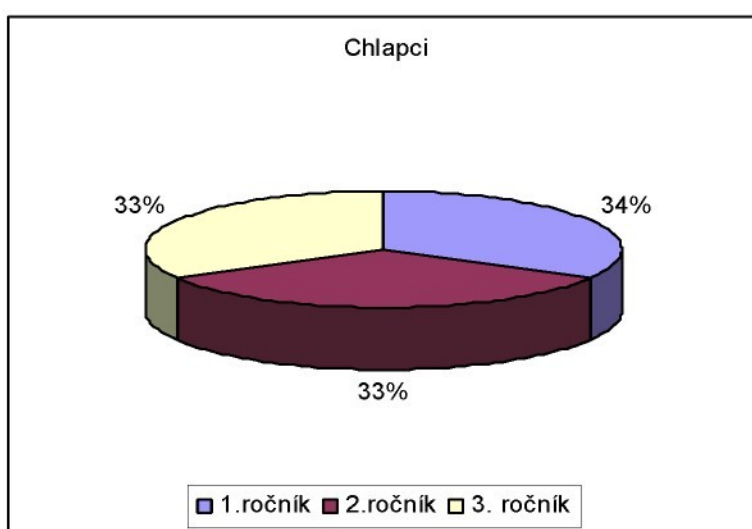
Tabulka č.1. Rozdělení reprezentativního vzorku.

	1.ročník	2.ročník	3. ročník
Dívky	20	20	20
Chlapci	20	20	20

Graf č.1 Rozdělení reprezentativního vzorku – dívky .

Graf č.2 Rozdělení reprezentativního vzorku – chlapci.

3.1.3 Použité metody.

Metody sloužící k získávání údajů.

K průzkumu

– pro ověřování stanovených předpokladů a dosažení cíle praktické části - využíváme různé výzkumné a diagnostické metody a jejich kombinace, pomocí nichž získáváme potřebná data. Nejčastějšími užívanými metodami jsou testy, ankety, dotazníky, inventáře. Pomocí nich můžeme získat větší množství informací od velkého počtu osob najednou, a to v relativně krátkém časovém úseku. (Švingalová, 2003, s. 27)

Pro zjištění údajů jsme sestrojili nestandardizovaný dotazník, který obsahuje 16 uzavřených položek. Uzavřené položky jsme volili pro jednodušší vyhodnocování dotazníku. Ve většině otázek žáci vybírali z jedné nebo více nabídnutých alternativ, u některých i četnost výskytu.

Nestandardizovaný dotazník

- je strukturován do pěti částí. Otázky jsou promíchané, pro jeho větší pestrost pro respondenty. Je však situován tak, aby mohl být rozdělen do pěti okruhů, které nás zajímají při vyhodnocování a dosažení cíle.

Úvodní část.

Okruh volného času – členství v partě, náplň volného času, zájmové preference.

Stěžejní část.

Okruh rodiny - vnímání atmosféry v rodině, rodičovská kontrola a hodnotové preference.

Okruh experimentování - experimentování s alkoholem, cigaretami, drogami a hazardní hrou.

Okruh okolí respondenta, sebepojetí a vazby k vrstevníkům.

Závěrečná část.

Okruh prevence - prevence závislostí - závěrečná část.

Vzhledem k tomu, že jsme dotazníky zadávali osobně a při odevzdávání jsme kontrolovali zda všechny otázky byly vyplněny, mohly být použity všechny dotazníky, které byly respondentům rozdány. Jednalo se o 100% návratnost dotazníků.

Analýza spisové dokumentace

- pro zjišťování věkového průměru respondentů jsem musela prostudovat dokumentaci respondentů. Vyhodnotili jsme věkový průměr zvláště pro dívky a pro chlapce. Nakonec věkový průměr respondentů z celého náhodného vzorku. Také nás zajímalo kolik respondentů je v současné době mimo rodinu (dětský domov či jiné zařízení).

Metody sloužící ke zpracování údajů.

Při zpracování údajů jsem použila tabulky a grafy.

Tabulky.

Umožňují uvést velké soubory dat, umožňují porovnání hodnot. Obsahují většinou důkazy a materiál, na kterých je práce postavena, každá tabulka je podkladem naší argumentace a jsou samo-vysvětlující, srozumitelné nezávisle na textu, číslované chronologicky, tak jak se na ně odvoláváme v textu. Obsahují maximum informací na minimálním prostoru a dodržují pravidlo maximální jednoduchosti.

V tabulce jsou sloupce uspořádány tak, aby čtenář snadno pochopil, co z tabulky vyplývá. V textu zachovávám pořadí položek tak, jak jsme je zvolili v tabulce (nejen ve výsledcích, ale v celé práci). Legenda tabulky je plně vysvětlující a je v ní uvedeno, co čísla reprezentují. V práci uvedeno v textu, vždy opatřeny příslušnou legendou.

Grafy.

Tak jako tabulky musí tvořit nezávislou část textu, obsahují popis včetně popisných legend. Grafy jsou funkční a neopakují údaje už uvedené v tabulkách nebo textu. Vypovídají o procentuálním zastoupení, jedná se o grafy výsečové s prostorovým efektem. Legendy grafů mají stejná pravidla jako legenda tabulky, symboly jsou vysvětleny.

3.1.4 Stanovení předpokladů

Základním třídícím znakem byla stanovena první položka dotazníku rozdělující respondenty podle pohlaví. Podle odpovědí jsme rozdělili respondenty na dvě skupiny a vyhodnocovali a porovnávali tyto skupiny. Všeobecným našim předpokladem je, že dívky dosáhnou lepších výsledků, než chlapci.

1. okruh volného času – členství v partě, náplň volného času, zájmové preference – otázky č. 1,11,12 – dotazník viz. příloha č. 1. V těchto otázkách jsme se pokusili zjistit, jestli členství v partě s negativní náplní volného času hraje roli při ovlivnění, četnosti a frekvenci rizikového chování. Chtěli jsme posoudit spojitost s odpověďmi na otázky experimentů s drogami a hazardní hrou. Předpokládali jsme, že volný čas dívky trávily v pozitivních partách, jejich náplň volného času je spíše ve sportovních, hudebních, tanečních kroužcích a pečlivě si vybírají své přátele v partě.

2. okruh rodiny - vnímání atmosféry v rodině, rodičovská kontrola a hodnotové preference – otázky č. 3, 4, 5, 6 – dotazník viz. příloha č.1. Další 4 otázky nastínili soužití

respondenta s rodinou, jeho kontrolu rodinou a spokojenost v ní. Cílem bylo zjištění souvislostí mezi situací v rodině a rizikem vzniku závislostí. V závěrečném vyhodnocení jsme se jim věnovali souhrnně a vyhodnotili je jako celek. Předpokládali jsme, že u dívek budou rodiče více sledovat jejich přátele, rodiče budou přísnější v návratech domů, a v rodině se budou dívky cítit spíše nespokojené.

3. okruh experimentování a užívání návykových látek - experimentování s cigaretami, alkoholem, drogami a hazardní hrou – otázky č.7, 8, 9, 10 – dotazník viz. příloha č.1. Následující 4 otázky se týkaly experimentování a následného požívání drog. I tuto skupinu 4 otázek jsme vyhodnotili jako celek. Cílem bylo zjistit spojitost požívání drog a kontrolou rodiny, i vlivem party. Předpokládali jsme, že výsledky u dívek budou v experimentování s alkoholem a cigaretami shodné s chlapeckou částí dotazníku. U experimentování s drogou a hazardní hrou, se budou výsledky blížit nulové hodnotě.

4. okruh – okolí respondenta, sebepojetí a vazby k vrstevníkům – otázky č.13, 14- dotazník viz. příloha č.1. Další 2 otázky nastínili jak a s kým tráví respondent svůj volný čas. Jeho sympatie k rizikovým skupinám a rizikovému chování a jaké si vybírá přátele. Cílem je prokázat spojitost vlivu party na respondenta. Předpokládali jsme, že dívky nebudou projevovat sympatie k rizikovým skupinám a chování. Přátele budou mít maximálně ve skupině přátel, kteří pijí alkohol a kouří cigarety. Shodné výsledky předpokládáme u chlapců.

5. okruh- prevence závislostí - otázky č. 15, 16 – dotazník viz. příloha č.1. Tyto otázky jsme také vyhodnocovali souhrnně, jsou o důvěře k okolí. Cílem bylo zjistit jak jsou respondenti informováni o problematice drog. Ke komu respondent projevuje důvěru, a zda si ví rady v otázce prevence závislostí. Vzhledem k větší celkové zvědavosti dívek a přirozené potřebě věci řešit, jsme předpokládali, že dívky budou v otázce prevence informovanější a budou projevovat větší ochotu v případě potřeby vyhledat pomoc.

3.1.5 Získaná data a jejich interpretace 1 okruh. Okruh volného času.

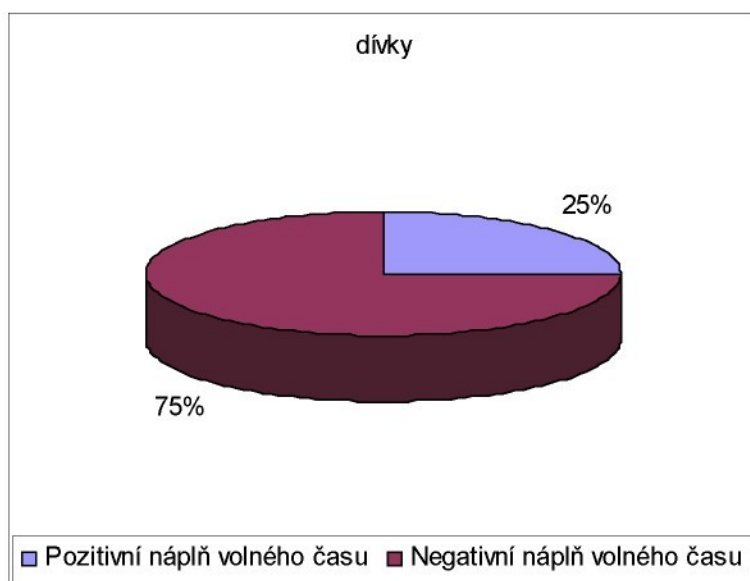
Jsi členem party přátel, kamarádů kteří ?

- Navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny, párty....
- Navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky..
- Navštěvují kina, divadla a jiné společenské akce...
- Nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle...

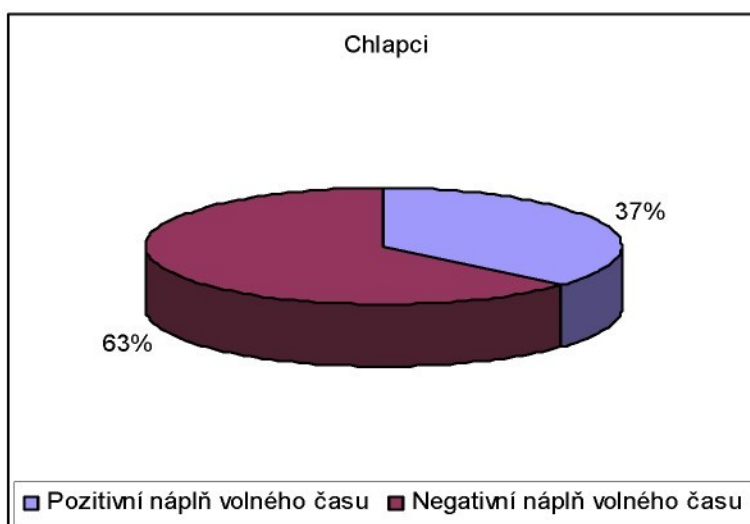
Tabulka č.2. Náplň volného času v partě.

	Pozitivní náplň volného času	Negativní náplň volného času
Dívky	16	44
Chlapci	22	38

Graf.č. 3. Náplň volného času v partě – dívky.

Graf.č.4. Náplň volného času v partě- chlapci.

V první otázce dotazníku jsme zjišťovali, jak respondenti tráví svůj volný čas. Jestli se jedná spíše o pozitivní náplň volného času a respondenti navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky, kina, divadla a jiné společenské akce. Nebo jestli upřednostňují negativní náplň volného času a respondenti navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny, párty či nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle.

Předpoklady.

Předpokládali jsme, že volný čas dívky tráví v pozitivních partách, jejich náplň volného času je spíše ve sportovních, hudebních, tanečních kroužcích a pečlivě si vybírají své přátele v partě. U chlapců budou výsledky horší a chlapci budou vstřícnější partám s negativní náplní volného času.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Naše předpoklady se nepotvrdily, dívky tráví svůj čas v partě s negativní náplní častěji než v partě s pozitivní náplní volného času. Ze zkoumaného vzorku jen jedna čtvrtina respondentů nachází uplatnění v klubech s pozitivní náplní volného času, navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky, kina, divadla a jiné společenské akce.

Varovně tři čtvrtiny dívek se cítí lépe ve společnosti party s negativní náplní volného času, navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny, párty či nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

I zde nejsou výsledky nijak dobré, 63% chlapců tráví svůj volný čas tím, že navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny, párty či nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle. A 37% chlapců uvádí, že nachází zalíbení v klubech s pozitivní náplní volného času, navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky, kina, divadla a jiné společenské akce.

Porovnání obou skupin.

V porovnání odpovědí uvnitř každé skupiny je patrné, že chlapci s pozitivní náplní volného času navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky, zatímco děvčata s pozitivní náplní volného času navštěvují převážně kina, divadla a jiné společenské akce.

V porovnání odpovědí uvnitř každé skupiny s negativní náplní volného času má jasnou převahu odpověď, kdy tráví svůj volný čas tím, že navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny. Nezanedbatelná je i skupina odpovědí, kdy náplní volného času je situace, kdy nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle. Domníváme se, že jde o nejhorší situaci v chování dítěte, která může nastat a vede ve většině případů k rizikovému chování, zvláště v případě, že je toto toulání uskutečňováno v partě.

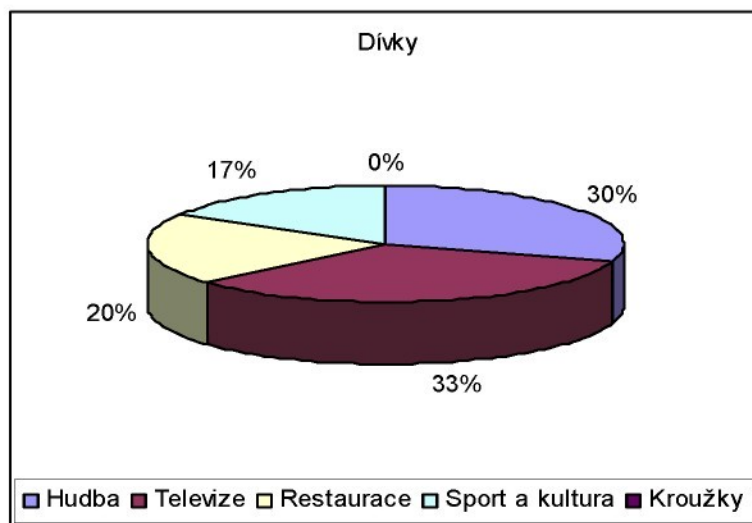
Jak trávíš nejradyji svůj volný čas ?

- Poslech hudby, koncerty
- Televize, video, DVD
- Návštěva heren, restaurací, klubů
- Sport, kino, divadlo
- Kroužky, jazyky, ZUŠ

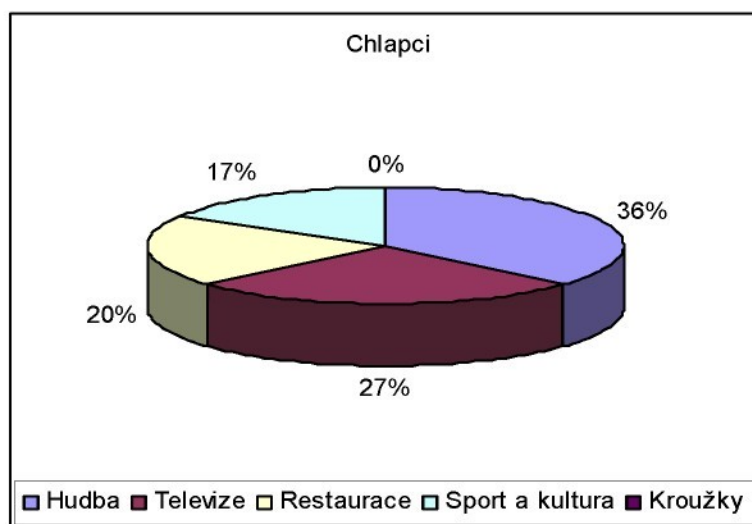
Tabulka č.4. Nejoblíbenější způsob trávení volného času.

	Hudba	Televize	Restaurace	Sport a kultura	Kroužky
Dívky	18	20	12	10	0
Chlapci	22	16	12	10	0

Graf č. 7. Nejoblíbenější způsob trávení volného času - dívky.

Graf č.8. Nejoblíbenější způsob trávení volného času - chlapci.

V druhé otázce týkající se okruhu volného času jsme chtěli blíže specifikovat náplň volného času respondentů. Ptali jsme se na nejoblíbenější náplň volného času. Chtěli jsme se dozvědět, jestli dotazovaní spíše poslouchají hudbu, chodí na koncerty; nebo sledují televizi, video, DVD; navštěvují herny, restaurace, kluby; či ve svém volném čase sportují, chodí do kina a divadla; nebo navštěvují kroužky, jazyky, uměleckou školu.

Předpoklady.

V této části dotazníku jsme předpokládali odpovědi v obou skupinách shodné, nejméně zájmu budou studenti projevovat o kroužky, jazyky a uměleckou školu, také sport, kino a divadlo nebude dosahovat vysokých procentuálních hodnot. Nejvyšší zastoupení kladných odpovědí bude u sledování televize a návštěvy heren a restaurací. Zde se nedá jednoznačně určit, jestli nějaká odpověď vypovídá jen o pozitivní nebo negativní náplni volného času. Záleží kde a jakou hudbu respondent poslouchá (známe hudbu s rasistickým kontextem), na co se v televizi dívá (brutální zabíjení).

Vyhodnocení skupiny dívek.

Je zde alarmující nulové procento zastoupení výpovědí o tom, že by dívky navštěvovaly kroužky, učily by se jazykům, či věnovaly svůj čas činností v umělecké škole. Pouze 17% dívek rádo sportuje a navštěvuje kina a divadla. 20% dívek z dotázaného celku nejraději navštěvuje restaurace, herny a kluby. 30% z dotázaných dívek poslouchá hudbu, chodí na koncerty a 33% dívek nejraději sleduje televizi, video, DVD.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

I zde je bohužel alarmující nulové procento varianty odpovědí o tom, že by chlapci navštěvovali kroužky, učili by se jazykům, či věnovali svůj čas činností v umělecké škole. Pouze 17% chlapců rádo sportuje a navštěvuje kina a divadla. 20% chlapců z dotázaného celku nejraději navštěvuje restaurace, herny a kluby. 27% chlapců nejraději sleduje televizi, video, DVD. 36% chlapců poslouchá hudbu, chodí na koncerty.

Porovnání obou skupin.

Ve skupině chlapců i dívek jsme byli se svými předpoklady velmi přesní, jen jsme opravdu nečekali, že zájem o kroužky, jazyky a uměleckou činnost bude vykazovat nulové hodnoty. Také předpoklad nízkých hodnot u sportu a kultury se mi bohužel potvrdil. Zajímavostí také zůstává, že první tři položky jsou shodné jak u dívek tak u chlapců. Dívky nejraději sledují televizi a poslouchají hudbu, chodí na koncerty. Chlapci dávají přednost poslechu hudby, návštěvě koncertů před sledováním televize.

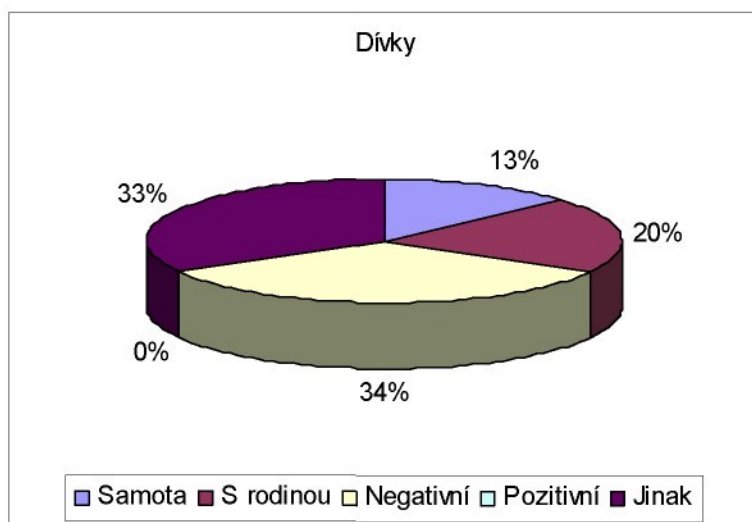
S kým trávíš svůj volný čas ?

- Spíše o samotě
- Doma s rodinou
- S partou přátel v restauraci, diskotékách, hernách
- S přáteli ze sportovního klubu, kroužků.
- Jinak

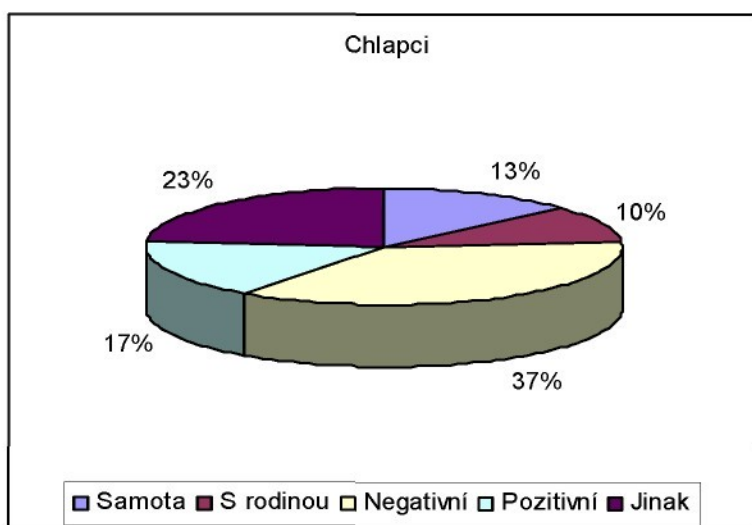
Tabulka č.3. Volný čas respondentů.

	Samota	Rodinou	Negativní	Pozitivní	Jinak
Dívky	8	12	20	0	20
Chlapci	8	6	22	10	14

Graf č. 5. Volný čas respondentů – dívky.

Graf č.6. Volný čas respondentů- chlapci.

V třetí otázce jsme zjišťovali s kým respondenti tráví svůj volný čas. Zda jsou raději o samotě, nebo doma s rodinou; s partou přátel v restauraci, na diskotéce, v herně; s přáteli ze sportovního klubu, kroužku či tráví svůj volný čas zcela jinak.

Předpoklady.

I v této otázce jsme předpokládali, že chlapci budou častěji mimo domov, že budou trávit svůj čas negativní naplní volného času. Nejméně kladných odpovědí bude dosaženo u pozitivního trávení volného času. U dívek jsme se domnívali, že budou častěji čas trávit doma s rodinou či o samotě. U pozitivní náplně volného času jsme předpokládali dosažení celkově vyššího procenta zastoupení u dívek než u chlapců.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Naše předpoklady se opět nepotvrdily, alarmující je nulové procento trávení volného času s přáteli ve sportovním klubu, kroužku. Ze šedesáti dívek ani jedna neurčila tuto variantu odpovědi. O samotě tráví svůj čas 13% dívek, doma s rodinou 20% dívek, a téměř shodně se dělí o prvenství možnosti, že volný čas tráví jinak (33%). A možnost negativní náplně volného času (34%), trávení s partou přátel v restauraci, na diskotéce a v herně.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Doma s rodinou rádo zůstává jen 10% dotázaných chlapců, o samotě tráví svůj volný čas 13% chlapců. Pozitivní náplň volného času zvolila skupina 17% chlapců, kteří navštěvují sportovní kluby, kroužky. Skupina 60% však i zde připadá na odpovědi, že svůj čas tráví chlapci jinak (23%) a s partou s negativní náplní volného času (37%), kteří navštěvují restaurace, herny a diskotéky.

Porovnání obou skupin.

Jak jsme předpokládali, doma s rodinou se zdržuje ještě o polovinu méně chlapců než dívek. Je dobré položit si otázku, proč tomu tak je. Není snad v rodinách nikdo doma, nebo jsou důvodem nějaké neshody. U chlapců jsme neočekávali vyšší zastoupení v partě s pozitivní náplní volného času než u dívek. Dívky v této odpovědi zcela zklamaly a jejich nulové zastoupení je vhodné k zamyšlení při vytváření intervence.

Přemýšleli jsme také o tom, proč je tak vysoké procentuelní zastoupení zodpovězených odpovědí, že tráví svůj čas jinak. Při vyhodnocování nás napadla možnost trávení volného času s partnerem, partnerkou. Tuto skutečnost jsme opominuli a při dalším použití dotazníku, bychom tuto variantu do dotazníku přidali.

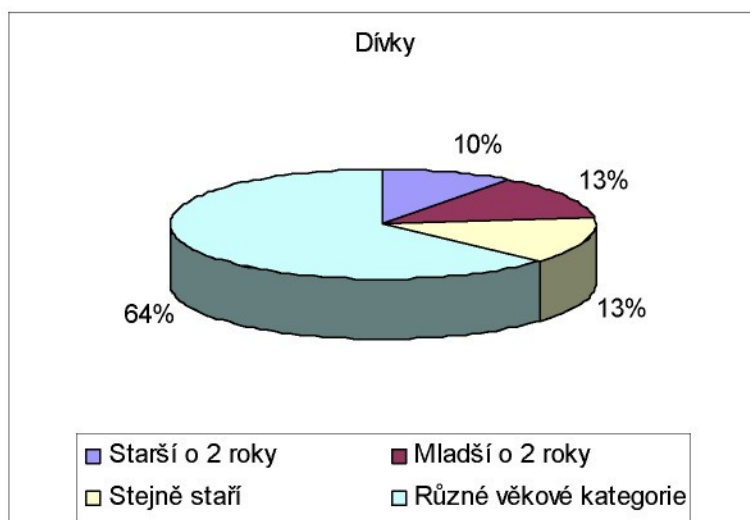
Tvoji přátelé jsou ve věkové hranici?

- Starší než ty o dva roky a více
- Mladší než ty o dva roky a více
- Stejně staří
- Různých věkových skupin, starší i mladší

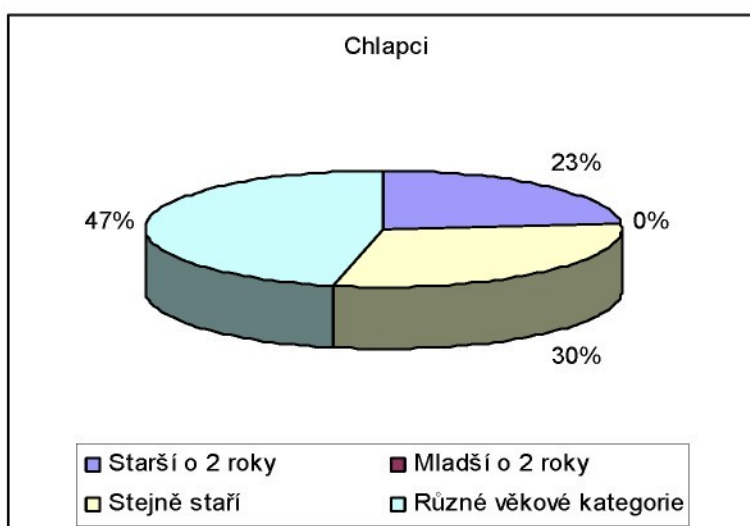
Tabulka č. 5. Věková hranice kamarádů v partě.

	Starší o 2 roky	Mladší o 2 roky	Stejně staří	Různé věkové kategorie
Dívky	6	8	8	38
Chlapci	14	0	18	28

Graf č.9. Věková hranice kamarádů v partě - dívky.

Graf č.10. Věková hranice kamarádů v partě - chlapci.

U čtvrté otázky z okruhu volný čas jsme se snažili zjistit v jaké věkové hranici jsou přátelé respondentů. Jestli se jedná o skupinu party přátel výrazně starší o dva a více let; či o skupinu výrazně mladší o dva a více let; či se jedná o skupinu stejně starých přátel; nebo o přátele v různých věkových skupinách, starší i mladší. Také u této otázky chceme následně vyhodnotit, jestli se u respondentů přátelící se s výrazně staršími kamarády, prokáže spojitost se vznikem závislosti.

Předpoklady.

Naším předpokladem je, že dívky budou přátelit s lidmi různých věkových skupin, jelikož i ve škole mezi třídami vidím velké přátelství dívek z prvních a třetích ročníků apod. Dívky příliš nedbají na to, kolik jim je let, určující jsou zkušenosti dívky a vzhled. U chlapců naopak předpokládáme, že nebudou mít kamarády v mladších ročnících. Jsou velmi hrdí na to, že mají starší přátele, kteří mají více zkušeností. Přípustný bude pro přátele chlapců stejný věk a vyšší.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Dívky, kterých jsme se dotazovali mají 10% kamarádek starších než jsou oni. Shodně po 13% získaly odpovědi, že se přátelí dívky s mladšími kamarády a nebo mají stejně staré přátele. Drtivou většinu 64% odpovědí získala možnost, že přátelé dívek jsou různých věkových kategorií, mladší i starší.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

U chlapců není zastoupena varianta odpovědi, která vypovídá o tom, že by chlapci měli přátele mladší než jsou oni sami. 23% respondentů připouští přátele o dva roky starší a 30% respondentů má přátele stejné věkové skupiny jako jsou oni sami. I ve skupině chlapců však převládá možnost určující, že chlapci mají přátele ve skupině různých věkových skupin, starší i mladší.

Porovnání obou skupin.

U dívek se náš předpoklad potvrdil zcela přesně, rozhodující je pro dívky vzhled, zkušenosti a vystupování. U dívek je také velmi těžké určit jejich věk.

Chlapci se cítí ohroženi, když by se měli přátelit s mladšími kamarády. Zároveň však chtějí přátele starší než jsou oni, a nechápou, že v tom případě se jejich parta přátelí s mladšími přáteli, tedy s ním. I zde však téměř polovina všech odpovědí připouští různé věkové hranice přátel starší i mladší. Zjistili jsme, že respondenti, kteří se přátelí se staršími kamarády nemají zvýšené riziko vzniku závislosti a tedy se nepotvrdil náš předpoklad vlivu věku přátel a vzniku závislosti. Riziko vzniku závislosti bude spíše záviset na chování party, než na věkovém rozhraní v partě.

2 okruh. Okruh rodiny.

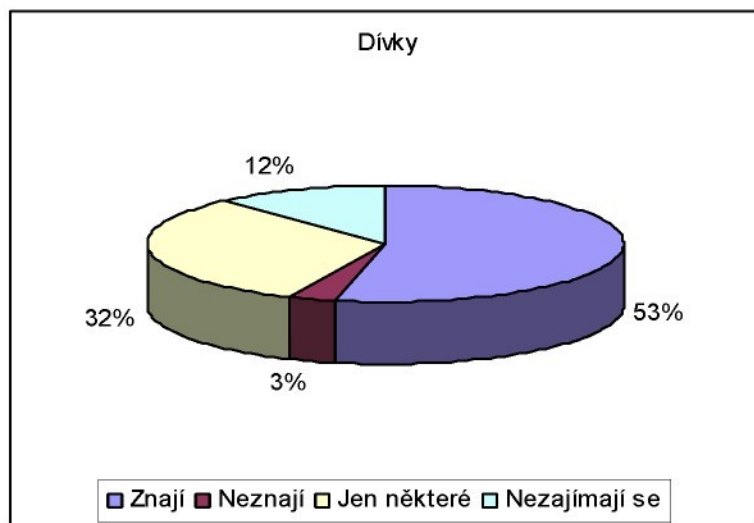
Znají rodiče tvé přátele a kamarády?

- Ano
- Ne
- Jen některé
- Nezajímají se

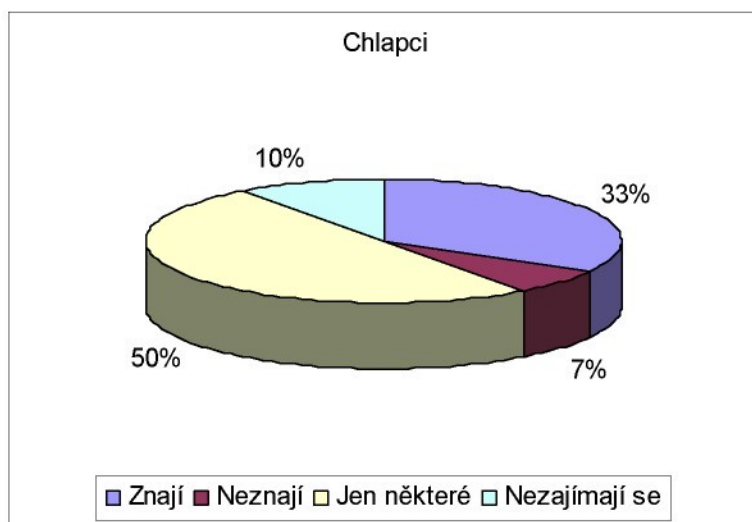
Tabulka č.6. Zájem rodiny o kamarády respondentů.

	Znají	Neznají	Jen některé	Nezajímají se
Dívky	32	2	19	7
Chlapci	20	4	30	6

Graf č.11. Zájem rodiny o kamarády respondentů – dívky.

Graf č.12. Zájem rodiny o kamarády respondentů – chlapci.

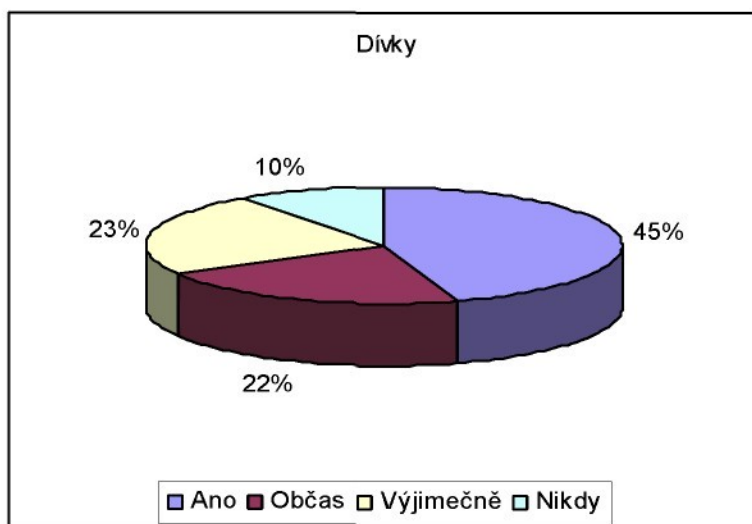
Můžeš chodit bez problémů večer ven?(v době školního roku)

- Ano, bez problémů
- Občas
- Jen výjimečně
- Nikdy

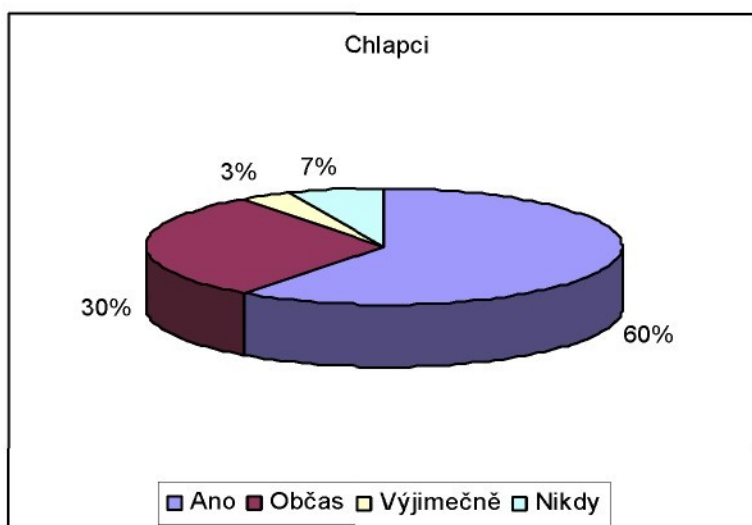
Tabulka č. 7. Povolené vycházky od rodičů.

	Ano	Občas	Výjimečně	Nikdy
Dívky	27	13	14	6
Chlapci	36	18	2	4

Graf č. 13. Povolené vycházky od rodičů – dívky.

Graf č. 14. Povolené vycházky od rodičů – chlapci.

Ve druhé otázce z okruhu rodina jsme se respondentů zeptali na skutečnost, zda mohou chodit bez problémů večer ven. Studenti vybírali z daných možností ano, bez problémů, občas; jen výjimečně; nikdy. Záměrně jsme položili otázku na to zda „večer“ mohou chodit ven, a další otázka z okruhu je konkretizací této otázky, co je u studentů večer, co už je noc a jak jsou zvyklí trávit večery v době školní docházky.

Předpoklady.

Často si mezi sebou studenti vyprávějí, jak tráví všední dny, víkendy. Je znepokojivé vědět, že žáci prvních ročníků chodí domů k ránu, někdy v podnapilém stavu. Vzhledem k tomu, že vyučují odborný výcvik, není zde ticho ve třídě tak důležité, žáci si mezi sebou při činnostech vypráví. V některých případech se však neubráním a do rozhovoru zasáhnu. Když je téma příliš ožehavé, snažím se jim situaci vysvětlit z mého pohledu, co je a není správné. Proto se domnívám, že nebude pro většinu studentů problém chodit večer ven. Dívky budou mít výsledky odpovědí opět nepatrně lepší než chlapci.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Jen 10% dívek uvedlo, že nechodí ven večer nikdy, rodiče jsou tedy důslední v tom, že musí být večer doma s rodinou. 22% se dostane ven občas. Zde zůstává otázkou, co znamená podle dospívajících „občas“. Skupina 23% dívek vypovídá o tom, že se dostanou ven z domu výjimečně, což chápu tak, že zde je kontrola rodiny v pořádku. Jestli je od rodičů dovolena vycházka v noci formou odměny, třeba na koncert či do kina, vidím v tom spíše pozitivum. 45% dívek odpovědělo na otázku, že mohou chodit bez problémů ven. Nutno říci, že se jedná o dívky ve věkovém průměru 17,2let - tedy převážně neplnoleté.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Jen 10% chlapců z dotazovaného vzorku studentů se večer nedostane ven, a nebo zcela výjimečně. Zatímco 30% chlapců může chodit ven večer občas, hrozivých 60% chlapců z dotazovaného vzorku chodí ven večer zcela bez problémů. Takže v souhrnu se můžeme potkat večer venku s 90% našich studentů z řad chlapců. Což je hrozné číslo 54 studentů z celkových 60 respondentů.

Porovnání obou skupin.

I z těchto odpovědí na tuto otázku je pravděpodobné, že rodina neplní funkci kontroly, dohledu nad svými dětmi. Nedochází tak k základnímu zamezení působení rizikového chování okolí na nezletilého. Je jen těžko odhadnutelné, kolik rodin se zajímá o to, co jejich dítě venku dělá ve večerních hodinách, jakou činností se zabývá, jestli nejde o trestnou činnost v partě, nebo dokonce nedochází k experimentaci s návykovými látkami.

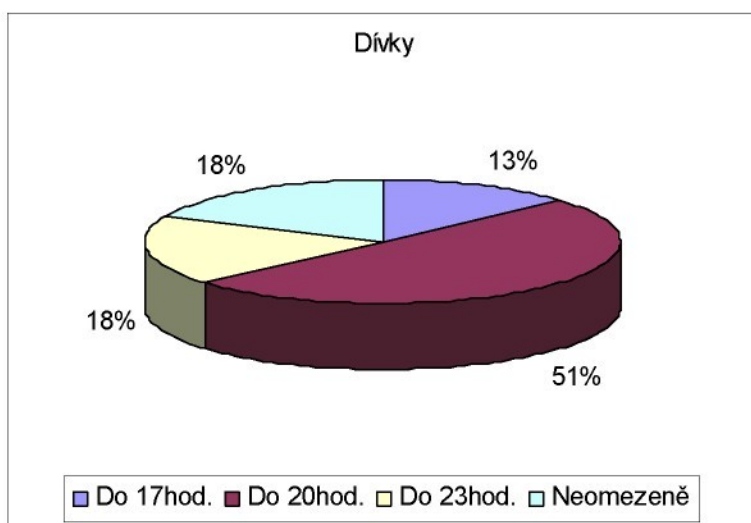
V kolik hodin musíš být doma (v době kdy chodíš do školy)?

- Do 17,00 hod
- Do 20,00 hod
- Do 23,00 hod
- Rodiče mě neomezují

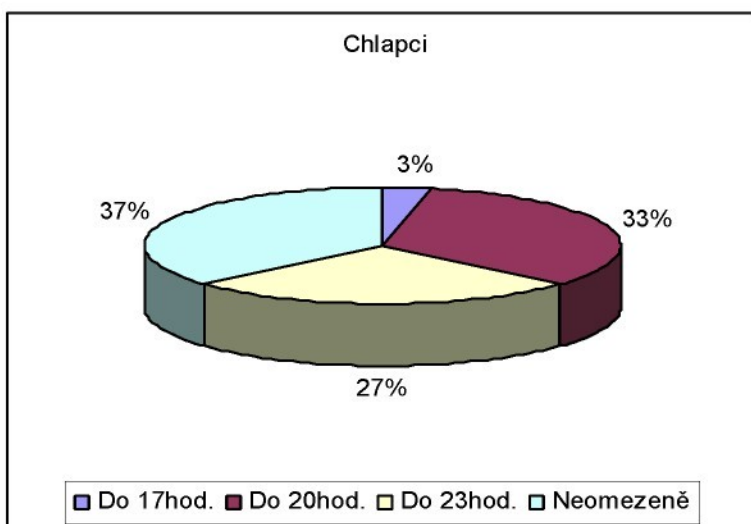
Tabulka č. 8. Doba povolených vycházek.

	Do 17hod.	Do 20hod.	Do 23hod.	Neomezeně
Dívky	8	30	11	11
Chlapci	2	20	16	22

Graf č. 15. Doba povolených vycházek - dívky.

Graf č. 16. Doba povolených vycházek- chlapci.

Další otázkou z okruhu rodina, je blíže určující otázku předešlou. Zeptali jsme se v ní na to, co si představují žáci pod pojmem „večer“, do kolika hodin respondenti musí být doma, v době kdy chodí do školy a vybírali z daných možností. Určovali možnosti, zda musí být doma do 17.00hod.; do 20.00hod.; do 23.00hod.; nebo odpověď rodiče mě neomezují. Chtěli jsme se dozvědět, jestli je situace v rodině opravdu natolik varovná a kontrola studentů víceméně neexistuje a škola je jediná instituce, kde žák má stanovená pravidla a vyžadujeme jejich plnění.

Předpoklady.

Domníváme se, že nejvíce respondentů uvede skutečnost jejich návratu domů do 20 hodin. Je to hodina, kterou jsme ochotni ještě za určité situace akceptovat jako přijatelnou. Možná bychom ještě mohli předpokládat, že dívky budou muset být doma dříve, než chlapci. Nejméně časté budou odpovědi návratu domů do 23,00 hod a odpověď, že je rodiče neomezují.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Při vyhodnocování této otázky odpovědělo 13% dívek, že musí být doma do 17,00 hodin. Nadpoloviční většina (51%) uvedlo, že musí být doma do 20,00 hodin. 18% dívek musí být doma do 23,00 hod a 18% dívek rodiče neomezují v návratech domů. Ve svých předpokladech jsme se nezmýlili v tom, že většina žákyň (64%) bude muset být doma do 20,00 hod. Opět však pro nás velmi znepokojivé vysoké číslo (36%) dívek může být venku v době, kdy jdou druhý den do školy do 23,00 hod. a déle.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Při vyhodnocování této otázky jsme očekávali horší výsledky u chlapců, ale že budou natolik špatné jsme si nechtěli připustit. Jen velmi malá část 3% chlapců chodí domu do 17,00 hodin, 33% chlapců chodí domů do 20,00 hodin. Skupina chlapců, kteří jsou doma do 20,00 hodin nedosahuje ani 40%, to znamená že více než 60% respondentů je mimo domov do 23,00 hodin (27%) a neomezeně pobývá venku 37% respondentů. Neuvěřitelně velká skupina 64% žáků, kteří se potulují po ulicích dlouho do noci.

Porovnání obou skupin.

Zatímco při vyhodnocení této otázky jsme byli výsledky u dívek znepokojeny, u chlapců jsme byli přímo vyděšeni. Je patrné, že pro chlapce i dívky v některých rodinách není problémem chodit ven v noci, bez kontroly. Nedovedeme si představit, jak výchova v takových rodinách může fungovat. A je nasnadě i otázka jak mohou chodit do školy žáci připravení na výuku. Jsou unavení a látku ani nevnímají, při praktických činnostech dokonce hrozí úraz pod vlivem nepozornosti z únavy žáků.

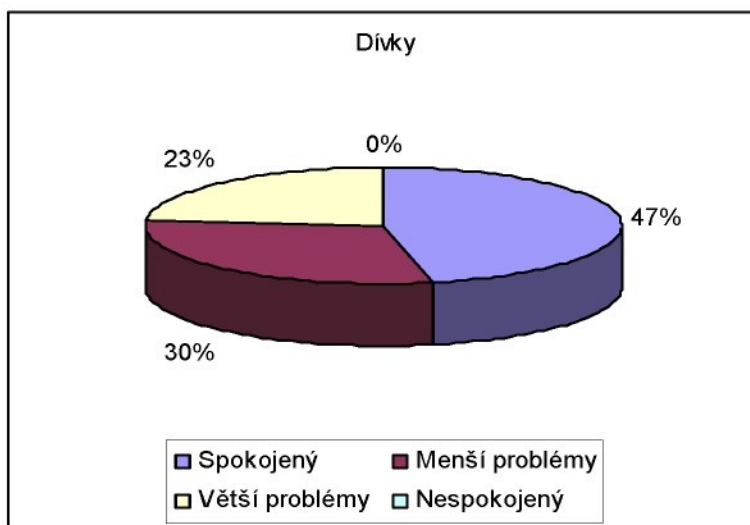
V rodině se cítím?

- Spokojený
- S menšími problémy
- S většími problémy
- Nespokojený

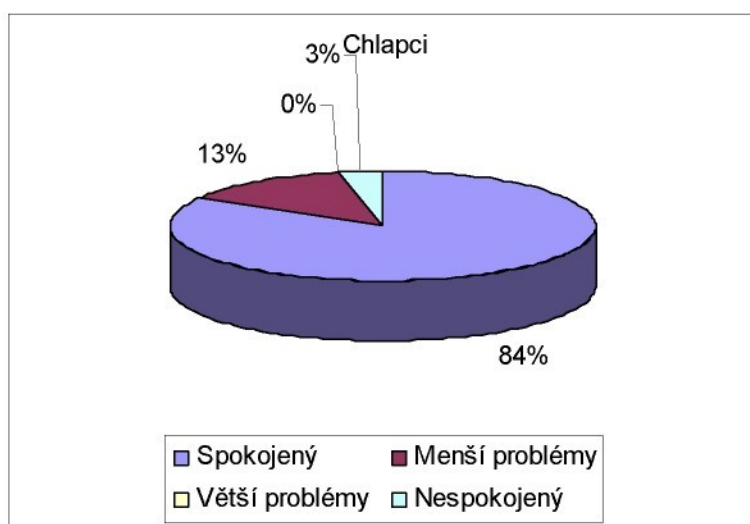
Tabulka č.9. Spokojenost v rodině.

	Spokojený	Menší problémy	Větší problémy	Nespokojený
Dívky	28	18	14	0
Chlapci	50	8	0	2

Graf č. 17. Spokojenost v rodině – dívky.

Graf č. 18. Spokojenost v rodině – chlapci.

Další otázku jsme zařadili do dotazníku v okruhu rodina, abychom zjistili, jak se cítí respondenti ve svých rodinách. Na tuto otázku měli možnost odpovídat v daných možnostech jsem spokojený; s menšími problémy; s většími problémy; nespokojený.

Předpoklady.

Z naší praxe víme, že si na své rodiny stěžují spíše dívky než chlapci. Častěji se nechávají slyšet, že doma nebudou, že tam mají problémy. Proto se domníváme, že dívky budou v této otázce mít zápornější odpovědi než chlapci. Zcela nespokojených studentů nebude příliš, zcela bezproblémových rodin nebude také mnoho. Zatímco více než polovina dotázaných bude mít problémy menšího charakteru.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Jak jsme předpokládali zcela nespokojená v rodině není žádná dívka, větší problémy má v rodině 23% dotázaných dívek, menší problémy 30% dívek. Spokojených se cítí 47% dívek. I tak je však víc než polovina dívek (53%) v rodině nespokojená, s většími či menšími problémy. Je to v převážné většině způsobeno dospíváním a způsobem chování s tímto životním úsekem spojené. Dívky nedokáží přijímat skutečnosti tak jak jsou, stále chtějí něco změnit podle svého.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Zcela nespokojený v rodině jsou 3% chlapců, jedná se o dva chlapce, a domnívám se, že se jedná o chlapce z jedné rodiny, v současné době umístěné v dětském domově. V jejich rodinách docházelo k nepřiměřenému trestání až týrání ze strany otce.

Větší problémy nemá žádný z chlapců v rodině. O menších problémech v rodině hovoří 13% chlapců a zbylých 84% je v rodině zcela spokojeno. Až na extrémní případ bratrů, jsou chlapci opravdu ve svých rodinách spokojenější a spíše přijímají dění v rodině.

Porovnání obou skupin.

Důvody nespokojenosti v rodině můžeme však jen tušit, vzhledem k předchozím otázkám si nemyslíme, že by se jednalo o nadměrnou kontrolu, spíše naopak o nezáměr ze strany rodičů. Dívky jsou v tomto období na dění kolem sebe citlivější, často také dovedou svým chováním více vyprovokovat, jsou schopny hodiny diskutovat o zakázaných věcech a žádat jejich povolení.

Chlapci jsou v tomto vstřícnější a spoustu věcí berou za jasně daná pravidla, o kterých se nediskutuje. Naším názorem z praxe je, že v těchto velmi složitých letech puberty je lepší spolupráce s chlapeckými třídami než dívčími.

3 okruh. Okruh experimentů a užívání s návykových látek.

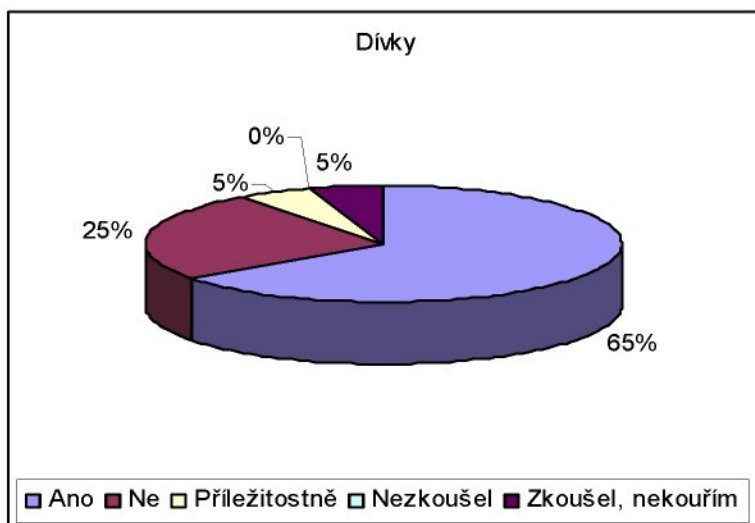
Kouříš ?

- Ano
- Ne
- Příležitostně
- Vůbec
- Zkoušel jsem to, ale nekouřím

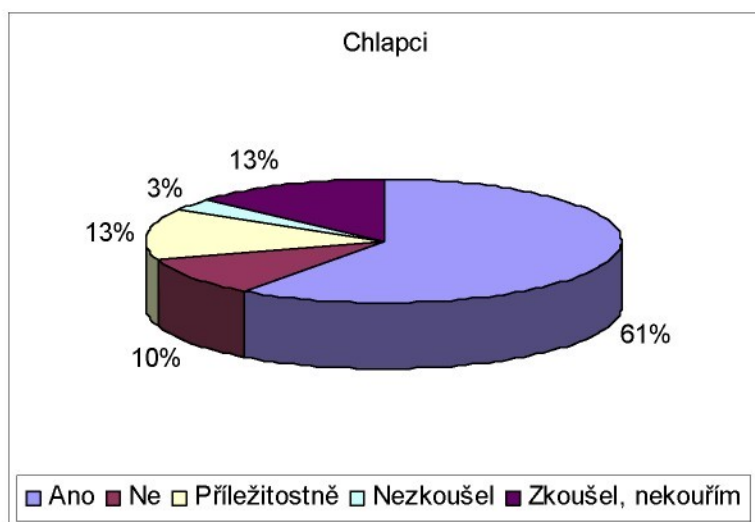
Tabulka č. 10. Mládež a nikotin.

	Ano	Ne	Příležitostně	Nezkoušel	Zkoušel, nekouřím
Dívky	39	15	3	0	3
Chlapci	36	6	8	2	8

Graf č. 19. Mládež a nikotin – dívky.

Graf č. 20. Mládež a nikotin – chlapci.

V první otázce dalšího okruhu se budeme zabývat experimentací s cigaretami. Studenti mají odpovědět na otázku, zda kouří a vybrat z daných odpovědí ano; ne; příležitostně; vůbec; zkoušel jsem to, ale nekouřím. Otázky z tohoto okruhu jsou zaměřeny na experimentaci s cigaretami, alkoholem, drogami a hazardní hrou, má tedy určit míru rizikového chování a sklon k možnému vzniku závislosti u dospívajících v dotazovaném vzorku.

Předpoklady.

Vzhledem k tomu, že kouření je mezi dospívajícími velmi rozšířeno, musíme konat dozory kolem školy, aby naši studenti dodržovali zákaz kouření v objektu školy. Někdy je to však nad síly učitelů i vychovatelů uhlídat takové množství kuřáků. Domníváme se, že výsledky této otázky budou vypovídat o tom, že dospívající ze skupiny studentů, budou více než polovina kuřáci z řad dívek i chlapců. I příležitostné požívání cigaret bude časté, velmi malé zastoupení bude mít odpověď, že respondenti nekouří vůbec.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Nulovým procentem byla zastoupena odpověď, že dívky nezkoušely cigarety ochutnat, 5% dívek experimentovalo s cigaretami, ale nekouří, 5% dívek kouří příležitostně, a 25% dotazovaných uvádí, že nekouří. Zbýlých 65% dívek z dotazovaného vzorku kouří. Je alarmující, že dívky v dospívání v tak hojném počtu kouří. Z části je to způsobeno dnešním trendem u těchto dětí a hraje zde nemalou úlohu fakt, že v rodinách je kouření považováno za zcela normální u dospělých i u dětí.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

I zde se bohužel potvrdily naše předpoklady a jen 3% chlapců uvádí, že kouřit nikdy nezkoušelo. 13% respondentů uvedlo, že kouřit zkoušelo, ale nekouří, dalších 13% chlapců kouří příležitostně a jen 10% nekouří vůbec. Opět nadpoloviční většina (61%) respondentů kouří pravidelně.

Z našich zkušeností víme, že je pro některé chlapce téměř nadlidským výkonem vydržet 6 hodinovou praxi bez cigarety. Při teoretickém vyučování mají polední přestávku na oběd, ale při praktických cvičeních, obědvají v rámci výuky a polední přestávku tráví ve cvičných kuchýnkách. Na konci vyučovacího dne jsou nesoustředění, agresivní, vznětliví jen proto, že jim chybí dávka nikotinu. Někteří chlapci uvádějí, že kouří od 4-6let.

Porovnání obou skupin.

Předpokládali jsme, že výsledky v otázce experimentace a požívání cigaret budou odstrašující. Ale vypovídá to o pravdivosti odpovědí respondentů v dotazníku a situaci na středních školách a učilištích. Žáci jsou často kuřáky, když na tyto školy přicházejí ze základních škol a kdo není, velmi rychle se to z falešné konformity ke skupině naučí.

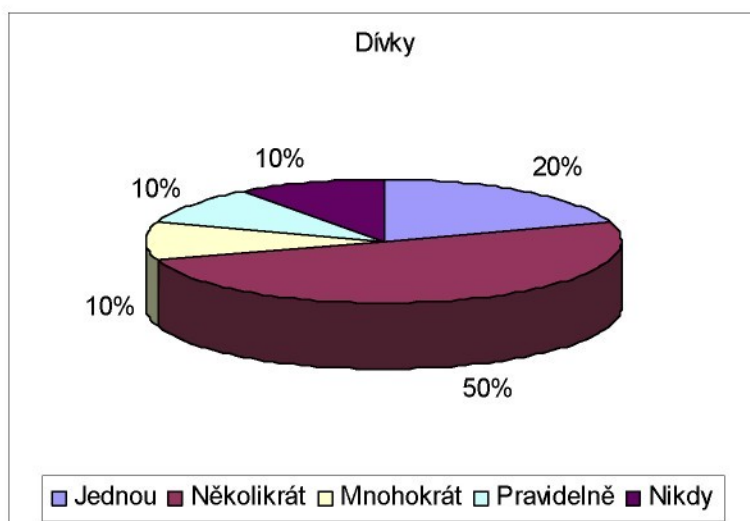
Experimentoval si již nikdy s alkoholem (včetně piva a vína) ?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát
- Pravidelně
- Nikdy

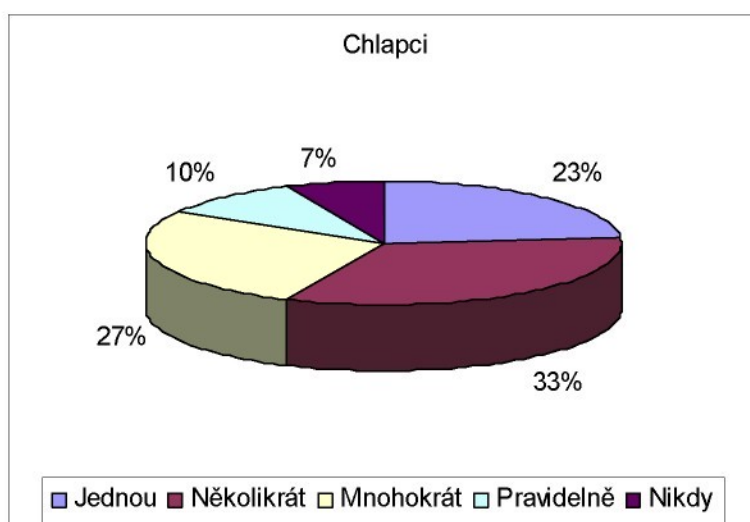
Tabulka č.11. Mládež a alkohol.

	Jednou	Několikrát	Mnohokrát	Pravidelně	Nikdy
Dívky	12	30	6	6	6
Chlapci	14	20	16	6	4

Graf č. 21. Mládež a alkohol – dívky.

Graf č. 22. Mládež a alkohol – chlapci.

Další otázkou z okruhu experimentace a užívání návykových látek chceme zjistit zda žáci z dotazované skupiny mají zkušenosti s alkoholem, do podotázky jsme uvedli poznámku, včetně piva a vína, jelikož máme osobní zkušenosti s tím, že studenti často do skupiny alkoholu tyto nápoje odmítají řadit. Na otázku zda jsi již nikdy experimentoval s alkoholem vybírali z daných možností dotazníku: jen jednou, několikrát, mnohokrát, pravidelně, nikdy.

Předpoklady.

Naše předpoklady jsou velmi pesimistické a z rozhovorů s našimi studenty víme, že vztah dospívající mládeže k alkoholu je velmi kladný a ve chvílích, kdy se jdou bavit, většinou doprovází zábavu konzumací alkoholu.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Jedna desetina z dotazovaných dívek uvedla, že alkohol neochutnala vůbec, nemá tedy žádné zkušenosti s alkoholem. Dalších 20% dívek uvádí, že experimentovala s alkoholem jednou v životě, poznaly tedy chuť, účinky a následky požití alkoholu a podruhé již alkohol odmítly a nebo neměly příležitost dalšího konzumu. Největší skupinou, je skupina 50% dotazovaných dívek, které uvedly, že alkohol konzumují několikrát. U této skupiny se dá předpokládat, že alkohol pijí o víkendech, když mají možnost konzumu alkoholu. Zarážející je však skupina dívek, která uvádí, že konzumují alkohol mnohokrát a pravidelně. Není to bohužel zanedbatelná skupina, v obou odpovědích je 10% zastoupení, což znamená, že 20% dotázaných studentek, tedy 12 dívek účastníci se dotazníkového šetření má tendenci ke vzniku závislosti na alkoholu již v tak útlém věku, kterým je dospívání.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Jen 7% chlapců neměla žádnou zkušenost s alkoholem, nikdy neexperimentovala ani s vínem nebo pivem. Z výběrového vzorku celkem 23% dotázaných chlapců experimentovala s alkoholem poznaly chuť, účinky a následky požití alkoholu a podruhé již alkohol odmítli, nebo neměli příležitost dalšího konzumu. Skupina 33% dotázaných chlapců konzumovala alkohol několikrát. A skupina 37% chlapců uvádí, že alkohol konzumuje mnohokrát (27%) a pravidelně (10%). Jedná se tedy o chlapce, kteří mají sníženou toleranci k zátěži a tendenci k vzniku závislosti na alkoholu.

Porovnání obou skupin.

Znepokojivé výsledky v obou skupinách jsou velmi vysoké a vypovídají o tom, že dospívající mají s alkoholem problémy a je nutno jim v následné intervenci vysvětlit škodlivost alkoholu. Opět může být důvodem falešná konformita ve skupině a nebo špatný sociální model v rodině, či osobní problémy, které respondent často řeší požitím alkoholu. Výsledky opět nemůžeme generalizovat na celou skupinu studentů na Odborných učilištích.

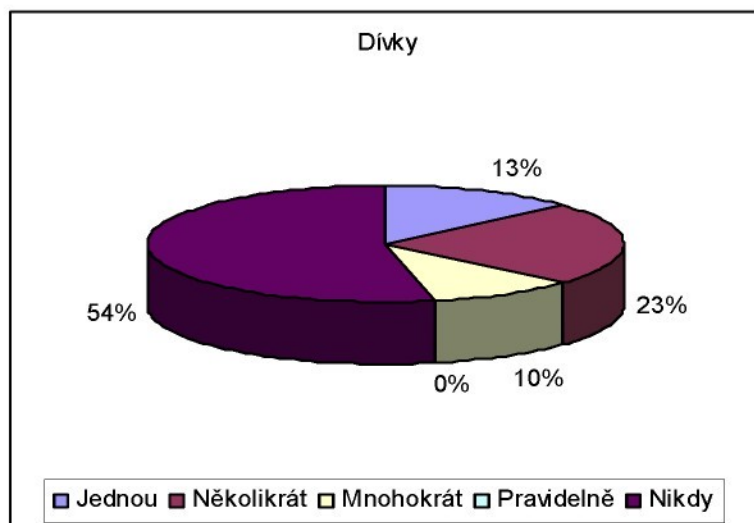
Experimentoval si již nikdy s nějakou drogou?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát
- Pravidelně
- Nikdy

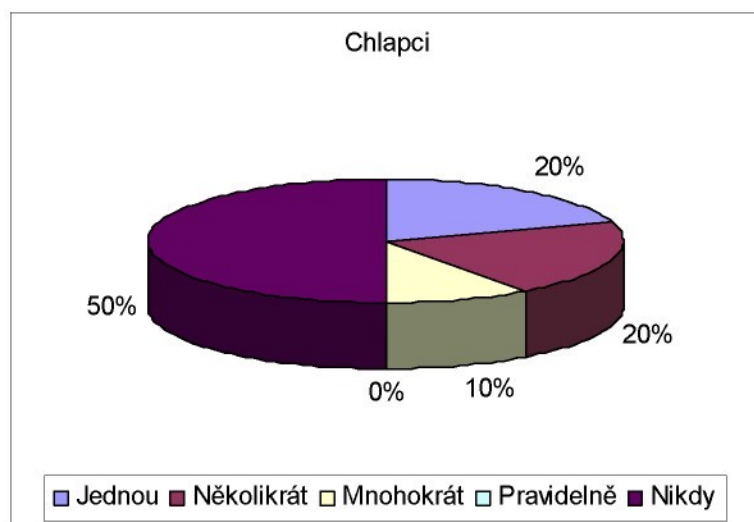
Tabulka č. 12. Mládež a drogy.

	Jednou	Několikrát	Mnohokrát	Pravidelně	Nikdy
Dívky	8	14	6	0	32
Chlapci	12	12	6	0	30

Graf č. 23. Mládež a drogy – dívky.

Graf č. 24. Mládež a drogy – chlapci.

Třetí otázkou z okruhu experimentování a užívání návykových látek jsme se respondentů dotazovali na jejich zkušenosti s drogou a nabídli jsme jim opět možnosti odpovědi jen jednou; několikrát; mnohokrát; pravidelně; nikdy. Ústně jsme je poučili o tom, že do drog zařazujeme i marihuanu a některé léky.

Předpoklady.

Domníváme se, že studenti budou odpovídat, že drogu poznali jen jednou, nebo nikdy. Odpovědi mnohokrát budou zastoupeny jen výjimečně a mnohokrát a pravidelně nebude obsaženo v odpovědi vůbec. Mnoho literatury a dostupných studií odborníků v této problematice uvádí, že situace s drogami na školách nejsou tak hrozné, jak některá média uvádí.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Nulová tolerance je zastoupena v odpovědi užívání drog pravidelně. Avšak další položka dotazníku je již velmi znepokojivá a vypovídá o tom, že 10% dotazovaných dívek uvedla užívání návykových drog mnohokrát. Což znamená, že mají k drogám, marihuaně, nebo některým lékům opakovaný pravidelný přístup. 13% dívek uvádí, že experimentovala s drogou. Skupina 23% dívek experimentovala s drogou několikrát a již tato skupina ukazuje na možné riziko vzniku závislosti na drogách. Většina dívek 54% však uvádí, že s drogou nikdy neexperimentovala. I tak jsou výsledky velmi znepokojivé.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

U chlapců je zcela vyloučena možnost požívání drog pravidelně. 10% respondentů z řad chlapců však uvádí, že drogy užívá mnohokrát a 20% experimentovalo s drogou několikrát. Z výsledků je tedy patrné, že 30% dotazovaných studentů našeho učiliště má možnost opakovaně získat drogy a užít je. Samozřejmě je u nich zvýšené riziko vzniku závislosti na návykových látkách. 20% chlapců experimentovalo s drogou jen jednou a 50% respondentů neexperimentovalo s drogami vůbec.

Porovnání obou skupin.

Výsledky v obou skupinách jsou velmi podobné a převážně znepokojivé. Situace je taková, že studenti na našem odborném učilišti mají zkušenosti s drogami opakované a časté. Není pro ně problémem si drogu opatřit a užít ji. Opět tvrdíme, že nelze výsledky generalizovat na celou společnost, ani na zkoumaný vzorek. Spíše se zaměřit na fakt, jestli není problém někde uvnitř nebo v okolí našeho učiliště. Jestli není problémem naše lokalita, se zvláštnostmi zde typickými a danými. Je nutné zvýšit prevenci v otázce drog a směřovat sem také svou intervenci. Žákům dostatečně vysvětlit problematiku závislosti na návykových látkách.

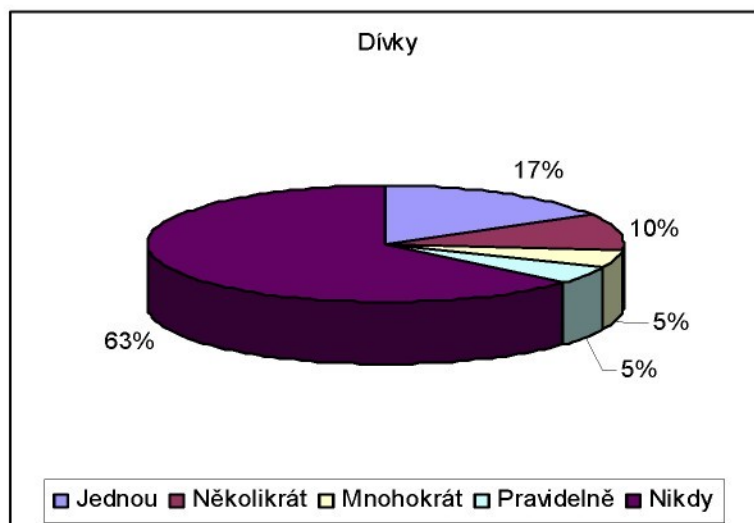
Experimentoval si již někdy s hazardní hrou, hrou na výherním automatu?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát
- Pravidelně
- Nikdy

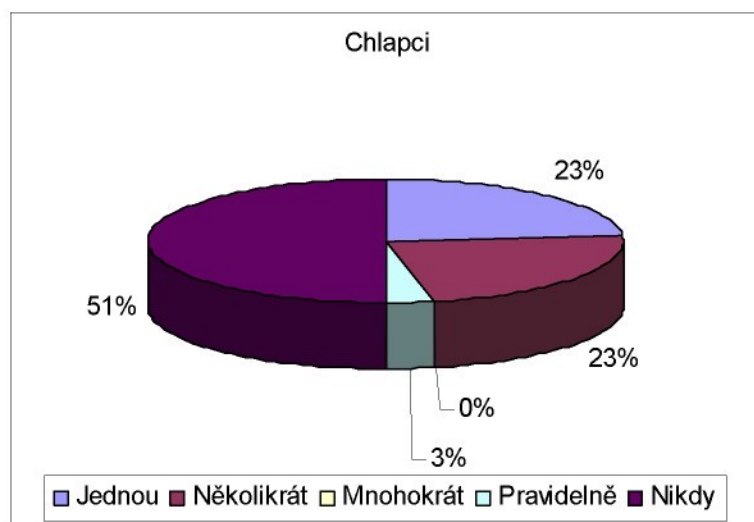
Tabulka č. 13. Mládež a hazardní hra.

	Jednou	Několikrát	Mnohokrát	Pravidelně	Nikdy
Dívky	10	6	3	3	38
Chlapci	14	14	0	2	30

Graf č. 25. Mládež a hazardní hra – dívky.

Graf č. 26. Mládež a hazardní hra – chlapci.

Další otázkou chceme zjistit, zda respondenti mají nějaké zkušenosti s hazardní hrou, hrou na výherním automatu. Opět si mohou vybrat odpověď z nabízených možností jen jednou, několikrát, mnohokrát, pravidelně, nikdy. Otázka by měla potvrdit či vyloučit vztah hazardní hry k tendenci vzniku obecných možných závislostí.

Předpoklady.

Domníváme se, že studenti nemají ještě možnost vzhledem ke svému věku, navštěvovat herny a seznámit se tak s hazardní hrou nebo hrou na výherním automatu. Proto předpokládáme, že nejvíce odpovědí bude znít, nikdy neexperimentoval. Několik odpovědí bude zastoupeno v možnosti odpovědi: jen jednou. U otázek několikrát, mnohokrát a pravidelně bude zastoupení nulové. Nemyslíme si, že budou rozdíly ve výsledcích mezi různými pohlavími.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Byli jsme nemile překvapeni z velikosti skupiny 10% dívek, které mnohokrát a pravidelně experimentují s hazardní hrou a hrou na výherních automatech. Z celkového výběrového vzorku se jedná o šest dívek ze šedesáti. Dalších 10% podlelo hazardní hře a hře na výherních automatech několikrát a dalších 17% si tuto hru zkusilo minimálně jednou. Zbýlých 63% dívek ze zkoumaného vzorku nikdy nehrála hazardní hru, ani hru na výherních automatech.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

I u chlapců je bohužel 3% zastoupení ve skupině odpovědí, že hraje na výherních automatech, nebo jinou hazardní hru pravidelně. Nulové zastoupení má skupina mnohokrát. Nemalá skupina respondentů (23%) uvádí, že této rizikové činnosti několikrát ve svém životě podleli. A 23% chlapců tuto hru zkusilo jednou ve svém životě. Další skupinu 51% respondentů chlapců z dotazovaného vzorku tvoří skupina chlapců, kteří ještě hazardní hru a hru na výherních automatech nezkusili.

Porovnání obou skupin.

Při vyhodnocování této otázky jsme přemýšleli, jak je možné, že ve skupině mladistvých, kteří chodí do školy je skupina respondentů pravidelně hrající na automatech a jiné hazardní hry. Zůstává otázkou, kde studenti přicházejí k pravidelným příjmům. Zda nemusí konat trestnou činnost, aby mohli ve hře pokračovat. Nebo se jedná o rodiny, kde rodiče mají spoustu peněz, málo času se dětem věnovat. A respondenti prohrávají peníze, které doma bez námahy dostávají od svých rodičů. Jisté je, že nonstop otevřené herny nepřispívají k tomu, aby se mladiství nedostali do pokušení hru vyzkoušet.

4 okruh. Okruh okolí respondenta.

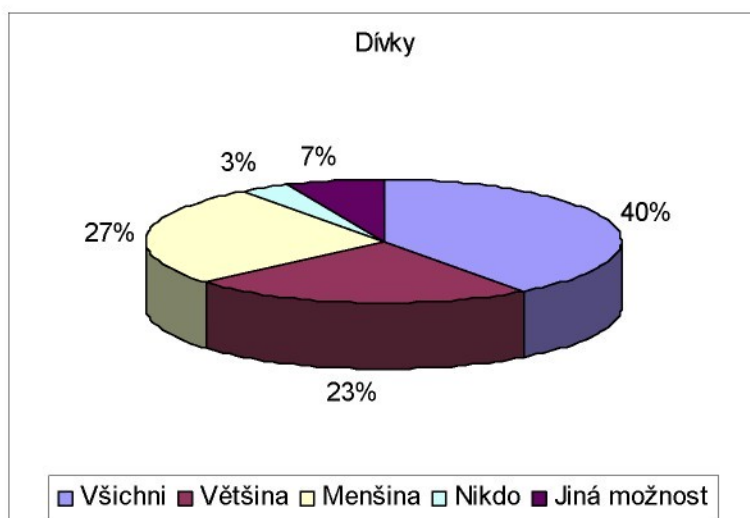
V mé partě přátel pije a kouří ?

- Všichni
- Více než polovina
- Méně než polovina
- Nikdo
- Jiná možnost

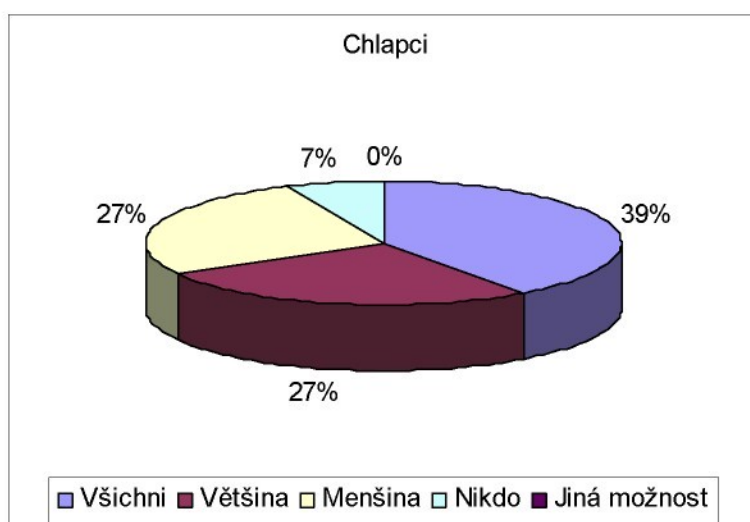
Tabulka č. 15. Požívání cigaret a alkoholu v partě.

	Všichni	Většina	Menšina	Nikdo	Jiná možnost
Dívky	24	14	16	2	4
Chlapci	24	16	16	4	0

Graf č. 29. Požívání cigaret a alkoholu v partě – dívky.

Graf č. 30. Požívání cigaret a alkoholu v partě – chlapci.

Otázkou z okruhu okolí respondenta jsme chtěli zjistit v jaké partě lidí se respondenti pohybují, s jakými lidmi se přátelí a jak okolí působí na studenty. Studenti měli odpovídat na otázku, zda v jejich partě přátel pije a kouří a vybírat z nabídnutých alternativ všichni; více než polovina; méně než polovina; nikdo; jiná možnost.

Předpoklady.

Vzhledem k tomu, že v naší společnosti jsou cigarety a alkohol u mnohých lidí neodlučný doplněk jejich života, předpokládáme, že respondenti se budou pohybovat v partách kde většina nebo více než polovina lidí kouří a pije. Méně respondentů zvolí možnost, že méně než polovina lidí pije a kouří a odpověď. Varianta, že v partě nekouří a nepije nikdo se bude blížit nulové hranici. U dívek a chlapců předpokládáme stejné nebo velmi podobné odpovědi.

Vyhodnocení skupiny dívek.

U dívek z dotazovaného vzorku odpověděla 3%, že v jejich partě nepije a nekouří nikdo. Hlubším nahlédnutím do dotazníků, jsme zjistili, že se jedná o dívky, které patří do party s pozitivní náplní volného času. 7% dívek uvedla, že v jejich okolí platí jiná možnost. Může jít i o kombinaci závislostí, například že kouří všichni, ale nepije nikdo apod..

V 27% studentky uvádí, že v partě kouří a pije menšina, a oproti tomu ve 23% většina přátel respondentů kouří a pije. Ve skupině 40% dotázaných, jejich přátelé v partě kouří a pijí všichni. Z našeho sledovaného vzorku je tedy 63% dospívajících, kteří se pohybují v prostředí kamarádů, kde pije a kouří většina a nebo všichni.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Skupina dotázaných chlapců si vybrala z nabízených možností a odpověď „jiná možnost“ zvolena nebyla ani jednou. 7% z dotázaného vzorku určila možnost, že v jejich okolí nekouří a nepije nikdo. Téměř třetina dotázaných (27%) uvedla, že v jejich partě přátel pije a kouří menšina. Také třetina (27%) dotázaných uvedla, že přátelé pijí a kouří ve většině případů. A celkově 39% respondentů z dotázaného vzorku označila možnost, že pijí a kouří všichni v jejich partě. Celkových 66% dospívajících chlapců se pohybuje v prostředí, kde pijí a kouří všichni, nebo většina přátel.

Porovnání obou skupin.

Jak jsme předpokládali výsledky v obou skupinách dívek i chlapců byly velmi podobné a vypovídají o tom, že v naší společnosti je zvýšená tolerance k požívání alkoholu a kouření cigaret. V partě může fungovat falešná konformita a respondenti často volí stejný způsob života, jako jejich okolí. Rodina a její zvyky zde hrají jistě také podstatnou úlohu.

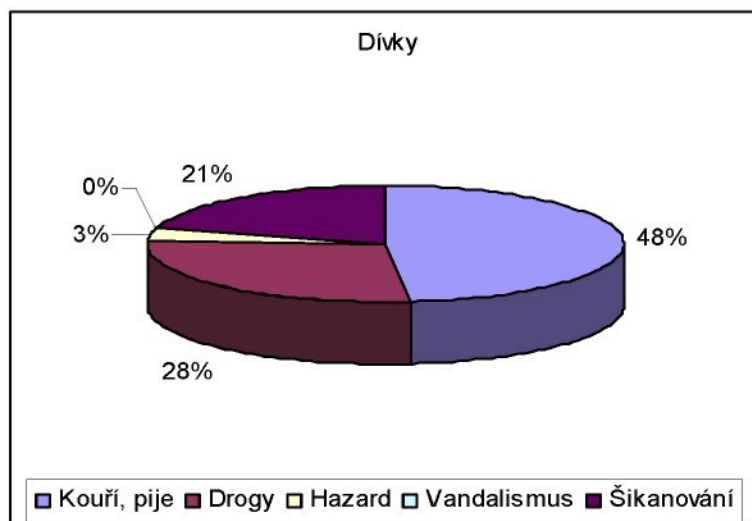
V Tvém nejbližším okolí (škola, parta, doma) znáš lidi, kteří ?

- Kouří a pije alkohol
- Kouří marihuanu a užívají jiné drogy
- Hrají hazardní hry a automaty
- Schválně ničí cizí věci
- Ublížují ostatním, šikanují.

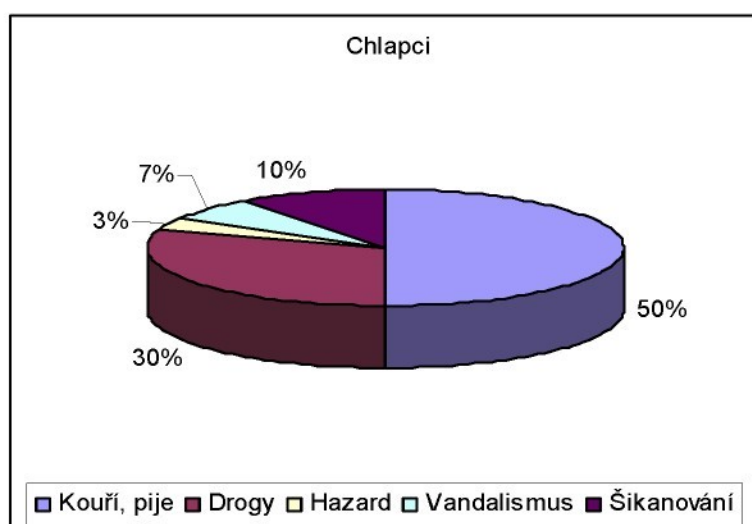
Tabulka č. 16. Vliv negativních jevů na respondenta.

	Kouří, pije	Drogy	Hazard	Vandalismus	Šikanování
Dívky	28	16	2	0	12
Chlapci	30	18	2	4	6

Graf č. 31. Vliv negativních jevů na respondenta – dívky.

Graf č. 32. Vliv negativních jevů na respondenta – chlapci.

Další otázkou chceme zjistit, bližší určení působení negativních jevů na respondenty ve skupině. Otázkou v Tvém nejbližším okolí (škola, parta, doma) znáš lidi, kteří? A odpovědi jsme situovali tak, aby respondent odpověděl nejhorší variantu, která v jeho partě má zastoupení. Seřadili jsme odpovědi podle našeho soudu od nejméně škodlivé k nejhorší. Z daných odpovědí mohou vybrat možnosti kouří a pijí alkohol; kouří marihuanu a užívají jiné drogy; hrají hazardní hry a automaty; schválně ničí cizí věci; ubližují ostatním, šikanují.

Předpoklady.

Domnívám se, že nejčastější odpovědi budou určovat, že nejvíce přátel kouří a pije alkohol, všechny ostatní odpovědi budou zastoupeny méně, spíše výjimečně. U chlapců i dívek předpokládám stejné odpovědi.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Nulové hodnoty dosáhla odpověď, že studentky neznají nikoho, kdo schválně ničí cizí věci. 3% dosáhla odpověď, že přátelé hrají hazardní hry a automaty. 21% dívek zná někoho ve svém okolí, kdo ubližuje ostatním a šikanuje. Touto skutečností jsem se zabývala s třídní učitelkou jedné třídy, kde z celkového počtu 14 dívek ve třídě jich 12 uvedlo, že znají někoho kdo ubližuje ostatním, šikanuje a bylo tedy patrné, že ve třídě dochází k šikaně. Proto jsme nastolili opatření proti tomuto chování ve třídě a šikanu se nám podařilo za pomoci poznatků z přednášek a dostupné literatury odstranit. *Zápis v příloze č.2 – odstranění šikany v dívčí třídě na OU.* Skupina 28% dívek zná přátele, kteří kouří marihuanu a užívají jiné drogy. A téměř polovina (48%) dotázaných respondentů uvádí, že mají přátele, kteří kouří a pijí alkohol.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

U dotazované skupiny chlapců uvedla 3%, že mají přátele, kteří hrají hazardní hry a automaty. 7% skupina chlapců uvádí, že mají přátele, kteří schválně ničí cizí věci. Dalších 10% uvádí, že přátelé ubližují ostatním, šikanují. V této skupině se však jednalo o šikanování mimo školu, v partě a v některých případech i doma. U dotazované skupiny chlapců 30% uvádí, že jejich přátelé kouří marihuanu a užívají jiné drogy. A polovina (50%) respondentů má přátele, kteří kouří a pijí alkohol.

Porovnání obou skupin.

Celkově jsme byli velmi nemile překvapeni tím, že výsledky; u ostatních negativních jevů jsou tak vysoké. I když nejvíce respondentů uvedlo možnost, že jejich přátelé kouří a pijí alkohol, znepokojuje nás skutečnost, že ostatní negativní jevy jsou zastoupeny v 50% míře jak u chlapců i u dívek. Opět je nutné nastavit vhodnou prevenci a intervenci.

5 okruh. Okruh prevence.

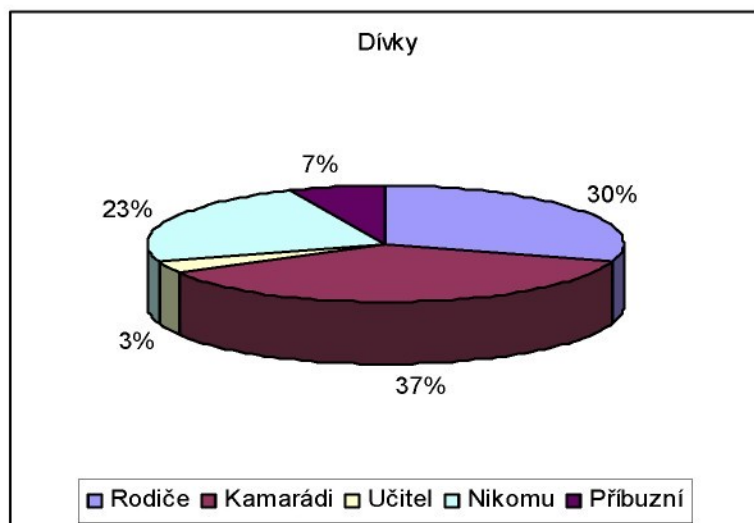
Komu se svěřuješ s problémem ?

- Rodičům
- Kamarádům
- Učiteli, učitelce, vychovatelce
- Nikomu, nechám si to pro sebe
- Prarodič, tety, starší sourozenec

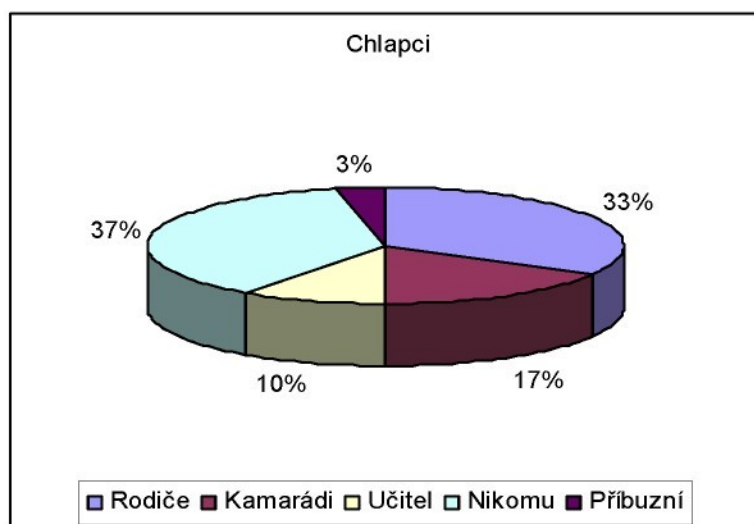
Tabulka č. 17. Svěřování s problémem.

	Rodiče	Kamarádi	Učitel	Nikomu	Příbuzní
Dívky	18	22	2	14	4
Chlapci	20	10	6	22	2

Graf č. 33. Svěřování s problémem – dívky.

Graf č. 34. Svěřování s problémem – chlapci.

V první otázce okruhu prevence jsme se respondentů dotázali na to, komu se svěřují se svými problémy. A nabídli jsme výběr z možných alternativ odpovědí: rodičům; kamarádům; učiteli, učitelce, vychovatelce; nikomu, nechám si to pro sebe; prarodiči, tetě, sourozenci.

Předpoklady.

Domníváme se, že studenti z výběrového vzorku se budou nejvíce svěřovat kamarádům, v druhé řadě rodičům a hodně dotázaných, spíše chlapců si problémy nechá pro sebe. Menšina respondentů se bude svěřovat s problémy učitelům, a dalším příslušníkům rodiny. Chlapci jsou uzavřenější a největší skupinou bude skupina chlapců, kteří problémy neventilují s okolím. Oproti tomu dívky jsou zvyklé své problémy řešit s přítelkyněmi a proto nejvíce určenou variantou dívkami budou kamarádky.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Nejmenší skupina 3% dívek uvedlo, že se s problémy svěřuje učitelce, učiteli, vychovatelce. Skupina 7% dívek se svěřuje svým příbuzným, prarodičům, tetě a sourozenci. 23% dívek z dotazovaného vzorku se se svými problémy nesvěřuje nikomu, nechává si starosti pro sebe. Téměř třetina (30%) respondentek uvedla, že se svěřuje se svým trápením rodině. A největší skupinou (37%) je skupina dívek která uvádí, že se nejčastěji svěřuje se svými problémy kamarádkám a kamarádům.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Nejmenší skupinou u dotazovaných chlapců jsou 3% respondentů, kteří se svěřují se svými problémy příbuzným, tetě, prarodičům, sourozencům. 10% chlapců zvolila možnost svěřování se svým trápením učiteli, učitelce, vychovatelce. Další skupina 17% chlapců se svěřuje kamarádům. Třetina z dotázaných se svěřuje s problémy rodičům (33%), a největší skupina chlapců se nesvěřuje nikomu (37%), své problémy si nechává pro sebe

Porovnání obou skupin.

Náš předpoklad byl správný a dokázali jsme určit komu která skupina projevuje největší důvěru. U chlapců je to skutečnost, že se s problémy nesvěřují nikomu. U dívek jsou to kamarádky, s kterými jsou zvyklé své problémy řešit. Pro učitele, který s mládeží pracuje není totiž problém zjistit ke komu mají důvěru a koho by požádali o pomoc v případě problémů. Jen jsme se přesvědčili, že studenti v dotazníku odpovídali pravdivě.

Přesto nás překvapilo vysoké procentuální zastoupení u varianty odpovědi důvěra k rodičům, v obou skupinách se jednalo téměř o třetinu respondentů z dotazované skupiny. Očekávali jsme výsledky tak maximálně kolem 20%, jelikož studenti se ve svém vyprávění netají špatným přístupem své rodiny k jejich pomoci vůči nim.

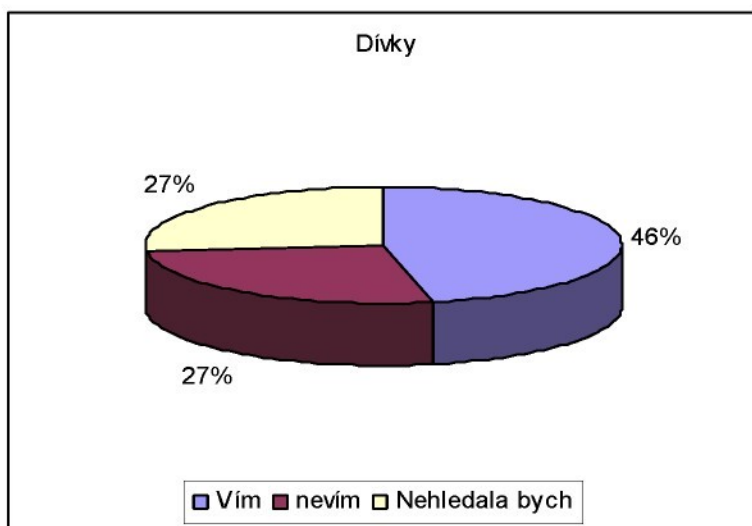
Kdybys měl ty, nebo někdo z tvých známých problémy s drogami?

- Víš, na koho se obrátit, kde vyhledat pomoc
- Nevíš na koho se obrátit, kde vyhledat pomoc
- Pomoc bych nevyhledával

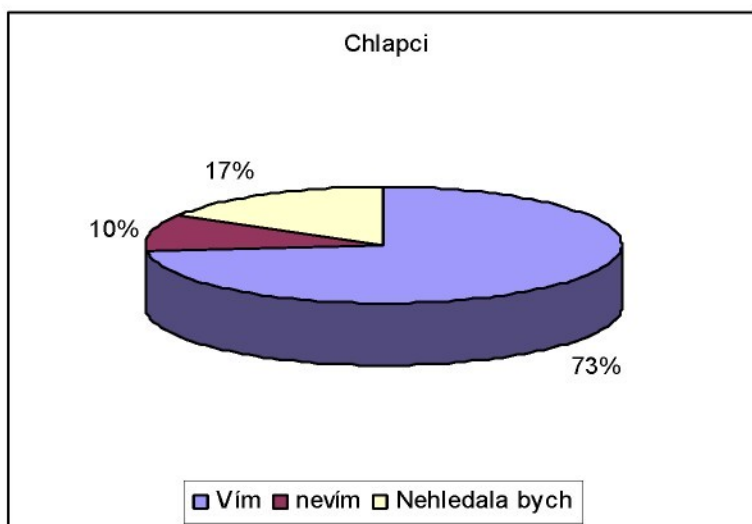
Tabulka č. 18. Prevence – vyhledání pomoci.

	Vím	nevím	Nehledala bych
Dívky	28	16	16
Chlapci	44	6	10

Graf č. 35. Prevence – vyhledání pomoci – dívky.

Graf. č 36. Prevence – vyhledání pomoci – chlapci.

Poslední otázkou z okruhu prevence, jsme se snažili zjistit, zda v případě, kdyby respondenti znali někoho, kdo má problémy s návykovými látkami, nebo by se sami do problémů dostali, jestli by věděli, kde mají vyhledat pomoc, nebo by nevěděli na koho se obrátit, nebo by pomoc nehledali.

Předpoklady.

Z možných daných tří odpovědí je předpoklad, že nejvíce dívek odpoví, že by pomoc vyhledaly a že ví, kde ji hledat. U chlapců se domníváme, že pomoc hledat nebudou. Odpovědí, že neví kde pomoc hledat bude minimální zastoupení v obou skupinách.

Na škole existuje velmi dobrá prevence drogových závislostí, často nás navštěvují i pracovníci protidrogových zařízení v rámci preventivních programů, a jejich přednášky jsou přínosem pro studenty i s důrazným upozorněním na zkonkrétní zařízení, která jim poskytnou pomoc.

Vyhodnocení skupiny dívek.

U skupiny dívek se odpovědi shodně podělily o 27% u odpovědi, že by dívky pomoc nehledaly a také dívky neví kde mají pomoc hledat. 46% dívek ví kde by hledala pomoc a vyhledala by ji.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

10% chlapců z dotazované skupiny neví, kde by pomoc hledali. 17% chlapců by pomoc nehledala, a drtivá většina 73% by pomoc vyhledali, ví kde ji hledat.

Porovnání obou skupin.

Naše předpoklady u dívek se potvrdili - největší skupinou jsou opravdu ty, které by vyhledaly pomoc a ví kde ji hledat. Naše očekávání výsledků v této odpovědi však bylo podstatně vyšší, takže nás výsledky velmi zklamaly. Také nedokážeme pochopit, jak je možné, že tolik dívek uvedlo, že neví, kde pomoc hledat. Je snad opravdu forma besedy a přednášky pro studenty tak nezáživná, že neposlouchají přednášejícího.

Jsou preventivní programy tak nešťastné, že nezaujmou cílovou skupinu. Nástěnky nevypovídají o současné situaci mezi mladými. Nebo si dívky těchto témat záměrně nevšímají, protože se domnívají, že jich se možné problémy netýkají.

U chlapců se naše předpoklady nepotvrdily, výsledky dopadly lépe, než jsme předpokládali. A opět nás chlapci přesvědčili o tom, že mají větší přehled v drogové problematice. Vzniku problému, který by se jich a jejich okolí týkal si připouští a věnují této problematice svůj čas a svou pozornost při preventivních programech konaných školou.

3.1.6 Shrnutí výsledků praktické části

1 okruh volného času.

Členství v partě, náplň volného času, zájmové preference. V těchto otázkách jsme se pokusili zjistit, jestli členství v partě s negativní náplní volného času hraje roli při ovlivnění, četnosti a frekvenci rizikového chování. Chceme tedy posoudit otázky týkající se volného času a spojitost s odpověďmi na otázky experimentů s drogami a hazardní hrou.

Vytvořili jsme podskupinu respondentů, kteří odpověděli, že jsou členem negativní party přátel, ve svém volném čase se věnují nejraději návštěvě restaurací, heren a klubů či toulání venku. Věková hranice jejich přátel je starší o dva a více let. A vyhledali jsme jestli existuje vzájemná spojitost s experimentací návykových látek.

Vyhodnocení skupiny dívek.

V této podskupině respondentů je celkem 78% dívek které uvedly, že svůj volný čas tráví ve skupině s negativní náplní volného času, návštěvou restaurací a touláním venku bez cíle a mají přátele různých věkových skupin, mladší i starší a jejich experimentace s alkoholem a cigaretami se pohybuje v hodnotách experimentoval jsem několikrát, mnohokrát, pravidelně. A experimentace s drogou a hazardní hrou se pohybuje v hodnotách experimentoval jsem několikrát, mnohokrát.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

V této podskupině respondentů je celkem 81% chlapců, kteří uvedli, že svůj volný čas tráví ve skupině s negativní náplní volného času, návštěvou restaurací a touláním venku bez cíle a mají o dva roky starší přátele. Jejich experimentace s alkoholem a cigaretami se pohybuje v hodnotách experimentoval jsem mnohokrát, pravidelně. A experimentace s drogou a hazardní hrou se pohybuje v hodnotách experimentoval jsem několikrát, mnohokrát.

2 okruh rodiny.

Určuje vnímání atmosféry v rodině, rodičovská kontrola a hodnotové preference. Otázky nastínily soužití respondenta s rodinou, jeho kontrolu rodinou a spokojenost v ní.

Jelikož pracujeme ve školství, v odborném učilišti již osm let, vím že komunikace s rodiči je u většiny studentů velmi obtížná a vyžaduje mnoho diplomacie. V době zadávání dotazníku nežilo se svou rodinou z řad dívek 2 studentky a z řad chlapců 4 studenti. S těmito jsme se domluvili, aby u okruhů, které se ptají na otázky rodiny, odpovídali tak, jaké to bylo, když v rodině byli

Vyhodnocení skupiny dívek.

Z vlastní pedagogické zkušenosti víme, že není vůbec lehké výchovně pracovat s dívkou, která právě prochází pubertou. Právě se zamilovává, či ztrácí první lásku, nevyzná se a bojuje sama se sebou a uvnitř sebe. Práci stěžuje situace, když jich je ve třídě několik a oni se sebou navzájem nemluví, hašteří se, jsou sobecké a zlé.

Od toho jsme pedagogové a rodiče, abychom tyto situace zvládali. Měli bychom nabrat po celou dobu růstu dětí tolik síly, abychom byli schopni tu bitvu s našimi dětmi a studenty hrát a vyhrát, vždyť to děláme jen pro ně a jejich dobro. A když je v pořádku převedeme přes problémové období dospívání, oni jednou pochopí naše snahy, zákazy a rady.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Zde se domníváme, že se jedná spíše o odcizení rodiny od chlapce. Chlapci jsou uzavření, tajemní, mění se nám před očima a my nevíme co si s tím máme počít. Nejdříve se snažíme o pochopení a přiblížení, ale nakonec dojde k rezignaci a nám i rodičům nezbývá než doufat, že do této chvíle stihli udělat dost a jejich syn neskončí nikde na ulici, nebude brát drogy, páchat trestnou činnost.

Doufat je málo, i když to umíme pochopit, neomlouvám chování rodiny, která rezignuje na výchovu svého syna právě v této problematické době jeho vývoje a škola nemůže suplovat rodinu ve všech směrech. Tím, že rodiče rezignují se chlapec stává ještě uzavřenější a nepřístupnější.

3 okruh experimentů a užívání návykových látek.

Je zřejmé, že dospívající v dnešní době snáze podléhají návykovým látkám a hazardním hrám. Také dostupnost návykových látek a automatů je vyšší než u dřívějších generací. V otázce výchovy jistě selhala rodina a škola tuto funkci ztrácí. Dospívající jsou zmatení a proto podléhají vlivům party a svého okolí.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Tento okruh čtyř dalších otázek nás přesvědčil, že se setřel rozdíl mezi pohlavími, v některých odpovědích dopadly dívky i hůře než chlapci. Například v otázce kouření a závislosti na hře a výherních automatech. Je pravda, že dívky nyní připomínají chováním spíše chlapce, jejich slovník je nepublikovatelný, jsou zlé a umí být i brutální slovně i fyzicky. Šíří se dívčí šikana (příloha č. 2) a i chování dříve typické pro chlapce přechází v dívčí populaci např. kouření na toaletě, rvačky mezi dívkami.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

I skupina chlapců je v otázkách experimentace a užívání drog velmi problémovou skupinou. Chlapci jsou často uzavření do sebe, neventilují své problémy s kamarády a v době

puberty většina z nich ani nemluví o sobě se svou rodinou, proto se stává, že se mohou problémy kumulovat a oni pak podléhají vlivu party, či i o samotě konzumují alkohol, aby na své problémy zapomněli. Výsledky dotazníkového šetření mě přesvědčilo, že k experimentaci a konzumu drog a hazardní hře dochází převážně v partě.

4 okruh okolí respondenta.

Okolí respondenta, sebepojetí a vazby k vrstevníkům. To bylo úkolem otázek, které nastíni jak a s kým tráví respondent svůj volný čas, jeho sympatie k rizikovým skupinám a rizikovému chování a jaké si vybírá přátele.

Vyhodnocení skupiny dívek.

Jsem ráda, že náš dotazník napomohl k odhalení a odstranění šikany v prvním ročníku dívčí třídy (příloha č. 2). Z vlastní zkušenosti víme, že je velmi obtížné odhalit šikanu mezi dívkami. Jsou velmi vychytralé a jejich způsoby mlžení situace jsou daleko maskovanější než u chlapců. Nejsem však potěšena z celkových výsledků těchto dvou otázek. Vypovídají o tom, že dívky nachází uspokojení v partách lidí, které jsou vystaveny velmi nevhodným negativním jevům.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Většina dotazovaných chlapců uvádí, že jsou součástí party, kde je normou užívání alkoholu, cigaret a užívají drogy a šikanují a ubližují okolí. V případě šikanování u chlapců je podle doplňujících ostatních odpovědí patrné, že znají šikanování ze svého okolí mimo školu, ve dvou případech bohužel i v domácím prostředí. Otázkou zůstává, jak se tato generace má chovat podle norem, které se jim snažíme nastavit my ve škole, když oni vidí okolo sebe zcela jiné hodnoty a jiné situace jsou pro ně normou.

5 okruh prevence.

Vyhodnocení skupiny dívek.

U poslední otázky jsme se opět přesvědčili o tom, že skupina dívek ve většině odpovědích dopadla o mnoho hůře, než skupina chlapců. Otázkou zůstává proč tomu tak je, proč se dívky snaží tolik přiblížit chlapcům a v negativních projevech je ještě předčit.

Jenže i u dívek je velmi těžké odhadnout co si doopravdy myslí a jak uvažují. Dnešní chování děvčat je plné přetvářek, lží, vymýšlení, mlžení situací a je velmi těžké se v nich vyznat.

Vyhodnocení skupiny chlapců.

Problém chlapecké populace vidím ve skutečnosti, že jsou velmi uzavření a jen velmi těžko se k nim a jejich problémům člověk dokáže přiblížit. Používají obranné mechanismy jako je frajerství, lehkovážnost, zlobení, ale kolikrát je to ten výkřik, aby si jich člověk

všimnul. A bohužel učitelé v našem systému školství dokáží spíše než naslouchat, jen trestat přestupky, aniž by zjistil, co je vede k tomu, aby se tak chovali.

3.2 Závěr

Okruh volného času.

Cílem bylo poskytnout hlubší pohled do celkové problematiky a zjistit, které vybrané znaky, resp. položky dotazníku, mají souvislost s užíváním drog a zda je zde souvislost s vlivem party.

Vytvořili jsme podskupinu respondentů, kteří odpověděli, že jsou členem negativní party přátel, ve svém volném čase se věnují nejraději návštěvě restaurací, heren a klubů či toulání venku. Věková hranice jejich přátel je starší o dva a více let. A vyhledali jsme jestli existuje vzájemná spojitost s experimentací návykových látek.

Domnívám se, že hodnoty kolem 80% jsou již vypovídající o tom, že určitá spojitost mezi těmito výsledky jsou a můžeme z nich vyvodit jisté závěry. Samozřejmě tento vzorek není dostačující pro to, abychom vytvářeli závěry pro všechny studenty na Odborných učilištích. Tento vzorek vypovídá o situaci na naší škole, jen u těch respondentů, kteří odpovídali na dotazník a nelze je generalizovat na celý základní soubor či širší skupiny populace.

Nezbývá než souhlasit s výsledky výzkumů odborníků, uvedené v naší teoretické části. Jejich výsledky jsou téměř hodné s dosaženými závěry z našeho dotazníkového šetření. „Mládež a děti se dostávají do kontaktu s negativními vlivy, které ohrožují jejich mravní a sociální vývoj ve věku, kdy ještě nejsou sociálně zralí a nejsou proto sociálně kompetentní k obraně před těmito vlivy. Společnost nejen že doposud mladou generaci nechránila, ale sama se podílela na vytváření negativních vlivů působících na děti a mládež.“ (Sak, 2000, s.14)

Přínosem práce pro danou oblast teorie a praxe je působení učitelů na žáky. Vytváření možností mimoškolních aktivit, sportovních akcí a upozornění školou na existenci kulturních a společenských událostí ve městě. Účastí studentů na těchto akcích můžeme zamezit nevhodnému trávení volného času a nastartovat pozitivní působení na mládež.

Okruh rodiny.

Šetření rodičovské kontroly, vnímání atmosféry doma a zájem rodičů o volný čas svých dětí a vztah k riziku vzniku závislosti.

Chtěli jsme zjistit spojitost požívání drog a kontrolou rodiny, i vlivu party. Vybrali jsme odpovědi vypovídající o riziku závislosti na návykových látkách a znovu vyhodnotili jak přistupuje k těmto respondentům rodina a jestli jsou členem nějaké party. Potvrdil se náš předpoklad a tito respondenti z 98% nejsou rodinou vůbec kontrolovány, jejich vycházky v nočních hodinách jsou neomezené a kontrola rodiny je nedostačující, rodiče neznají kamarády svých dětí. Jsou členy party s negativní náplní volného času, nejčastější je toulání po ulici, víceméně bez cíle a nebo návštěva restaurací, heren a barů.

U obou skupin se jedná o stejný věkový úsek, avšak chlapci a dívky jsou velmi odlišní v chování v pubertě. Chování každé skupiny má svá specifika, která se ještě dělí uvnitř každé skupiny. Víc než kde jinde je zde nutný individuální přístup a čas vyslechnout si problémy dospívajícího, ať už se jedná o problémy osobní, s rodinou, ve škole atd.

Musíme souhlasit s názorem, že mezi rodiči nacházíme ze socioprofesionálního dvě rizikové skupiny. Podnikatelé veškerý čas, myšlenky a energii věnují podnikání a na děti a na jejich výchovu nemají čas. Náhradou zahrnují děti penězi a luxusním zbožím. Rodina podnikatele je pro děti druhým nejrizikovějším typem rodiny, hned za nezaměstnanými.

Druhá riziková skupina rodičů je naopak zahlcena existenčními a finančními starostmi, které se vyhroccují do starostí o zaměstnání.

Výsledky dotazníkového šetření však potvrdily i skutečnost, přestože jsou mladí lidé v adolescenci značně orientováni na vrstevníky, neznamená to, že jsou vždy zcela odcizeni rodině. „Je jisté, že řada dospívajících se hádá s rodiči o oblečení, o čistotu, drobné práce v domácnosti. Ale většina adolescentů má citové pouto a respekt ke své rodině, doufá, že jsou na ně rodiče alespoň v skrytu pyšní, a vědí, že rodiče jim mnohé obětují.“ (Kořa, 2004, s.45)

Přínosem vyhodnocení okruhu rodiny pro naši další spolupráci s rodiči našich studentů je skutečnost, že musíme více působit na rodiče a vyžadovat po nich důslednější kontrolu přátel svých dětí. Také působit dohled v připravenosti do školy a včasného příchodu domů. Tím umožníme studentům, že nebudou unaveni a ochráníme je tak před možnými úrazy z nepozornosti při praktických činnostech.

Okruh experimentování a užívání návykových látek.

Záměrem je srovnání skupin žáků s osobní zkušeností s drogou v závislosti na členství v partě a těch, kteří tuto zkušenost nemají, a pokus vytipovat faktory, které mohou s užíváním návykových látek souviset.

Nutno říci, že problémovou v těchto otázkách je celá společnost a dívky i chlapci si přenášejí do svého života model chování ze svých rodin, ze svého okolí. Můžeme-li si udělat závěr ze svého vzorku respondentů, většina mladistvých kouří, pije často alkohol, více než

jednou vyzkoušelo nějakou drogu a opakovaně podlehl hře na automatech, či jiné hazardní hře. Jasným závěrem tohoto okruhu je skutečnost, že rizikovými faktory, které s užíváním návykových látek souvisí jsou rodina, parta, volný čas a okolí respondenta. V tomto případě platí přímá úměrnost. Jestliže je rodina nefunkční, je členem party s negativní náplní volného času, pohybuje se v prostředí, kde je požívání návykových látek normou, tím vyšší je u respondenta možný vznik závislosti.

Jsme si vědomi, že tento vzorek nelze generalizovat na celou společnost. Výběrový vzorek byl z našeho učiliště a tedy naši studenti takové problémy mají. Proto se budeme ještě více snažit o spolupráci s výchovným poradcem při sestavování intervenčních a preventivních programů v našem zařízení.

Podle výsledků Petra Saka je rodina prostředím, jež reprezentuje sociální normy, které mladý člověk často přijme a napodobí, mnohdy nevědomky. „Téměř šedesát procent (59 %) oslovených respondentů má v rodině pravidelného kuřáka, 31 % procent pravidelného pijáka alkoholu. Každý šestý mladý člověk uvádí, že někdo z jeho rodiny již experimentoval s nelegálními drogami, každý desátý chlapec či dívka navíc tuto možnost připouští, má takové podezření. Mladí lidé sami v postojových otázkách reflektují, že k drogám je často přivádí tlak party, z druhé strany - skupinový konformismus.“ (Sak, 2000, www.insoma.cz)

„V souhrnu je možno říci, že lidé nepovažují škodlivost alkoholu za bezprostřední nebezpečí, hranice 18let pro konzumaci alkoholických nápojů neformální hranicí a děti před 18. rokem získávají zkušenosti s alkoholickými nápoji v naprosté většině, velká část dětí poznává i účinky alkoholové špičky. Rodiče často považují trochu alkoholu za neškodné, děti nejčastěji získávají alkoholický nápoj doma a z rukou rodičů také dostávají alkohol jako lék. Abstinentský životní styl se dětem a mládeži nejeví jako imponující.“ (Heller, 1996, s. 51)

Přínosem práce pro danou oblast teorie a praxe je skutečnost, že je třeba zajímat se s kým se naši studenti přátelí, jak tráví svůj volný čas a jakými činnostmi se ve svém volném čase zabývají. Jaký mají přístup k alkoholu, cigaretám a vhodnou intervencí na ně působit. Také zjištění situace v rodině nám může v mnohém pomoci při sestavování intervenčních opatření.

Okruh okolí respondenta.

Cílem je vliv party přátel a jejich rizikové chování na riziko vzniku závislosti u respondenta. Úkolem je zmapování konkrétní situace v odborném učilišti v oblasti experimentace s návykovými látkami, pokus o zachycení trendu v této oblasti.

Záměrem je průzkum sebepojetí respondentů a jejich vazby k vrstevníkům. Působení okolí na chování respondenta.

Domníváme se, že rodina i škola může udělat mnoho dobrého v tom, aby se dospívající odpoutal od skupiny vrstevníků s negativní náplní volného času. S rodinou však můžeme spolupracovat jen za předpokladu, že není ona sama zdrojem negativních sociálních návyků. Výsledky v těchto oblastech jsou tak alarmující, že je nutné spolupráci s dalšími učiteli a výchovnými poradci vytvořit vhodné působení na respondenty i ostatní studenty.

Naše dotazníkové šetření i tvrzení řady odborníků zastává názor, že v době dospívání hrají vrstevníci mimořádně důležitou úlohu v životě jedince. Společně totiž prožívají náročné období vrůstání do dospělosti. Rodiče přestávají hrát svou dominantní úlohu. Začnou být svými dětmi prozkoumáváni, a nejen oni, ale i jejich názory, představy a hodnotový systém. Obdobně jsou na tom učitelé a další dospělí. Je to nutná fáze přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Dospívání je období zmatků, kde nic nelze považovat za absolutní a jisté. O to tíživější a nesnesitelnější je, když mladí poznají, že i svět dospělých se potácí v nejistotách, v hodnotách, které záhy ztrácejí svou platnost.

„Je to období utváření vlastní identity. Dítě, jemuž rodiče a učitelé vštípili smysluplné vědomí sebe sama, naučili ho poznávat své silné i slabé stránky, umí své neúspěchy kompenzovat, ví, kam jde a zhruba jak se tam dostane, nemá potřebu svou identitu hledat v jakékoli partě, která se objeví a tento pocit identity nabízí.“ (Sak, 2000, www.insoma.cz)

Přínosem vyhodnocení okruhu okolí respondenta jsme mohli více proniknout do prostředí, ve kterém naši studenti vyrůstají a jak na ně působí jejich okolí. V praxi můžeme se studenty hovořit o nevhodném chování party, vrstevníků. Opět připomenout vhodné činnosti volného času a v neposlední řadě promluvit s žáky o tom, že je vždy lepší odmítnout cigaretu, alkohol, či jinou látku, i za cenu nepochopení okolí.

Okruh prevence.

Cílem je na základě získaných výsledků návrh konkrétních opatření ke zkvalitnění preventivní práce na školách a dalších školských zařízeních. Konkrétní zpětná vazba pro protidrogové koordinátory ve školství o výsledcích průzkumného šetření situace na jejich kmenové škole.

Dívky dosáhly velmi špatných výsledků a uvažovali jsme o možnosti, že prevenci směřujeme spíše na chlapce a proto nezaujmeme dívky. Je nutné se této otázce věnovat a utvořit program spíše pro dívky, i kdyby mělo dojít k přednáškám odděleně. Říct především o dívčích problémech, které mohou vzniknout s otěhotněním, mateřstvím, donošením zdravého dítěte, narozením zdravého dítěte ve spojitosti s požíváním alkoholu, kouřením a vůbec vzniku závislostí. Také ve vztahu ke kvalitě pleti, vlasů, nehtů a hlasu a celkové vizáži.

U chlapců je prevence asi dostatečná, jen je potřeba v ní vytrvat a mít na mysli, že jakákoliv změna v chování má své důvody a zkusit je najít, promluvit si s dotyčným. Především je důležité mít čas si všimnout a zasáhnout.

Podle výzkumů Nešpora i našeho názoru neexistuje struktura osobnosti, která by byla stoprocentní ochranou před vznikem drogové závislosti nebo naopak její jedinou příčinou. „Ti méně odolní mají osobnost strukturovanou tak, že inklinují k experimentům s drogami a posléze vzniku závislosti. Jsou to osoby s rysy nezdrženlivosti, nestálosti, nevyváženosti a sociální nepřizpůsobivosti. Sem se řadí také lidé se slabší nervovou soustavou, s drobnými prenatalními nebo porodními poškozeními, což se může projevovat zvýšenou citlivostí i na zátěže běžného života, snadnou zranitelností nebo poruchou pozornosti, zvýšeným neklidem, dráždivostí, impulzivností, soběstředností. Dále pak sem patří i jedinci uzavření, těžko navazující kontakt s okolím nebo naopak ti, kteří potřebují být středem pozornosti a zájmu.“ (Nešpor, 2004, s.144)

Přínosem práce pro danou oblast teorie i praxe je dobře zvolená drogová prevence. Úspěch drogové prevence by měl spočívat v tom, aby se naše dobře připravené děti v době dospívání dokázaly postavit i proti tlaku většiny drogy užívajících anebo ještě lépe, aby samy byly tou většinou, která drogy neužívá a ani nechce a tlačily na menšinu, která je užívá nebo užívat chce.

Ve všech bodech výsledků našeho dotazníkového šetření musíme přihlídnout k tomu, že nelze výsledky zkoumaného vzorku generalizovat na celý základní soubor dospívajících na Odborných učilištích.

3.3 Navrhovaná doporučení

Okruh volný čas.

Je nutné posoudit příčiny (materiální okolnosti, životní styl rodiny, nedostatek kvalitních přátel apod.). Důležitá je spolupráce s rodinou. Často je vhodná intervence na úrovni rodiny s cílem, aby dítě nebo dospívající trávil více času s rodiči nebo v nějakém klubu či umělecké škole. Je vhodné navázat na dobré rodinné tradice.

Je dobré řešit otázky životního stylu, kvalitní zájmy a záliby s přihlédnutím ke specifickým možnostem a orientaci dítěte. Dětské organizace a organizace pro dospívající s pozitivním programem (sportovní kluby, chovatelství, skauting, ochrana přírody, studium jazyků, umělecká škola atd.). Je přínosem uvažovat o vhodné volbě nepovinných předmětů, či mimoškolních aktivit.

Okruh rodiny.

Je nutné u jednotlivce posoudit situaci v rodině a spolupracovat s ní. Zavést výchovné poradenství poskytované rodičům. Někdy alespoň rodiče varovat a sledovat situaci. Rodinná terapie či manželská terapie rodin (poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy) nebo jiné formy poradenství a léčby, jestliže jsou indikovány a rodina na ně přistoupí. Případná pomoc v rodinné krizi. V některých případech i léčba rodičů pro problémy s návykovými látkami nebo duševní chorobu nebo spolupráce se sociální službou, oddělením péče o děti apod.

Někdy je nutné uvažovat i o pomoci při výchově v rámci širší rodiny a využít pozitivní modely v širší rodině. V krajním případě kontaktovat odbor péče o děti okresního úřadu a uvažovat o náhradní výchově. V obtížných sociálních poměrech je někdy nutná konkrétní pomoc týkající se základních životních potřeb, což vyžaduje spolupráci s dalšími institucemi.

Okruh experimentování a užívání návykových látek.

Vhodné jsou již vyzkoušené postupy používané při časně intervenci a léčbě pro problémy s návykovými látkami. Vysvětlit důsledky požívání cigaret, alkoholu a drog. Začarovaný kruh závislosti na hře, možné důsledky a rizika. Posoudit stav a možná rizika. Spolupráce s rodinou, pokud je to jen trochu možné. Dohodnout určitá pravidla vzájemného soužití a opatření v případě jejich dodržování nebo nedodržování. Poskytnout relevantní informace o riziku návykových látek a možnostech, jak ho snížit. Využívání svépomocných materiálů. Snížit dostupnost návykových látek. Někdy je užitečná změna prostředí. Odhalovat specifickou motivaci k užívání návykových látek a hledat k nim alternativy. Informovat o možnostech léčby. Ta může podle závažnosti stavu zahrnovat:

- A. Jednorázovou konzultaci či krátkodobé poradenství.
- B. Soustavnější ambulantní léčbu.
- C. Krátkodobé ústavní léčení s navazující ambulantní léčbou.

U dětí a dospívajících se léčba pokud možno orientuje k abstinenci a dobrému začlenění do rodiny. Jestliže to není možné, alespoň usilujeme o mírnění škod.

Musíme se také věnovat snížené toleranci závislosti na hře na výherních automatech a hazardní hře. Spolupráce s rodinou, pracovat však především s respondentem. Vysvětlit a působit vhodně na odstranění závislosti.

Okruh okolí respondenta.

U dospívajících je intervence velmi důležitá. Uvažovat o důvodech volby nevhodné společnosti (příčinou může být např. neutěšená situace v rodině). Odpoutání od rizikové party nebo partnera, někdy i za cenu změny prostředí. Často je nutná těsnější dočasná reintegrace do rodiny jako příprava na pozdější zralejší osamostatnění. Zdravější životní styl, předcházení nudě, zapojení do sportovní organizace nebo organizace pro mladé lidi s pozitivním programem. Zvyšovat schopnost čelit sociálnímu tlaku a dovednosti odmítání. Životní styl, rozvoj pozitivních zálib, při nichž lze najít dobré přátele.

Volba vhodných přátel, úprava životního stylu a vyvážení životní orientace (např. nahradit televizi nebo videohry vhodnou vrstevnickou skupinou). Lze využívat i zpětnou vazbu ze strany vrstevníků.

Dobré zkušenosti jsou i se zlepšením držení těla a zvýšením fyzické kondice, což přispívá k sebedůvěře a lepšímu přijetí vrstevníky. Důležitá je pochvala za pokroky v této oblasti ze strany rodiny, vrstevníků i v rámci terapie. Posilování sebevědomí.

Okruh prevence.

Při plánování intervence jsem dodržovala následující postup:

1. Zaměřili jsme se na oblasti s nejvyšším procentem problémových odpovědí a na oblasti primárně problémové. Zamysleli jsme se nad možnostmi intervence, které máme. Při plánování intervence můžeme použít vhodné položky v návrhu intervencí pro příslušné oblasti.

2. Uvažujeme o tom, jak můžeme při plánování intervence využít relativně zdravé oblasti, kde je nejnižší procento problémových odpovědí.

3. Naplánujeme intervenci. Při plánování intervence přihlížíme k specifickým okolnostem a kombinacím rizikových faktorů. Např. dospívající může mít problémy s trávením volného času a problémy s rodiči dané mimo jiné i proto že někdo z rodičů nadměrně pije alkohol. V takovém případě nedoporučím trávit s rodiči více času, i když při dobře fungující rodině by takové doporučení bylo vhodné. Místo toho budeme uvažovat o jiných možnostech.

Podobně jako v rodině úspěšnost přímé drogové prevence je podmíněna dobrým základem nepřímé. Učitelé mohou citlivě reagovat na vzniklou situaci, využít podnětu žáků, příležitosti vhodného vyučovacího tématu. Dobří učitelé s vybudovanou autoritou a vztahem k dětem dokáží svými jakoby bezděčnými slovy o drogové problematice mnohem více než dobrá přednáška odborníka. Anebo dokáží podobnou přednášku vhodně umocnit. Předpokládá

to samozřejmě slušnou informovanost o problému a vlastní náhled. Hodně záleží na formě podání, frekvenci, systematičnosti, motivaci, situaci školy, třídy, zkušenostech žáků... Ale to už jsou situace, před kterými učitelé denně stojí a musí se s nimi vypořádávat. Čím lépe, tím s lepším dopadem.

Čím širší záběr bude drogová prevence mít (přímá, ale zejména ta nepřímá), tím větší je naděje, že se sníží počet rizikových faktorů nebo se alespoň oslabí natolik, že nevyústí v riziko drogové závislosti ani u těch nejvíce rizikových jedinců.

3.4 Seznam použitých odborných zdrojů

GÖHLERT, Christoph, KÜHN, Frank. 1. vyd. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia group, 2001. 144 s. ISBN 80- 7202- 950-9.

HELLER, Jiří, PECINOVSKÁ, Olga a kol. *Závislost známá neznámá*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada, 1996. 168s . ISBN 80- 7169-277-8.

JEDLIČKA, Richard, KLÍMA, Petr, KOŤA, Jaroslav, NĚMEC, Jiří, PILAŘ, Jiří. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1.vyd.. Praha: Themis, 2004. 479s. ISBN 80- 7312-038-0 .

MACEK, Petr. *Adolescence*. 1. vyd. Praha. Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X.

NEŠPOR, Karel. *Návykové látky – romantické období končí*. 2. rev.vydání. Praha : Sportpropag, 1996. 48s.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 2. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2

NOVÁKOVÁ,Dagmar. *Metodika protidrogové prevence pro pedagogy*. 1vyd. Praha: Národní centrum podpory zdraví, 1993. 15 s. ISBN 80-7071-006-3.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1.vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr. 2000. *Mládež a její výzkum*.

http://www.insoma.cz/new/index.php?id=1&n=6&d_1=article

SAK, Petr. 2000. *Diagnóza, prognóza a možnost resocializace skupin ohrožených sociálně negativním vývojem, se zvláštním zřetelem na mládež*.

http://www.insoma.cz/index.php?id=nark&d_1=paper

SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha: Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářských prací*. Sborník odborného semináře. 1.vyd. Liberec: TUL, 2003. 43 stran. ISBN 80-7083-704-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VONDRKA, Jan. *Smrt jménem závislost*. 1.vyd. Praha : Portál, 2004. 187 s. ISBN 80-7178-884-8.

3.5. Seznam příloh

Příloha č. 1

Dotazník: Význam party pro vznik drogových závislostí (viz text str. 41)

Příloha č. 2

Zápis : Odstranění šikany v dívčí třídě na OU (viz text str. 75)

Příloha č. 1.

Dotazník: Význam party pro vznik drogových závislostí

Jsi ?

- Dívka
- Chlapec

1. Jsi členem party přátel, kamarádů kteří ?

- Navštěvují diskotéky, bary, vinárny, herny, párty....
- Navštěvují sportovní kluby, organizované kroužky..
- Navštěvují kina, divadla a jiné společenské akce...
- Nejvíce času tráví na ulici, víceméně bez cíle...

2. Tvoji přátelé jsou ve věkové hranici?

- Starší než ty o dva roky a více
- Mladší než ty o dva roky a více
- Stejně staří
- Různých věkových skupin, starší i mladší

3. Znájí rodiče tvé přátele a kamarády?

- Ano
- Ne
- Jen některé
- Nezajímají se

4. Můžeš chodit bez problémů večer ven?

- Ano, bez problémů
- Občas
- Jen výjimečně
- Nikdy

5. V kolik hodin musíš být doma (v době kdy chodíš do školy)?

- Do 17,00 hod
- Do 20,00 hod
- Do 23,00 hod

- Rodiče mě neomezuji

6. V rodině se cítím?

- Spokojený
- S menšími problémy
- S většími problémy
- Nespokojený

7. Kouříš ?

- Ano
- Ne
- Příležitostně
- Vůbec
- Zkoušel jsem to, ale nekouřím

8. Experimentoval si již nikdy s alkoholem (včetně piva a vína) ?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát
- Pravidelně
- Nikdy

9. Experimentoval si již nikdy s nějakou drogou?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát
- Pravidelně
- Nikdy

10. Experimentoval si již někdy s hazardní hrou, hrou na výherním automatu?

- Jen jednou
- Několikrát
- Mnohokrát

- Pravidelně
- Nikdy

11. S kým trávíš svůj volný čas ?

- Spíše o samotě
- Doma s rodinou
- S partou přátel v restauraci, diskotékách, hernách
- S přáteli ze sportovního klubu, kroužků.
- Jinak

12. Jak trávíš svůj volný čas ?

- Poslech hudby, koncerty
- Televize, video, DVD
- Návštěva heren, restaurací, klubů
- Sport, kino, divadlo
- Kroužky, jazyky, ZUŠ

13. V mé partě přátel pije a kouří ?

- Všichni
- Více než polovina
- Méně než polovina
- Nikdo
- Jiná možnost

14. V Tvém nejbližším okolí (škola, parta, doma) znáš lidi, kteří ?

- Kouří a pijí alkohol
- Kouří marihuanu a užívají jiné drogy
- Hrají hazardní hry a automaty
- Schválně ničí cizí věci
- Ubližují ostatním, šikanují.

15. Komu se svěřuješ s problémem ?

- Rodičům

- Kamarádům
- Učitelů, učitelce, vychovatele
- Nikomu, nechám si to pro sebe
- Prarodič, tety, starší sourozenec

16. Kdybys měl ty, nebo nikdo z tvých známých problémy s drogami?

- Víš, na koho se obrátit, kde vyhledat pomoc
- Nevíš na koho se obrátit, kde vyhledat pomoc
- Pomoc bych nevyhledával

Příloha č. 2.

Zápis o odstranění šikany v dívčí třídě na OU.

Důvod zadání dotazníku o šikaně.

Mým tématem bakalářské práce je Vliv party na vznik drogových závislostí. Při zadávání dotazníku na odborném učilišti byla jedna ze zadaných otázek:

V Tvém nejbližším okolí (škola, parta, doma) znáš lidi, kteří ?

- Kouří a pijí alkohol
- Kouří marihuanu a užívají jiné drogy
- Hrají hazardní hry a automaty
- Schválně ničí cizí věci
- Ublíží ostatním, šikanují.

Při vyhodnocování dotazníku jsem však zjistila, že z jedné třídy dívek, první ročník Odborného učiliště obor kuchařské práce (14 dívek ve třídě) jich 12 odpovědělo, že zná ve svém okolí (škole, partě, doma) lidi, kteří ubližují ostatním, šikanují. A v následující otázce :

Komu se svěřuješ s problémem ?

- Rodičům, kamarádům
- Učitel, učitelce
- Někomu jinému
- Nikomu, nechám si to pro sebe

Bohužel drtivá většina napsala, že se nesvěří nikomu, nechá si to pro sebe (později jsem však zjistila, že se jednalo o otázku drog, v otázce šikany, byly ochotny zasáhnout a promluvit s dospělými). Ihned jsem se spojila se svou kolegyní, třídní učitelkou této třídy a informovala ji o situaci. Já sama jsem v současné době na mateřské dovolené, třídu neznám.

Vypracovaný dotazník.

Vypracovaný dotazník na téma šikana ve škole a škálové měření oblíbenosti a vlivu jsme proto zadaly jen v této třídě. Pozorně jsme společně s třídní učitelkou vyhodnocovaly dotazník, jelikož třídní učitelka tvrdila, že si ničeho nevšimla a že se ve třídě nic neděje.

Administrace dotazníku nevyžaduje složitou předchozí přípravu. Je ovšem užitečné se zamyslet nad kontextem, ve kterém je dotazník použit. Dotazník vychází ze subjektivních údajů, které dospívající může ale nemusí poskytnout. Dospívajícímu je třeba jasně říci, že je v jeho zájmu dotazník náležitě vyplnit. Dospívajícího je také třeba informovat o tom, že má na

otázky dotazníku odpovídat „souhlasí“ nebo „nesouhlasí“, a to i tehdy, jestliže je odpověď někde mezi těmito dvěma možnostmi. Dospívající by se měl rozhodnout po souhlasnou nebo nesouhlasnou odpověď podle toho, čemu je správná odpověď blíže.

Příklad stručné úvodní informace dospívajícímu před vyplněním dotazníku jsme tedy zadaly následovně: „Smyslem tohoto dotazníku je lépe porozumět tvým problémům a najít způsob, jak je překonat. Prosím, abys dotazník vyplnila pečlivě. Odpovídej pouze ‚ano‘ nebo ‚ne‘ podle toho, jestli je správná odpověď blíž souhlasu nebo nesouhlasu.“

Zadaly jsme jim dva dotazníky, jeden dvoustránkový nestandardizovaný test, který jsem vypracovala sama. Volila jsem promíchané otázky, kdy nás při vyhodnocování pro mé účely zajímala jen každá třetí otázka, týkající se vztahů ve třídě, pojmu šikana a prevence. Třídní učitelka si dotazníky ponechala také pro zhodnocení ostatních otázek a odpovědí, aby se dozvěděla o svých žákyních zase trochu více.

Druhý byl jednostránkový a jednalo se o test zjišťující škálové posouzení vlivu (první tabulka) a oblíbenosti (druhá tabulka) ve třídě. Ten nám měl hlavně přesně ukázat, kdo je šikanujícím? S jeho vypracováním mi pomáhala třídní učitelka.

Dotazníky vypadaly následovně:

Otázka šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.

Jsi šťastná?	Ano	ne
Máš doma nějaké zvíře?	Ano	ne
Líbí se ti ve škole?	Ano	ne
Jsi často unavená?	Ano	ne
Máš sourozence?	Ano	ne
Máš pocit, že znáš někoho, komu je ubližováno?	Ano	ne
Máš ráda modrou barvu?	Ano	ne
Díváš se doma často na televizi?	Ano	ne
Znáš někoho, kdo někomu ubližuje?	Ano	ne
Kupuješ si a čteš dívčí časopisy?	Ano	ne
Svěřuješ se doma se svými problémy?	Ano	ne
Už jsi ve škole kvůli něčemu plakala?	Ano	ne
Maluješ se?	Ano	ne

Kamarádiš raději s dívkami nebo chlapci?	Ano	ne
Ublížíte někdo tobě?	Ano	ne
Bydlíš v panelovém domě?	Ano	ne
Máš oba rodiče?	Ano	ne
Víš co je to šikana?	Ano	ne
Máš mobilní telefon?	Ano	ne
Líbí se ti chodit do kina?	Ano	ne
Pomůžeš sám spolužákovi, kterému ubližují?	Ano	ne
Máš ráda sladké jídlo?	Ano	ne
Máte doma počítač?	Ano	ne
Bojíš se odplaty šikanujících spolužáků?	Ano	ne
Nosíš ráda sukně?	Ano	ne
Dostáváš k vánocům dárky, které si přeješ?	Ano	ne
Požádáš o pomoc učitelku, rodiče, dospělého?	Ano	ne
Díváš se ráda na pohádky?	Ano	ne
Čteš ráda dívčí romány?	Ano	ne
Víš co udělat, když se setkáš se šikanou?	Ano	ne
Líbí se ti nějaký kluk?	Ano	ne
Víš kde by jsi chtěla po škole pracovat?	Ano	ne
Chtěla by jsi si o šikaně s někým popovídat?	Ano	ne
Dostala jsi se na školu, na kterou jsi chtěla?	Ano	ne
Víš kolik chceš mít dětí ve svém životě?	Ano	ne
Domníváš se, že se ve vaší třídě nejedná o šikanu	Ano	ne
Těšíš se na vánoce?	Ano	ne
Kupuješ svým nejbližším dárky sama?	Ano	ne
Máš pocit, že říci to, by byl podraz vůči spolužákům, kteří šikanují?	Ano	ne
Jsi spokojená se svou postavou?	Ano	ne
Dáš na dojem na první pohled?	Ano	ne
Chceš šikanu zvládnout vlastními silami?	Ano	ne

Přiřaď každé své spolužačce známku **oblíbenosti** ve třídě, podle Tvého posouzení. Znamkuješ jako ve škole škálou 1-5. 1 je nejlepší hodnocení a 5 nejhorší.

Políčko č. 1 – Nejčastěji nabídne pomoc druhým , zeptá se má-li někdo trápení a vždy se snaží o smír ve třídě.

Políčko č.2 - Kdo se zastane při ubližování druhých, zasáhne a nikdy nezaváhá.

Políčko č. 3 – Kdo ti chybí ve třídě, když je zrovna nemocný.

Políčko č. 4 – Kdo narušuje celkově situaci ve třídě, posmívá se, shazuje tebe a tvé kamarády.

Políčko č. 5 – S kým by jsi chtěla sedět v lavici, spát na pokoji .

Přiřaď každé své spolužačce známku **vlivu** ve třídě, podle Tvého posouzení. Znamkuješ jako ve škole škálou 1-5. 1 je nejlepší hodnocení a 5 nejhorší.

Políčko č. 1 – Kdo by se podle tebe měl stát předsedou třídy, mluvčím třídy.

Políčko č. 2 – Koho by jsi v případě potřeby nechala mluvit za třídu, je fér a pravdomluvný.

Políčko č. 3 – Kdo má podle tebe největší vliv ve třídě?

Políčko č. 4 – Komu dává třídní učitelka největší pravomoci?

Políčko č. 5 – Pro koho si myslíš, že je důležité mít vliv ve třídě.

Vyhodnocení dotazníku. Šikana.

Vyhodnocení dotazníku číslo 1 proběhlo následovně:

Poznájí vůbec děti šikanu? Jak se zachovají, jsou-li svědky šikany? Proč se šikana objevuje v jejich světě? Co potřebují od dospělých, jak jim pomoci a jak je před šikanou ochránit?

Většina dětí vnímá, když spolužák ubližuje spolužákovi. Dokonce si uvědomují, kdy jejich jednání překročilo hranice nevinného dětského pošťuchování. Ohodnotí, že vše, co bolí a ponižuje, je vlastně šikana. Náročnější je pro děti samozřejmě řešit situace, kdy jsou přímo při šikaně spolužáka zúčastněné. Vědí, že by se to dít nemělo, ale zároveň jsou ochotny ji snášet.

V dotazníku se vyjádřily, že všichni vědí, co udělat, když se setkají se šikanou. O své statečnosti, 50% se odváží šikanovanému pomoci osobně, 30% se obrátí o pomoc k dospělé osobě. Na prvním místě k rodičům, k učitelům, k dospělým. 20% ji chce zvládnout samo, bojí se, že je to podraz na ostatní spolužáky. Zajímalo nás, zda děti odhadnou příčiny agresivního chování.

Závěrečné otázky dotazníku byly vedeny tak, abychom se dověděli, co děti potřebují od nás, pedagogů naší školy. Jestli máme při řešení šikany a její nápravě čas na jejich hovory, přesvědčit je svým jednáním, že nám jejich problémy nejsou lhostejné a pro nás malicherné.

Pro nás však bylo rozhodné, že ve třídě šikana je a tedy je na místě, začít pracovat na jejím odstranění. Zároveň jsme však pochopili, že se jedná o šikanu slovní, nepřímou. To tedy znamená, že jde spíše o slovní napadání, nadávky a zesměšňování a vyloučení z kolektivu, hanlivé posunky.

K fyzickému napadení a šikaně nedošlo. Je však potřeba začít pracovat ihned, to jsme věděli.

Vyhodnocení dotazníku. Zhodnocení klimatu ve třídě.

Vyhodnocení dotazníku číslo 2 proběhlo následovně:

Z druhého dotazníku je patrné, že klima ve třídě v oblíbenosti je následující:

Třídu oblíbenosti jasně prohrávají tři děvčata, která přišla ze stejné školy. Měli tedy v září výhodu toho, že někoho znali. Také se nyní po třech měsících školy jeví výrazně

bystřejší a šikovnější v praktických cvičeních. Jedna z této trojice je vždy a všemi ostatními dívkami hodnocena o stupínek lépe. Připadá mi, že není agresorem, ale jen stojí na nesprávné straně a přihlíží bezpráví.

Otázka sezení v lavici, kdo ti vadí když chybí a nabídne pomoc druhým byli odpovědi tak vyrovnané, že lze usuzovat na to, že zbytek třídy je zmaten z toho co se děje a pod tímto tlakem se neprojevuje.

Zajímavý je také fakt, že všichni ostatní členové třídy jsou na stejném stupínku. V hodnocení tedy převažují 2 výrazně špatné známky pro agresorky(drtivá většina pětěk), jedna o stupeň lepší pro přihlížející dívku z trojice (většina čtyřky, ale i pětky) a poté následuje škála jedniček nebo dvojek, většinou pro zbytek třídy shodné známky v dané otázce.

Z třetího dotazníku je patrné, že klima ve třídě ve vlivu je následující.:

Alarmující je otázka komu dává vyučující největší pravomoce, kde se všichni shodly na tom, že je dostávají právě tyto tři dívky. Jak jsem již předeslala výše, jedná se o dívky bystré, k dospělým slušné, šikovné a mající vystupování. Také to je jeden z důvodů, proč dostávaly v prvních měsících trochu přednost třídní učitelkou, která musí své žáky posílat na obsluhu do jídelny, mnohdy i na pomoc při akcích odborného učiliště. Ostatní to proto mohly cítit jako určitou výhodu. Nutno říci, že vyučující byla velmi smutná z tohoto zjištění, jedná se o kolegyni, která se mnou pracuje již deset let a věřím, že v žádném případě nešlo o záměr, ale že se nám to může stát komukoliv.

Všechna děvčata se shodla na tom, že je pro tyto tři dívky důležité mít vliv ve třídě, o trochu lépe dopadla zase přihlížející dívka z trojice.

V otázkách předsedy třídy a vůdčí osobnosti třídy, a mluvčí třídy byli známky tak vyrovnané u ostatních dívek, že se domnívám, že žádná z nich významně nepřevyšuje.

Můj osobní názor je takový, že tyto tři dívky musely své pozice budovat od prvního dne a proto je celá třída nekompatibilní a převažují tyto tři žákyně ve všech hodnoceních. Na druhou stranu je nutno vyzdvihnout fakt, že dívky se nebáli sdělit vše alespoň písemnou anonymní cestou.

Moje zhodnocení.

Podobně jak je tomu u většiny nemocí, i o šikaně platí, že je mnohem snadnější, účinnější a levnější zlu předcházet než je později- možná už příliš pozdě- odstraňovat nebo proti němu bojovat. (Řičan, 1995, s.71)

Já jsem nechala zásadní řešení na třídní učitelce, mluvili jsme o tom i s výchovnou poradkyní, vedoucí oboru a zástupcem ředitele. Po důkladném šetření situace na základě

doporučení z Vaší přednášky jsme se rozhodly vše sdělit rodičům dívek a udělit žákyním podmíněné vyloučení ze školy. Vyzdvihly jsme samozřejmě i klady dívek, kterých nebylo málo. Znamky mají také velmi pěkné, reprezentace školy, pomoc při akcích školy. Zároveň jsme jim však sdělili, že s mimoškolními aktivitami je konec a reprezentovat školu mohou až bude vše v pořádku.

Domnívám se, že mi nepřísluší soudit situaci jako takovou, nejsem nyní v pracovním výkonu, ale tím netvrdím, že kdybych v této třídě byla a učila, že bych si něčeho všimla. Je velmi těžké odhadnout kdy se jedná o převahu dívek s lepší rozumovou a praktickou výbavou a kdy se to již blíží převaze ve třídě vynucené a podvolené.

Věřím, že třídní učitelka i učitelé budou nyní citlivější na dění ve třídě, a podaří se vše zvládnout k prospěchu klimatu ve třídě.

Chyby při mé práci.

1. Solidarita se slabými jako základ řízení třídy.

Jsem velmi citlivá k tomu, když třída využívá jednotlivce, evidentně slabší ke svému prospěchu. Ve školních lavicích si tohoto jednání všimnete jen výjimečně (mazání tabule, vynášení koše) ale při praktických cvičeních je to viditelné. Vždy jsem se snažila zasáhnout a vysvětlit, že takové chování trpět nebudu, a bude-li pokračovat budou mít problémy se mnou. Někdy jsem proto ztratila oblíbenost většiny žáků ve třídě, ale jsem učitel, co na oblíbenost příliš nedá.

U našich žáků jsou zpočátku oblíbení spíše učitelé, co toho moc nevyžadují a jsou spíše benevolentní. Během tří let, než žáky dovedu ke zkouškám si získám jejich přízeň určitě zpět, pak jsou spíše vděční za spravedlnost, stejné podmínky pro všechny a umění naučit látku jakýmkoliv způsobem.

Podpora autority učitele.

Problém autority v našem školství je tak zásadní a významný, že se nad ním musím trochu zamyslet. Zvýšení autority učitele a školy jako celku je nezbytnou podmínkou toho, aby škola řádně plnila své poslání a samozřejmě i toho, aby se vypořádala se šikanou.

Já osobně mám problém s autoritou u studentů jen velmi výjimečně, těžké je však, když některý učitel ztratí autoritu pro celou třídu, tyto situace znám, často si pak zve tento učitel na pomoc třídní učitelku a tím ztrácí ještě více. V některých případech to vede až k tomu, že vznikne vzájemná agrese. Studenti jsou citliví už jen na fakt, že přichází tento učitel a učitel přichází do třídy s nechutí. Tato situace je velmi komplikovaná a těžká i pro učitele, kteří následující hodiny učí.

Posílení demokracie ve třídě a ve škole.

Tento bod se snažím dodržovat vždy, když to jde. Velmi se tím zvyšuje zájem o dané téma, když student ví, že ho může ovlivnit. Ptám se dětí na jejich názory, touhy, přání. Dávám možnosti volby, pěstuji žákovskou samosprávu, otevřeně informuji o problémech školy, třídy, jednotlivců. Podněcuji rodiče ke spolupráci.

A vedu je též k samostatnosti, a nebát se říct svůj názor. Ale také kladu důraz na spolupráci, která je tak nutná u kuchařů v kuchyni a i u všech jiných zaměstnání. Nebojím se používat pochvaly.

Chyby učitele.

Někdy se stává, že je učitel pohlcen jen výukou a snahou zvládnout co nejvíce látky a praktických činností. Nároky se rok do roku zvyšují, mimoškolních aktivit přibývá a já sama pak ztrácím citlivost pro dění ve třídě. Kolikrát nezachytím první signály něčeho alarmujícího a problém se tím prohlubuje a vyplave na povrch až když je pozdě. Jedná se kolikrát o zhoršení prospěchu jednotlivce a příčiny tohoto zhoršení, vyhozené vztahy ve třídě, drobné krádeže kterých třída mlčí, a jiné.

Je nutné si uvědomit, že vždy se najde čas látku doučit, ale už nikdy nevrátíte čas, kdy dojde k ztrátě důvěry ve Vás a Vaši pomocnou ruku. Jsou jizvy na duši, které nezahojí ani čas. A šikana ať už slovní, či fyzická k těmto problémům na škole patří.

Z tohoto případu jsem si odnesla spoustu zkušeností, přečetla spoustu knih a informací, ale nelituji jediné minuty, kterou jsem věnovala této problematice oproti své rodině. Kdybych se s touto problematikou zabývala dříve, jistě bych neváhala si ji vybrat jako téma bakalářské práce.

Může se mi totiž v budoucnu stát, že se do nesnází dostane ve školce nebo ve škole můj nyní roční syn a nebo miminko, co zatím nosím pod srdíčkem a pak budu velmi ráda, že budu znát tuto problematiku, její úskalí a daná řešení a budu schopna pomoci nejen dětem, které učím, ale i dětem svým.